

Omgevingsprogramma Natuur

Groene verbindingen voor toekomstige generaties

COLOFON

Opdrachtgever: Gemeente Brunssum
Contactpersoon: Danielle Philippi

Datum oplevering: maart 2026
Rapportnummer: 384.01.25
Auteur: Franka van der Veen
Controle: Mieke Latijnhouwers

Foto's: Beeldbanken van gemeente Brunssum en
van NLadviseurs

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

VOORWOORD

De natuur lijkt vanzelfsprekend en overal aanwezig. Van het groene balkon en de bloeiende voortuin tot de uitgestrekte internationale natuurverbindingen. Maar zo vanzelfsprekend is de natuur niet. Onze natuur staat onder druk en verdient bescherming.

De impact van natuur op onze gezondheid en ontwikkeling is onmiskenbaar. Het is een essentiële verbinding tussen mensen, gemeenschappen en de wereld. Onderzoek toont aan dat contact met de natuur een positieve impact heeft op gezondheid van mensen. Voor kinderen is het zien en zijn in de natuur zelfs cruciaal, het bevordert hun cognitieve, mentale gezondheid en emotioneel welzijn.

Brunssum is altijd een groene stad geweest, een 'tuinstad'. Dat zie je terug in de ruime opzet van onze woonwijken, de aanwezigheid van lanen, onze uitgestrekte parken, de natuurgebieden om ons heen. Die 'groene kwaliteit' moeten we niet alleen behouden, niet alleen koesteren, maar ook versterken naar de toekomst toe. In het Koerskompas is hiervoor de basis gelegd.

Voor u ligt een krachtig Natuurprogramma voor de mens, de natuur en de biodiversiteit. Een programma dat gericht bouwt aan natuurversterking, aan verbinding en een het realiseren van de 3-30-300 richtlijn. Want we willen dat ook in Brunssum iedere bewoner, jong en oud, binnen 300 meter van een park leeft, in een buurt woont met 30 procent boomkroonbedekking, en drie bomen vanuit de woning kan zien. Met de kennis en de wetenschap van vandaag weten we dat de mens de natuur nodig heeft. In een wereld die vaak gefragmenteerd lijkt, biedt de natuur ons de mogelijkheid om over gemeentegrenzen heen te kijken en verbinding te zoeken en te ervaren. Het is daarom tijd, dringend tijd, om de natuur in Brunssum te versterken en de unieke kwaliteiten van de natuur en de verbindende waarden ervan te koesteren en te beschermen. Voor onszelf en voor de generaties na ons. Want de natuur die verbindt ons allemaal en toekomstige generaties.

Vérénice Hermans
Wethouder Natuur

INHOUD

DEEL A INLEIDING

1 Aanleiding	5
2 Andere relevante beleidskaders	6
3 Functie	9
4 Proces	11
5 Natuurperspectieven als basis	12
6 Vier thema's	12
7 Missie	14

DEEL B PROGRAMMA

1 Leeswijzer	16
2 Sterke Natuur	17
3 Gezondheid & Natuur	19
4 Identiteit & Natuur	29
5 Klimaat & Natuur	36
6 Schutterspark	41
7 Vervolg	46

DEEL C BRONNEN EN BIJLAGEN

Bijlage 1: Bronnen	58
Bijlage 2: Longlist maatregelen	59
Bijlage 3: Multicriteria analyse veldscan	63
Bijlage 4: Kaarten	67
Bijlage 5: Participatiedossier omgevingsprogramma natuur	68
Bijlage 6: Infographic	87
	102

OPBOUW PROGRAMMA

Dit Omgevingsprogramma Natuur bestaat uit drie delen:

Deel A licht de aanleiding, kaders en structuur van het omgevingsprogramma natuur toe.

Deel B is de inhoudelijke kern van het programma. Hier worden de thema's sterke natuur, gezondheid, identiteit en klimaatadaptatie uitgewerkt met achtergrondinformatie, analyse, visie, doelen en tactische maatregelen per thema. Deel B sluit af met het hoofdstuk Schutterspark.

Deel C bestaat uit de bronnen en bijlagen, waaronder de criteria van de veldscan en kaarten.

Deel A: inleiding

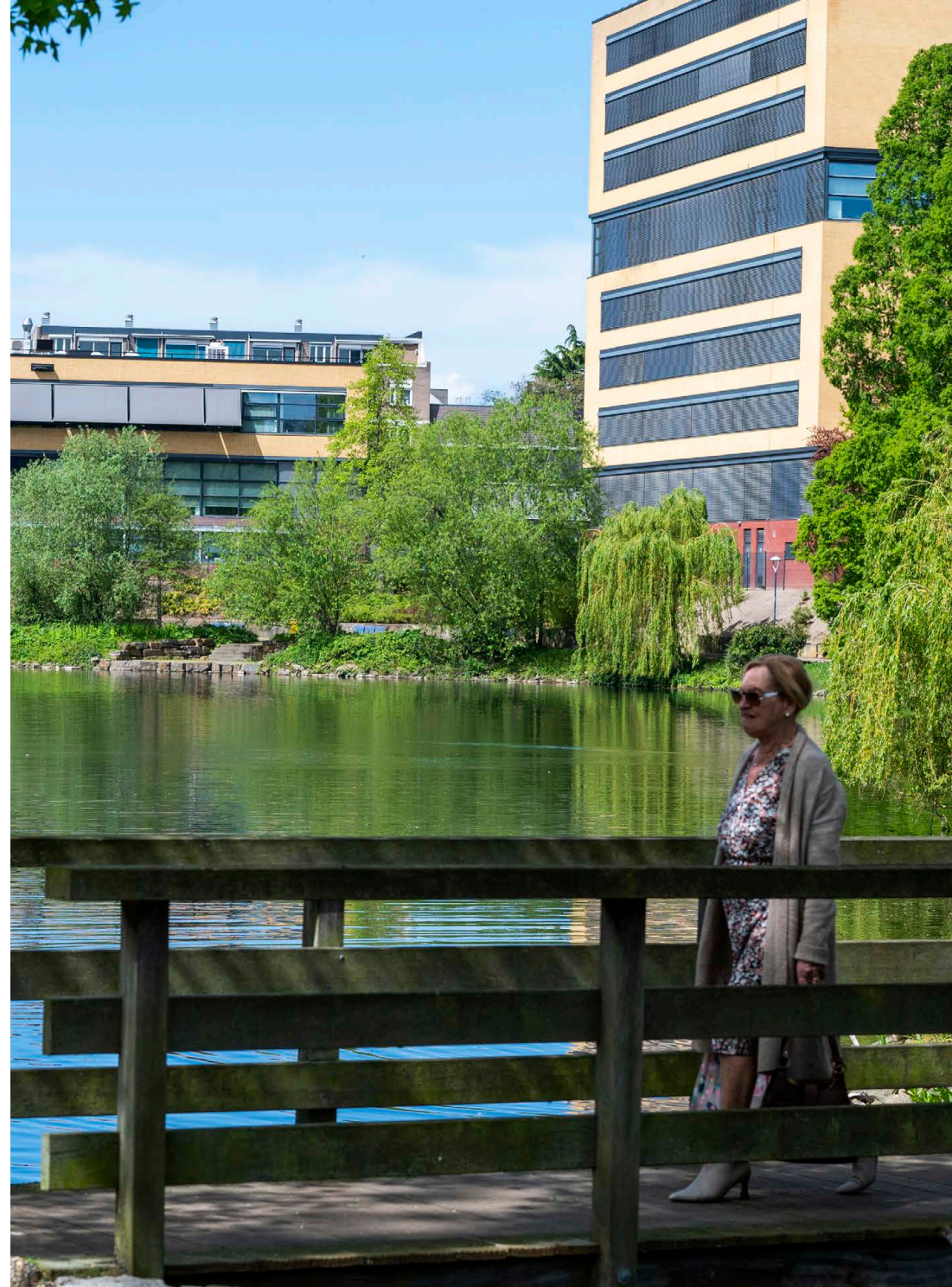
1 AANLEIDING

De gemeente Brunssum heeft een unieke kracht: wonen, werken en recreëren in de natuur. Een kracht die soms verborgen lijkt, maar het verdient om gekoesterd te worden.

Als je aan natuur in Brunssum denkt, dan denk je al snel aan de Brunssummerheide en het Schutterspark. Beide zijn beschermde natuurgebieden. Ze hebben een waarde die niemand in twijfel kan trekken: er komen unieke dier- en plantsoorten voor en het zijn fijne recreatiegebieden voor mensen. Door de explosieve stedelijke groei van Brunssum na de oorlog bestaat het overgrote gedeelte van de gemeente echter uit bebouwd gebied. Daar is nauwelijks, of in ieder geval veel minder bijzondere natuurwaarde aanwezig. Met dit omgevingsprogramma krijgt Brunssum perspectief in handen om te voorkomen dat het stedelijk gebied steeds meer een versteend obstakel van natuurarmoede wordt te midden van waardevolle natuur.

Dit omgevingsprogramma Natuur is een uitwerking van ambities en doelen die in het **Koerskompas (2025)** zijn geformuleerd. In het Koerskompas zijn meerdere doelstellingen en inspanningen genoemd die richting geven hoe de natuur versterkt kan worden. Door:

- Toe te werken naar Brunssum als dé groene woonstad van Parkstad waar natuur zichtbaar en voelbaar verweven is in de openbare ruimte en erfgoed een prominente rol krijgt (koerskompas doel 7).
- De unieke ligging tussen stad en natuur te verzilveren door natuur en ruimtelijke kwaliteit samen op te pakken.

De versnippering maakt plaats voor een samenhangende leefomgeving. Stad en groen zijn niet langer twee werelden, maar één geheel: herkenbaar, toegankelijk en door inwoners mede vormgegeven. Een aanpak waarbij bodem, water en het unieke reliëf uitgangspunt zijn (koerskompas doel 6).

- In de woon- en leefomgeving de positieve gezondheid te stimuleren voor alle doelgroepen, met plekken die uitnodigen tot ontmoeting, bijdragen aan gezondheid en het gevoel van veiligheid stimuleren (koerskompas doel 2).
- Trots en verbondenheid te stimuleren versterkt de band met de wijk en de stad door samenwerking tussen inwoners, overheid en andere partijen. Eigenaarschap en betrokkenheid staan hierbij centraal (koerskompas doel 5).
- Toekomstgericht denken en de transitie naar een groene stad als leidend principe in te zetten bij alle ontwikkelingen binnen Brunssum. Daarbij zijn hittestress, waterbeheer en biodiversiteit thema's die centraal staan (koerskompas doel 9).

In dit omgevingsprogramma Natuur werken we deze punten uit naar meer concrete doelen en tactische maatregelen. Voor meer focus zijn deze punten samengevat in een aantal onderdelen om aan te werken.

Fijnmazige stedelijk natuurnetwerk

Brunssum hoeft niet vanaf nul te beginnen. Bestaande groenstructuren, parken, lanen, tuinen en balkons zijn de basis waarop voortgebouwd kan worden door voor een natuurlijker beheer of inrichting te kiezen. Iedereen in Brunssum kan zijn steentje bijdragen, van geveltuintje met bloemen voor vlinders en bijen tot een groene ader door de stad waar reeën, egels en vogels veilig hun weg vinden, alles draagt bij aan dat zo belangrijke fijnmazige stedelijk natuurnetwerk.

Natuur met Brunssums karakter

Brunssum kent een sterke traditie in samen dingen voor mekaar krijgen, maar is ook getekend door achterstand en overblijfselen van het mijnverleden. Brunssum wil die energie van samen dingen voor mekaar krijgen weer nieuw leven inblazen door eigenaarschap bij initiatieven te stimuleren en zo trots en verbondenheid in de wijken te versterken. Natuur en erfgoed zijn daarvoor een uitstekend vertrekpunt.

Robuust natuurnetwerk op grote schaal

Door te werken aan het fijnmazige stedelijk natuurnetwerk staat de stad meer in verbinding met de al zo waardevolle natuur die Brunssum omringt. Deze waardevolle natuurgebieden vormen op hun beurt een landelijk en zelfs Europees natuurnetwerk. Met waardevolle stadsnatuur draagt Brunssum dus, naast een prettiger en gezondere leefomgeving, bij aan een completer en beter verbonden robuust natuurnetwerk op grotere schaal. De natuurgebieden rondom Brunssum herbergen zulke bijzondere natuurwaarden dat ze op verschillende niveaus beschermd worden.

De beschermde gebieden in en om de gemeente Brunssum zijn ter illustratie weergegeven in afbeelding 1.

Natura2000-gebieden zijn Europees beschermd, Natuurnetwerk Nederland wordt beschermd door het Rijk en de provincie, de Groenblauwe Mantel door de provincie. Het Natura2000 gebied op Brunssums grondgebied, de Brunssummerheide wordt in dit programma niet specifiek behandeld. Voor dit gebied bestaan al een uitgewerkte visie en beheermaatregelen.

Koppelkansen door natuur

Een andere aanleiding voor het opstellen van dit omgevingsprogramma is de rol die natuur kan spelen bij de aanpak van andere grote en urgente opgaven in Brunssum. Natuur kan ingezet worden als onderdeel in de aanpak van fysieke en mentale gezondheid, en natuur kan ingezet worden bij het klimaatadaptief maken van de stad. Natuur draagt dus bij aan een gezonde en veilige woon- en werkomgeving.

Dit programma brengt tevens enkele uitstaande wensen en maatregelen op het gebied van natuur samen die via moties in de gemeenteraad waren toegezegd. Binnen het programma hebben deze maatregelen nu samenhang en kunnen binnen de context van het programma verder tot uitvoering komen. Het betreft maatregelen rondom de Akkerbrug, bloemenweides, bomenaanplant, groene daken/ gevels, een geboortebos en vergroenen van tuinen.

Schutterspark

Ten slotte speelt het Schutterspark een belangrijke rol in de aanleiding voor dit omgevingsprogramma. In het Schutterspark lijkt alles samen te komen. Unieke natuurwaarden, hoge recreatiedruk, belangrijke verbindingsfunctie naar regionaal natuurnetwerk, bijzondere landschaps-ecologische geschiedenis, economische belangen en niet te vergeten waardevolle Brunssumse (cultuur) historie. Als eigenaar van het park heeft de gemeente de verantwoordelijkheid het prachtige park te begeleiden naar een duurzame toekomst. Daarbij komt dat een groot deel van het park onderdeel is van het Natuurnetwerk Nederland waarvoor de provincie in haar beheerplan doelen heeft opgenomen. De gemeente is volgens de provinciale omgevingsverordening verplicht

invulling te geven aan die doelen. In dit programma zet Brunssum een toekomstbestendige koers uit voor het Schutterspark.

Natuurbeek

Natura2000 gebieden

 Natura2000

 Natura2000 ondergrondse groeves

Natuurnetwerk

Groenblauwe mantel

Afb. 1: De beschermde natuurgebieden in en rondom gemeente Brunssum. Bron Atlas Limburg.

Regionaal

In 2013 is met steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling voor het HeideNatuurPark een Masterplan opgesteld in opdracht van Parkstad Limburg, namens de gemeenten, de Kreis Heinsberg en de Vereniging Natuurmonumenten. In het masterplan is omschreven hoe het Heidenatuurpark zich de komende 10 tot 20 jaar kan ontwikkelen tot een natuur- en recreatiegebied van formaat. Het is een regionale aanpak om de natuurgebieden Brunssummerheide, Schutterspark, Teverenerheide (D) en Schinveldse Bossen met elkaar te verbinden, over de grenzen heen. Het plan richt zich niet alleen op de natuurwaarden van het gebied maar ook op de (recreatieve) ontsluiting. Uiteindelijk is het doel om zowel natuurwaarden als de regionale economie te versterken, met meer ruimte voor recreatie en verblijfstoerisme. Het masterplan voor het Heidenatuurpark pleit voor een benadering waarin bestaande natuur wordt versterkt, verbonden en uitgebreid met oog voor meer ruimte voor recreatie en verblijfstoerisme.

Dit Masterplan is recentelijk weer opgepakt en de samenwerkingsverbanden zijn aangehaald om de gezamenlijk doelstellingen te actualiseren en verder te brengen.

Verder heeft regio Parkstad Limburg een programma voor klimaatadaptatie en een regionaal afstemmingskader. De Provincie Limburg biedt beleidsmatige kaders in de Provinciale Omgevingsvisie, en het Natuurprogramma '23-'30. In de Provinciale Omgevingsverordening zijn de regels geborgd wat betreft het Natuurnetwerk Nederland, de gebieden die de Natura2000 gebieden met elkaar verbinden. Voor verdere gedetailleerde inhoud verwijzen we naar de originele stukken.

Europees

De Europese Natuurherstelverordening (officiële naam: Regulation (EU) 2024/1991, oftewel Nature Restoration Law) trad in werking op 18 augustus 2024. Het is de eerste Europese verordening die hersteldoelen voor ecosystemen bindend vastlegt: tegen 2030 moeten minimaal 30% van leefgebieden in slechte conditie hersteld zijn, oplopend tot 60% in 2040 en 90% in 2050. Daarnaast omvat de verordening specifieke verplichtingen, zoals het herstel van minimaal 25.000 km aan vrij stromende rivieren, 3 miljard extra bomen en 10% landbouwgrond die natuurvriendelijk wordt ingericht. De EU-lidstaten moeten in augustus 2026 hun natuurherstelplannen indienen, waarna duidelijk wordt wat de inspanningsverplichting is per lidstaat.

Voor gemeenten is deze verordening van groot belang. Ook stedelijke groene ruimte (denk aan parken, maar ook groene daken of bomenlanen) vormt een belangrijk element in de natuurherstelverordening. Artikel 8 verbiedt afname aan stedelijk groen en boomkroonbedekking tot 2030 en stelt daarna toename verplicht. Dat vereist meer dan 'groen om het groen': alleen ecologisch waardevol groen telt mee voor daadwerkelijk natuurherstel. Gemeenten spelen een centrale rol in monitoring, aanleg, beheer en rapportage van stedelijke groeninitiatieven. Privaat stedelijk groen, zoals tuinen en balkons, groene daken en bomenlanen, tellen ook mee bij monitoring en herstel van stedelijke natuur.

Verder zijn via Europa de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn van kracht, gericht op de bescherming van de Natura2000 gebieden. Maar ook de Kaderrichtlijn Water geeft natuurgerelateerde doelstellingen.

3 FUNCTIE

Een omgevingsprogramma maakt visies concreet via doelen en tactische maatregelen. In het geval van Brunssum is het Koerskompas de strategische visie die verder uitgewerkt wordt in verschillende thematische of gebiedsgerichte programma's zoals dit programma Natuur, een programma Klimaat en het gebiedsprogramma Oostflank. Deze programma's moeten elkaar aanvullen en ondersteunen. Het beleid uit de programma's is zelfbindend voor de gemeente en geeft eventueel aanleiding voor het formuleren van juridische regels in het omgevingsplan. Het beleid en regels worden verder uitgewerkt in uitvoerings- en beheerplannen.

Dit Omgevingsprogramma Natuur vertaalt strategische doelen uit het Koerskompas en de andere relevante beleidskaders naar concrete doelen en tactische maatregelen (deel B) gericht op het behouden, herstellen en verbinden van Brunssumse natuur. Het omgevingsprogramma Natuur zorgt voor samenhang in natuur gerelateerde initiatieven in de gemeente en het borgt ruimte voor natuur in ruimtelijke plannen. Dat betekent dat natuur (waar mogelijk) moet worden uitgebreid en (waar nodig) moet worden gecompenseerd.

4 PROCES

Het Omgevingsprogramma Natuur is tot stand gekomen met hulp van een extern bureau en via een breed participatief proces. Participatie met interne en externe belanghebbenden speelde een centrale rol in dit proces. Maatschappelijke organisaties zoals de Heemkundekring en de MTB-vereniging, ondernemers, natuurorganisaties, buurgemeenten en woningbouw corporaties en de gemeenteraad zijn actief betrokken via werksessies, raadsinformatieavonden, excursies en een (digitale) terugkoppeling. De input van deze sessie is zorgvuldig afgewogen en verwerkt in het programma. In het participatiedossier (bijlage 5) is het proces en de input terug te lezen.

Een kernteam vanuit de interne organisatie heeft het proces en de totstandkoming van het programma intensief begeleid. Het kernteam bestond uit afgevaardigden van verschillende gemeentelijke afdelingen, Regio Parkstad Limburg en Provincie Limburg. Het kernteam heeft richting bepaald, integraliteit bewaakt en conformiteit met provinciale regelgeving getoetst. Tussentijds is het college regelmatig betrokken en geconsulteerd.

5 DRIE NATUURPERSPECTIEVEN

De manier waarop mensen de natuur waarderen, verschilt sterk en is afhankelijk van persoonlijke ervaringen, gevoelens en interesses. Deze uiteenlopende perspectieven beïnvloeden hoe mensen omgaan met de natuur in het dagelijks leven. In beleid en wetenschap wordt vaak onvoldoende rekening gehouden met deze diversiteit aan natuurbeelden. Daardoor sluit natuurbeleid

niet altijd aan bij de beleving en behoeften van mensen, wat de betrokkenheid bij natuurbehoud belemmert. Daarom groeit de aandacht voor een bredere benadering van natuurwaarden. Dit vraagt om nieuwe manieren van onderzoek doen, andere definities en methoden, en een betere samenwerking tussen wetenschap, beleidsmakers en lokale gemeenschappen.

Wageningen University & Research (z.d.) beschrijft dat er doorgaans drie natuurwaarden worden onderscheiden:

1. **De intrinsieke waarde** van natuur op zichzelf, los van menselijk nut. De natuur heeft volgens deze visie recht op bestaan en bescherming.
2. **De instrumentele waarde** verwijst naar wat de natuur voor de mens kan betekenen, zoals voedsel, schoon water, bouwmaterialen of medicijnen. Dit zijn grofweg de ondersteunende en regulerende ecosysteemdiensten.
3. **De relationele waarde** is lang onderbelicht geweest en richt zich op de wederzijdse relatie tussen mens en natuur, en de rol van natuur in sociale identiteit, zorg en gemeenschapsgevoel. Vooral lokale gemeenschappen hechten veel belang aan deze waarden, die belangrijk blijken voor het stimuleren van collectieve actie voor natuurbehoud.

Bij het opstellen van dit Omgevingsprogramma gebruikten we deze drie perspectieven op natuur als onderlegger. Bij de participatiesessies hebben inzicht in ieders perspectief begrip gegeven voor alkaars standpunten. En bij het uitwerken van de doelen en maatregelen waren de perspectieven een manier om te checken of alle aspecten voedende geraakt werden.

DEFINITIE: ECOSYSTEEMDIENSTEN

Ecosysteemdiensten (instrumentele waarden) zijn cruciale natuurlijke processen die ons leven mogelijk maken, zoals voedselproductie, waterzuivering, klimaatregulatie en bestuiving. Er zijn vier categorieën:

Ondersteunende ecosysteemdiensten. Dit zijn natuurlijke basisprocessen die alle andere diensten mogelijk maken, zoals bodemvorming, nutriëntenkringloop en fotosynthese.

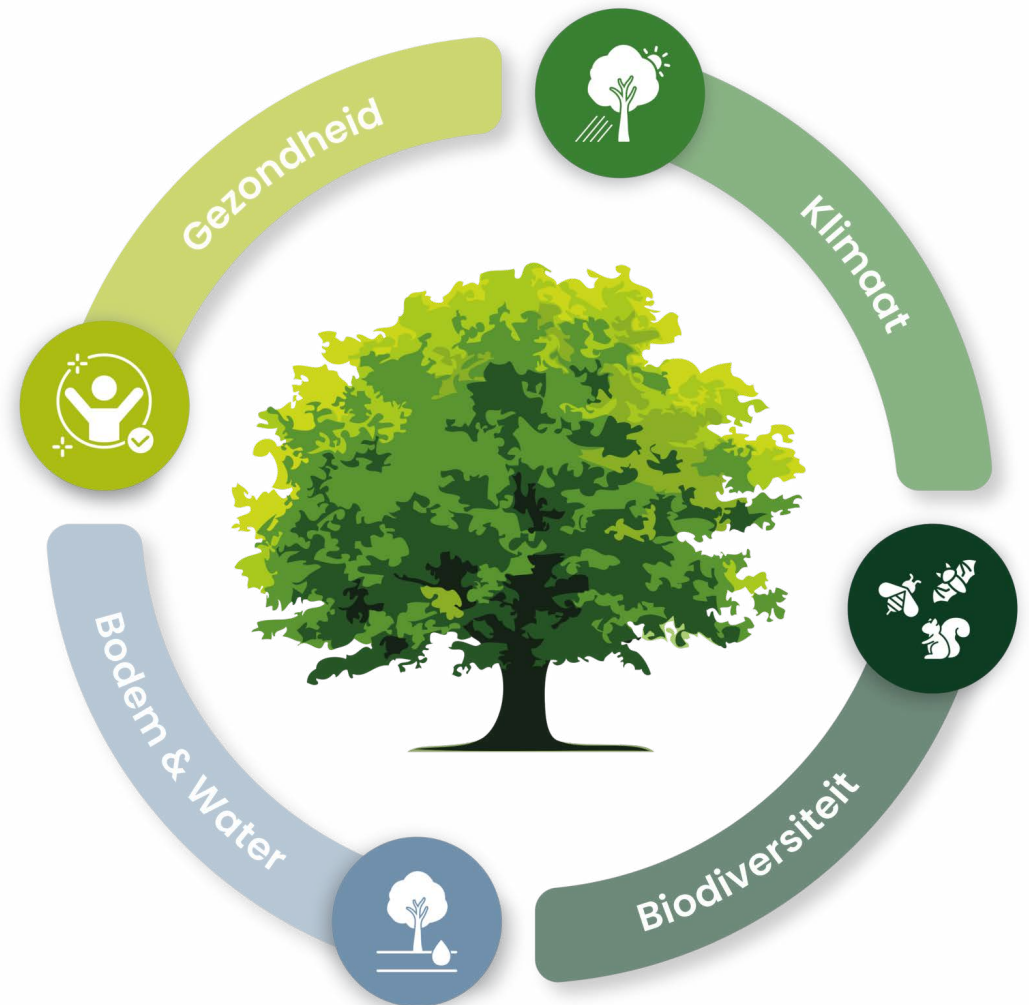
Regulerende ecosysteemdiensten. Functies die natuurlijke balans en veiligheid waarborgen, zoals klimaatregulatie, waterzuivering, bestuiving en plaagbestrijding.

Producterende ecosysteemdiensten. Directe producten uit de natuur, zoals voedsel, drinkwater, hout, vezels en medicinale grondstoffen.

Culturele ecosysteemdiensten. Niet-materiële baten zoals recreatie, educatie, inspiratie en het versterken van sociale identiteit en gemeenschapsgevoel.

Ecosysteemdiensten van de boom: een gezonde volwassen boom levert vele diensten voor de mens. Onder andere schaduw op een hete dag, water vasthouden in de bodem, productie van zuurstof, vastleggen van koolstof, huisvesting en voedselvoorziening voor ontwelbare dieren.

Ecosysteemdiensten

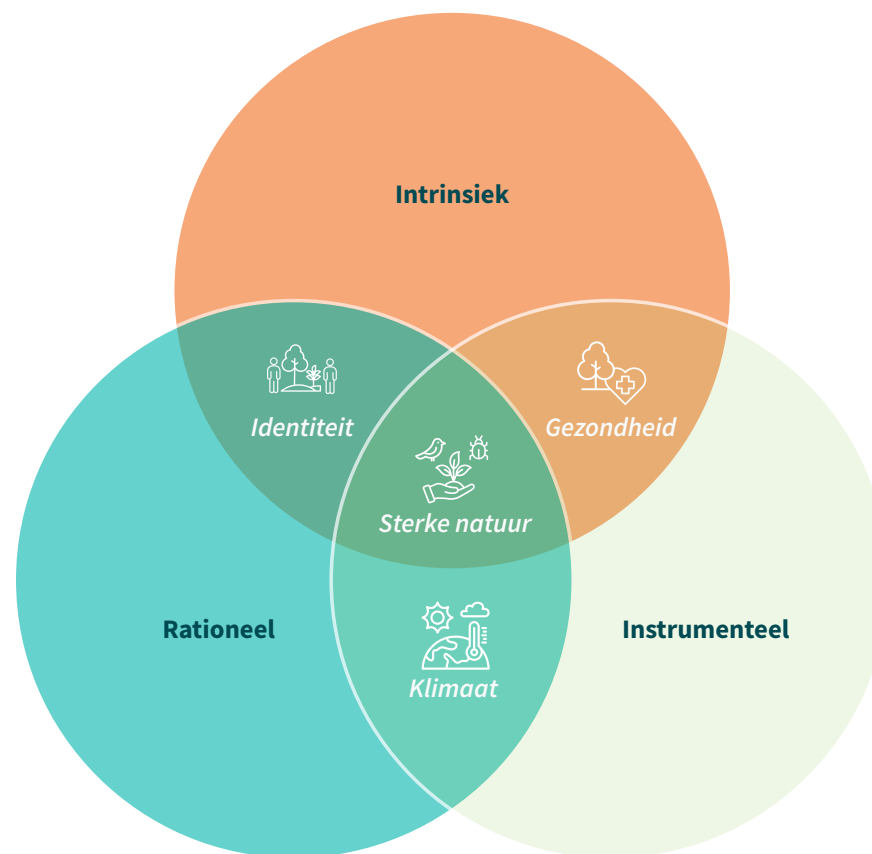

Afb. 2: Illustratie ecosysteemdiensten van een boom. Bron: Cobra.

6 VIER THEMA'S

Het logisch integreren van alle relevante doelen uit het Koerskompas, de beleidskaders van de verschillende bestuurslagen en de input uit het proces heeft geleid tot het vaststellen van vier hoofdthema's om dit omgevingsprogramma Natuur uit op te bouwen: Sterke Natuur, Gezondheid, Identiteit en Klimaatadaptatie. Deze thema's vormen samen de rode draad van het programma: sterke natuur als basis voor een veerkrachtige, gezonde, herkenbare en toekomstbestendige leefomgeving. Elk thema belicht een ander facet van de relatie tussen mens en natuur, maar tegelijkertijd vullen ze elkaar aan en versterken ze elkaar. Gezien het feit, dat in het Schutterspark alle thema's samen komen, krijgt dit gebied een apart hoofdstuk.

De thema's en de eerder beschreven natuurspectieven grijpen in elkaar. Ze kunnen niet één op één met elkaar vergeleken worden, maar in nevenstaande afbeelding is te zien dat de vier thema's invulling geven aan alle drie de perspectieven met in het hart als basis sterke natuur. Dit programma doet hiermee recht aan de brede inzetbaarheid van natuur op meerdere maatschappelijke opgaven en thema's.

Afb. 3: Illustratie van het samengrijpen van de natuurspectieven en vier thema's

7 MISSIE

Om focus aan te brengen in de waaier van relevante strategische beleidskaders, de breedte van het onderwerp natuur en de verschillende schaalniveaus van uitvoering is een kernachtige missie geformuleerd als stip op de horizon en motivatieslogan voor tijdens de uitvoeringsperiode.

MISSIE

In Brunssum is natuur geen bijkomstigheid, maar een compagnon vanaf iedere voortuin tot diep in het regionale natuurnetwerk. We geven ruimte aan natuur die ons in beweging zet, onze verhalen draagt, ons huisvest en ons wapent tegen klimaatverandering. Daarom werken we aan een stad waar mens en dier hun plek vinden – met natuur waarin ze zich goed voelen. Vanuit de tuin of balkon via stadsparken naar de Brunssummerheide en verder naar het regionale natuurnetwerk. We zijn met onze topnatuur en mijnverleden een bijzonder onderdeel van een internationaal netwerk vol met ecologische, culturele en recreatieve verbindingen en vervullen die rol met trots.

Deel B: programma

1 LEESWIJZER

VIER THEMA'S

In dit kerndeel van het programma wordt per hoofdstuk een van de vier thema's (Sterke Natuur, Gezondheid, Identiteit en Klimaat) behandeld. Per thema is de wetenschappelijke achtergrond geschetst en is de analyse van de Brunssumse situatie opgenomen. Hieruit is de visie per thema, concrete doelen en tactische maatregelen geformuleerd.

ANALYSE

De gebiedsanalyses per thema geven een overzicht van de huidige staat van de natuur, de biodiversiteit en enkele relevante milieu- en maatschappelijke factoren in de gemeente Brunssum. De resultaten vormen de onderbouwing voor de gestelde doelen en tactische maatregelen in dit Omgevingsprogramma Natuur.

De analyses bevatten gegevens over de verspreiding van soorten, de verdeling van groen in openbaar en privaat terrein, de natuurkwaliteit en verschillende omgevingsfactoren (hitte en koelte, luchtkwaliteit, stikstof en lichtemissie). De analyses zijn uitgevoerd op basis van bestaande gegevens, aangevuld met een veldscan. De gebruikte datasets bestrijken de periode 2015–2025 en zijn afkomstig van onder meer Cobra Groeninzicht, NDFF, RIVM, Tauw, Hogeschool van Amsterdam en de Klimaat-effectatlas. Op basis van de verzamelde gegevens zijn de volgende algemene patronen zichtbaar:

- De hoeveelheid openbaar groen per woning is het laagst in het centrum en het hoogst aan de randen van de gemeente.
- De totale hoeveelheid groen (openbaar en privaat) varieert

sterk per buurt.

- De biodiversiteit is geconcentreerd in de grotere groengebieden; in het stedelijk gebied is het aantal waargenomen soorten beperkt.
- Gebieden met weinig groen vertonen ook hogere gevoelstemperaturen en grotere afstand tot koelte.
- De ammoniakdruk is het hoogst aan de westzijde van de gemeente.
- Lichtemissie is geconcentreerd rond de stedelijke kern en enkele intensief gebruikte zones.

VISIE, DOELEN & TACTISCHE MAATREGELEN

Per thema zijn een visie, doelen en tactische maatregelen geformuleerd. Hierin wordt uitgewerkt hoe Brunssum haar ambities voor dat thema vertaalt naar concrete natuurgerelateerde acties. De visie vloeit voort uit de missie van het programma (blz. 14). Vervolgens worden doelen geformuleerd voor de lange termijn (10–25 jaar), zoals het realiseren van een fijnmazig stedelijk natuurnetwerk, het stimuleren van gezondheid via groene ruimtes, het versterken van de Brunssumse identiteit en het verminderen van klimaatrisico's door natuurgebaseerde maatregelen. De tactische maatregelen geven de doelen handelingsperspectief. Ze zijn ingedeeld op vier schaalniveaus (blz. 17).

Zowel de visie, doelen als tactische maatregelen vloeien voort uit de gebiedsanalyse en stakeholdersessies. Deels vallen deze doelen samen met doelen uit andere programma's waarmee ze elkaar versterken.

SCHAALNIVEAUS

De maatregelen in dit Omgevingsprogramma zijn uitgewerkt op vier schaalniveaus. Deze indeling helpt om de ambities van Brunssum concreet te maken en te vertalen naar uitvoerbare acties op verschillende niveaus van de leefomgeving:

Regionaal

Maatregelen die bijdragen aan het (inter)nationale natuurnetwerk en samenwerking met provincie, regio en buurgemeenten.

Stad

Kaders en acties die gelden voor de gehele gemeente Brunssum of onderdeel zijn van een wijkoverstijgend project of programma.

Wijk

Maatregelen die inspelen op de specifieke kenmerken en behoeften van buurten en wijken.

Tuin & Balkon

Initiatieven die inwoners stimuleren om hun eigen leefomgeving te vergroenen en natuurinclusief te maken.

Deze schaalniveaus zijn gekozen om de samenhang tussen beleid en praktijk te versterken. Ze maken duidelijk dat natuur niet alleen een regionale opgave is, maar ook zichtbaar en voelbaar moet zijn in de stad, in de wijk en zelfs in de eigen tuin of balkon.

SCHUTTERSPARK

Na de vier thema's volgt een apart hoofdstuk over het Schutterspark. Dit hoofdstuk wijkt af van de thematische opbouw:

er is geen Visie-Doelen-Tactische Maatregelen, maar wel een analyse van het gebied en drie scenario's vanuit natuurperspectief. Deze scenario's schetsen mogelijke ontwikkelrichtingen en hun consequenties voor natuurkwaliteit, beleving en vestigingsklimaat.

FINANCIËLE PARAGRAAF

In dit programma is geen financiële paragraaf opgenomen, omdat de financiële consequenties onderdeel zijn van de nadere uitwerking en besluitvorming. Dit vervolg wordt beschreven in Hoofdstuk 7 (Vervolg).

2 STERKE NATUUR

HET BELANG VAN STERKE NATUUR

Natuur is waarvoor we dit programma ontwikkelen, juist omdat het zo'n goede basis kan bieden voor meerdere actuele maatschappelijke opgaves. Maar om die basis te kunnen bieden zijn sterke en veerkrachtige ecosystemen nodig. Het verlies aan biodiversiteit in Nederland vormt een grote uitdaging, omdat het de basis raakt van ecosystemen. De mens is een drijvende kracht achter deze achteruitgang (Weston, 2025). Maar de mens heeft de natuur nodig voor allerlei ecosystemendiensten. De maatschappij begint dit in te zien. Dat het niet goed gaat met de natuur berokkent namelijk schade aan ons als mens, bijvoorbeeld op gebied van gezondheid, voedselvoorziening en een aangenaam leefklimaat tijdens weersextremen. De veldscan en data-analyse toont dat ook in Brunssum de kwaliteit van de natuur niet op orde is en niet veerkrachtig genoeg is om de gewenste diensten te kunnen blijven leveren.

Volgens de Europese Commissie levert elke euro die we in natuur steken gemiddeld 8 euro op. In Nederland werd in 2022 zelfs een kosten-batenverhouding van 1:20 berekend (Posthouwer, 2024). Natuurgebieden beschermen bijvoorbeeld tegen overstromingen, zorgen voor lagere zorgkosten en brengen geld op door recreatie.

De conclusies van het Statusrapport Nederlandse Biodiversiteit 2025 van Naturalis schetsen een verontrustend beeld van de staat van de biodiversiteit in ons land. Wanneer gekeken wordt naar specifieke groepen, blijkt de achteruitgang schrijnend. De afname van alle geïnventariseerde soortgroepen is zorgelijk. In Nederland

DEFINITIE: BIODIVERSITEIT

Biodiversiteit is de variëteit aan plant- en diersoorten die we kennen op onze planeet. Je kunt er een aantal niveaus in onderscheiden. In de spreektaal wordt vaak 'soortendiversiteit' bedoeld.

Genetische diversiteit: Variatie in genen binnen één soort. Dit is belangrijk omdat het soorten veerkrachtig maakt tegen ziekten en veranderingen in het milieu. Verbinding van natuurgebieden, zodat soorten met elkaar kunnen paren, is hier een belangrijke voorwaarde voor.

Soortendiversiteit: Variatie aan soorten binnen een ecosysteem of wereldwijd.

Dit is belangrijk voor stabiele ecosystemen, omdat elke soort een andere rol heeft in het ecosysteem. Als er ergens veel reeën zijn, maar geen wolf, komen er teveel reeën en eten ze alle planten op, terwijl die planten ook nuttig zijn voor andere soorten.

Ecosysteemdiversiteit: Een ecosysteem is het geheel van verschillende organismen, zoals planten, dieren en micro-organismen, die samenleven in hun omgeving. Maar ze zijn ook afhankelijk van elkaar. Het is belangrijk dat er verschillende ecosystemen op de wereld zijn omdat elk ecosysteem een unieke dienst levert en daarbij verschillende soorten huisvest.

komen ruim 47.000 soorten voor, van opvallende planten en dieren tot minder zichtbare soorten. Slechts 6 à 7% van deze soorten is momenteel opgenomen in het Nederlands biodiversiteitsbeleid. Omdat er zo'n klein percentage soorten in beleid voorkomt, blijven vele effecten onopgemerkt en worden er weinig passende maatregelen getroffen.

Toch toont het rapport ook hoopvolle signalen. Het is bekend dat in succesvol herstelde of beschermde natuurgebieden steeds een beetje beter gaat met de natuur. In Nederland gaat dat met name om waterafhankelijke soorten. Moerasvogels komen op plekken waar natuurherstel gecombineerd wordt met waterberging al terug. Ook soorten die afhankelijk zijn van schoon oppervlaktewater—zoals bepaalde soorten haften en groene kikkers—profiteren duidelijk van verbetering van waterkwaliteit. Met landgebonden soortgroepen (van vlinder tot paddenstoel) gaat het over het algemeen nog steeds slecht. De oorzaken zijn complex en divers: stikstofdepositie, intensieve landbouw, habitatverlies en versnippering, klimaatverandering.

Het rapport van Naturalis is duidelijk: “Biodiversiteit is geen luxe, maar de absolute basis voor een leefbaar Nederland, nu en in de toekomst.” (2025, p. 10)

Natuur en biodiversiteit is niet iets wat alleen in de beschermde natuurgebieden belangrijk is. Ook de stedelijke omgeving kan een substantiële rol spelen in het faciliteren van meer biodiversiteit. Door de grillige inrichting van de stedelijke omgeving ontstaan er allerlei plekken met verschillende microklimaten waar planten en dieren zich kunnen vestigen. Dit leidt tot een unieke mix van soorten: sommige zijn typisch stedelijk, andere trekken naar de

stad omdat hun oorspronkelijke leefgebied onder druk staat. Zo broedt de scholekster, ooit vooral langs de kust en in weilanden, tegenwoordig ook op platte grinddaken. Ook muurplanten, gierzwaluwen en wilde bijen vinden in steden een toevluchtsoord. Het versteende karakter lijkt op een rotsomgeving wat voor bijvoorbeeld gierzwaluwen en muurplanten aantrekkelijk is, en in de stad worden in de regel minder pesticiden gebruikt waardoor bijen een hogere overlevingskans hebben.

Voor de mens heeft stadsnatuur ook ontelbaar veel voordelen, zo eten vleermuizen honderden tot duizenden vervelende muggen per nacht en geeft een volwassen boom enorme verkoeling. Lees over de andere voordelen van natuur voor de mens meer bij de achtergrondparagrafen van de thema's gezondheid en klimaat.

BASISKWALITEIT NATUUR (BKN)

De methodiek Basiskwaliteit Natuur stuurt op de set van condities (abiotiek, inrichting en beheer) die algemene soorten nodig hebben om algemeen te blijven of worden. Algemene soorten zijn plant- en diersoorten die normaal gesproken veel voorkomen en niet zeldzaam zijn. Het gaat om soorten die kenmerkend zijn voor een gebied en die onder normale omstandigheden “algemeen” zouden moeten blijven of worden. Basiskwaliteit Natuur richt zich met name op het landelijk en stedelijk gebied waar natuur niet de primaire (beschermde) functie is. Als in deze gebieden de kwaliteit van de leefomgeving (samengevat in de drie condities) op orde is, profiteert alle natuur daarvan mee. Als dat niet het geval is spreekt men van natuurarmoede.

ANALYSE OPPERVLAKTE EN NATUURKWALITEIT

Het percentage groen per buurt

[illegible]

Sterke natuur

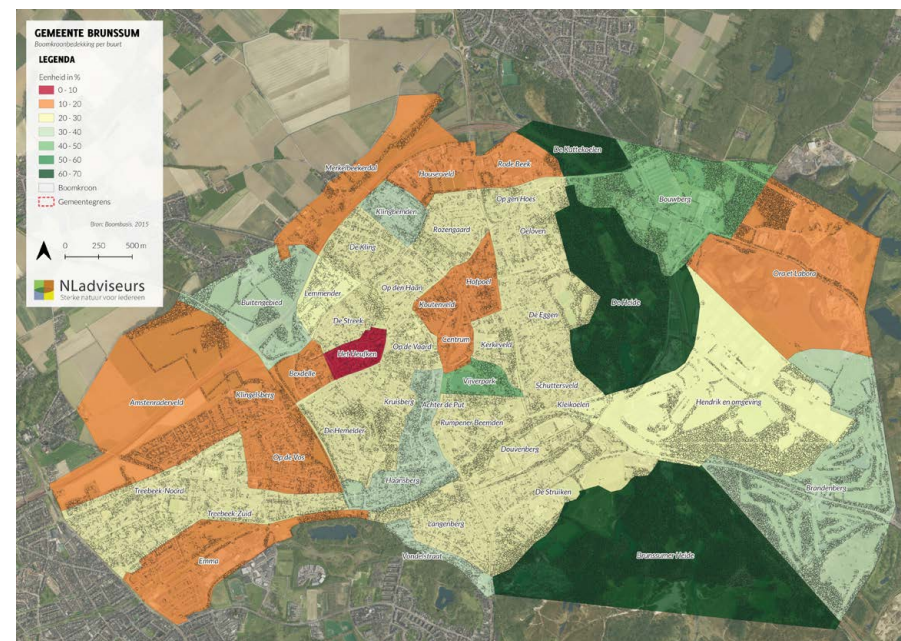
Boomkroonbedekking

Bomen zijn belangrijke ecosystemen, herbergen massa's biodiversiteit en leveren vele ecosysteemdiensten. Daarnaast verbiedt de Europese Natuurherstelverordening afname aan stedelijk groen en boomkroonbedekking tot 2030 en stelt daarna toename verplicht. De analyse toont dat de meeste buurten een boomkroonbedekking van minder dan 30% hebben. De opgave voor Brunssum is om alle wijken boven de 30% te krijgen. Dat komt overeen met de doelstelling om toe te werken naar de 3-30-300 regel (zie thema gezondheid).

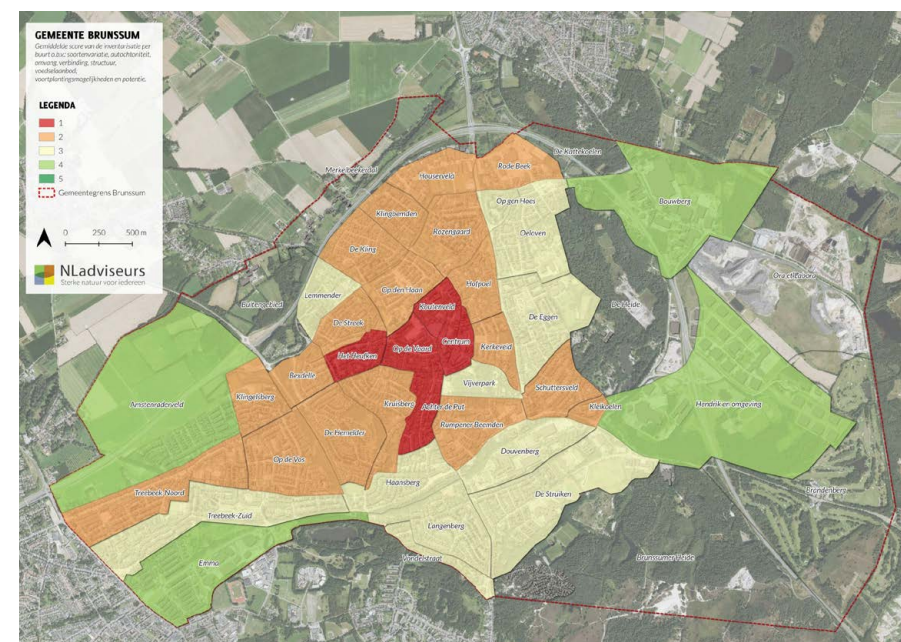
Veldscan Natuurkwaliteit

Door middel van een globale inventarisatie van de Brunssumse buurten is de natuurkwaliteit van het openbare groen in kaart gebracht via een aantal criteria (zie bijlage 3). De scores geven aan in hoeverre het groen in de openbare ruimte een goede leefomgeving biedt voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. De veldscan toont dat de natuurkwaliteit in veel woonbuurten onder gewenst niveau is. Schutterspark is hierin niet meegenomen omdat voor het park een aparte, iets gedetailleerder scan is uitgevoerd.

De analysekaarten behorende bij deze uitkomsten zijn opgenomen in bijlage 4.

Afb. 5: Percentage boomkroonbedekking (openbaar en privaat) per buurt.

Afb. 6: Gemiddelde score per buurt van de veldscan.

ANALYSE BIODIVERSITEIT

Om het niveau van biodiversiteit in de buurten vast te stellen zijn de volgende analyses uitgevoerd.

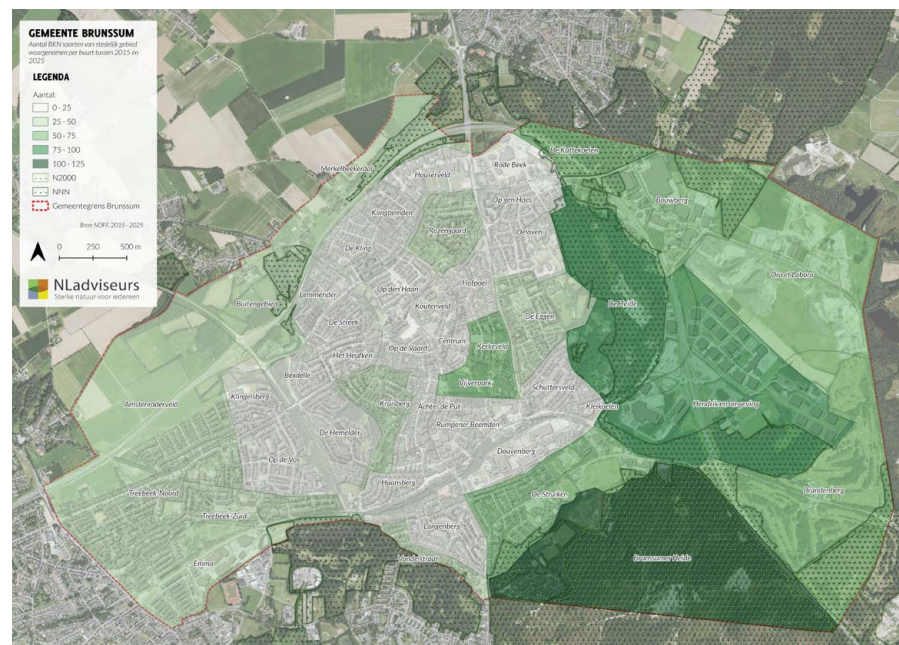
Analyse algemene stedelijke soorten

Deze analyse toont de hoeveelheid soorten per buurt van de groep algemene soorten die men normaal gesproken in stedelijk gebied zou mogen verwachten. Dit zijn de soorten waarop de methode Basiskwaliteit Natuur is gebaseerd. Het aantal waargenomen soorten is opgehaald uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en is daarmee afhankelijk van de hoeveelheid waarnemingen die geregistreerd zijn. Toch geeft de analyse een indicatie van het niveau van biodiversiteit in Brunssumse wijken. In de meeste buurten zijn niet meer dan 25 verschillende soorten waargenomen, terwijl een goed niveau toch zeker boven de 75 soorten zou mogen uitgaan.

Analyse unieke soorten, soortgroepen en beschermde soorten

De aanvullende analyses tonen het aantal unieke soorten, het aantal unieke soortgroepen en de aantallen beschermde soorten in de buurten van Brunssum. Alleen de aantal unieke soortgroepen laat een wat positiever beeld zien, meerdere wijken kleuren donkerder. Dat betekent dat er redelijk wat soortgroepen vertegenwoordigd zijn. Dat is een hoopvolle en goede basis waar vanuit weer op te bouwen is naar meer unieke en stedelijke soorten.

De analysekaarten behorende bij deze uitkomsten zijn opgenomen in bijlage 4.

Afb. 7: Aantal algemene stedelijk soorten per buurt.

SOORTWAARNEMING

Bij het monitoren van biodiversiteit worden verschillende indicatoren gebruikt:

- **Soortwaarnemingen:** het totaal aantal waarnemingen dat in een gebied is geregistreerd, inclusief herhaalde waarnemingen van dezelfde soort.

Bijvoorbeeld: Er zijn 510 soortwaarnemingen bekend, namelijk 454 waarnemingen van de huismus en 56 waarnemingen van de gierzwaluw

- **Unieke waargenomen soorten:** het aantal verschillende soorten, waarbij de waarnemingen per soort zijn gebundeld tot één. Dit geeft een beeld van de variatie in soorten.

Bijvoorbeeld: Er zijn twee verschillende soorten gezien, namelijk huismus en de gierzwaluw

Unieke soortgroepen: Soorten zijn verdeeld in verzamelcategorieën, zoals vogels, zoogdieren, vaatplanten en insecten. Door ook de unieke soortgroepen te inventariseren, ontstaat er een beeld van de variatie in het gebied. Het uitblijven van een groep zegt iets over de aanwezigheid van een bepaald soort leefgebied.

Bijvoorbeeld: Er is één soortgroep gezien, namelijk vogels.

Bij kaarten gebaseerd op soorten uit de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) is er altijd risico op het waarnemerseffect, wat inhoudt dat sommige soorten vaak worden gezien en andere soorten nauwelijks.

ANALYSE ABIOTIEK

Abiotiek zijn de niet-levende omgevingsfactoren zoals bodem, water, licht, temperatuur en luchtkwaliteit. Ze bepalen welke soorten kunnen overleven en hoe natuur zich ontwikkelt. Door deze factoren mee te nemen in de analyse krijgen we inzicht in verbeterpunten voor natuurkwaliteit en klimaatadaptatie. Die verbeterpunten zijn vertaald naar doelen en tactische maatregelen (blz. 25).

Het is heel verschillend hoe soorten (flora en fauna) reageren op drukfactoren. Sommige soorten zijn heel gevoelig voor een bepaalde drukfactor en worden/ zijn meteen in hun voortbestaan bedreigd wanneer er maar een kleine waarde overschreden wordt. Andere (meer algemene) soorten hebben een grotere tolerantie. Het is daarom moeilijk om van deze drukfactoren een gemeentebrede generieke analyse te tonen waarin duidelijk wordt waar welke drukfactor overschreden wordt. Dat is sterk afhankelijk van welke natuur en welke soorten de analyse uitgevoerd wordt.

Voor beschermde natuur zoals de Brunssummerheide is veel specifieke informatie over de drukfactoren beschikbaar. De natuur in dit gebied is over het algemeen zeer kwetsbaar voor bijvoorbeeld stikstofdepositie, maar ook voor verstoring van geluid en betreding. De ontwikkelingen voor beschermde natuurgebieden worden regelmatig gemonitord door provincie of rijk.

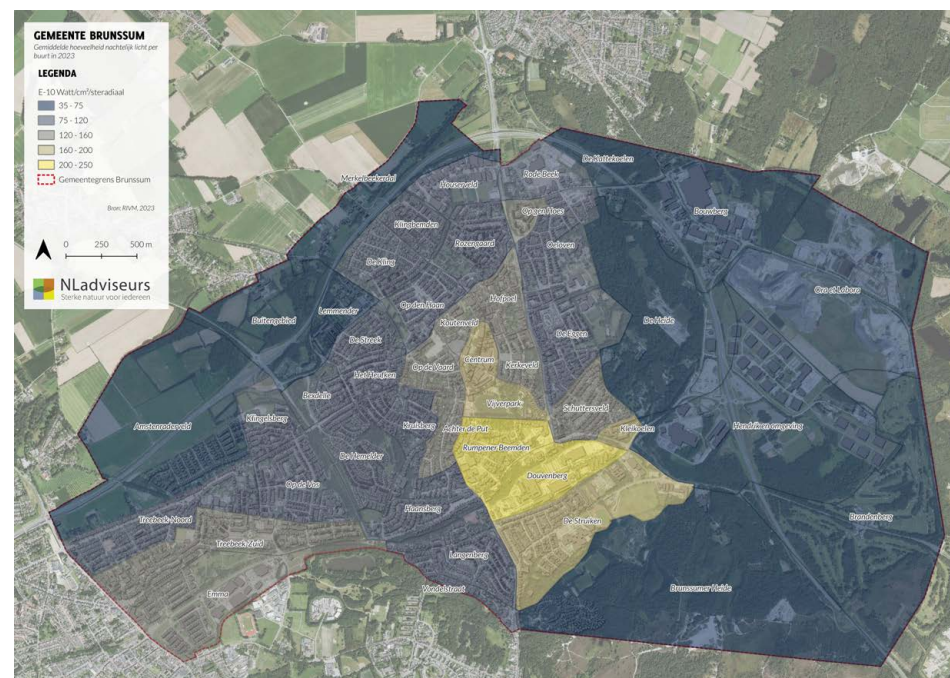
Voor het stedelijk gebied geldt over het algemeen dat hitte, (plaatselijk) vermesting en verzuring van de bodem (hondenuitwerpselen, maaisel laten liggen, stikstofdepositie), waterkwaliteit en verstoring de belangrijkste beperkende

drukfactoren zijn. Hitte is uitgewerkt in het thema gezondheid in relatie tot hoe de mens daarop reageert. Voor water gelden de Kader Richtlijn Water (KRW)-criteria. Vermesting/ verzuring is van plek tot plek zeer verschillend. Een aansprekend voorbeeld van wat ook in de stad zichtbaar is, is het tekort aan calcium in de bodem wat resulteert in zwakke poten bij kuikens en dunne eierschalen. Verstoring door menselijke activiteiten kan wel redelijk in kaart gebracht worden maar zal per soort weer zeer verschillende mate van impact hebben. Als voorbeeld hebben we hieronder verlichting in Brunssum als drukfactor in kaart gebracht. Dit zou verder uitgewerkt kunnen worden voor geluid en betreding bij de uitvoering van de maatregelen voor Basiskwaliteit Natuur.

Lichtvervuiling

Kunstmatige verlichting 's nachts kan het gedrag en de overleving van dieren verstoren. Het kan leiden tot desoriëntatie, aantrekking of afstoting, wat uitputting en sterfte tot gevolg kan hebben. De lichtintensiteit is het hoogst in en rond de stedelijke kern van Brunssum, met name bij bedrijventerreinen en verkeersknooppunten. In de omgeving van het JFCHQ en Douvenberg zijn de waarden duidelijk hoger dan gemiddeld. De laagste lichtintensiteit is te vinden bij de Brunssummerheide en andere natuurlijke gebieden.

Afb. 8: Lichtvervuiling.

DOELEN VOOR STERKE NATUUR

Over 10-25 jaar hebben we in Brunssum Sterke Natuur:

- Natuur die plant- en diersoorten kan voorzien in variatie, voedsel, veiligheid, vocht, voortplantingsmogelijkheden en verbinding;
- Natuur die een hoge diversiteit aan (algemene) soorten huisvest;
- Natuur die zich kan herstellen bij nieuwe ontwikkelingen;
- Natuur die de diensten kan leveren waarvan de mens afhankelijk is.

MAATREGELEN VOOR STERKE NATUUR

Voor het thema Sterke Natuur zijn onderstaande maatregelen uitgewerkt op de verschillende schaalniveaus.

Regionaal

Brunssum wil optimaal bijdragen aan de natuurwaarden van het (internationaal) regionale natuurnetwerk.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Proactief samenwerken in het vaststellen van ambities en opstellen van het uitvoeringsprogramma voor het Heidenatuurpark en Provinciale natuurdoelen inclusief waterecologie.
- Uitvoeren van de natuurmaatregelen, voortvloeiend uit de regionale samenwerking.
- Het Schutterspark en de Oostflank dienen als belangrijke verbinding binnen het Heidenatuurpark.
- De N300 als ecologische barrière wegnemen door het realiseren van betere verbindingen richting Oostflank, Brunsummerheide, Schinveldse bossen en richting noordwesten (Beekdaalen: Amstenrade/ Merkelbeek).

VISIE STERKE NATUUR

Sterke natuur ligt aan de basis van alle andere doelen die in dit programma gesteld worden. Tegelijkertijd erkennen we dat natuurherstel en stikstofreductie uitdagend en soms beperkend zijn voor economische ontwikkelkansen. Brunssum realiseert zich ondanks dat, dat natuur een intrinsieke waarde heeft. Daarom is er in Brunssum genoeg kwalitatieve natuur, zowel in de openbare ruimte als rondom private gebouwen en woningen. Die natuur wordt zo beheerd dat een grote diversiteit aan (niet invasieve) soorten zich thuis voelt in het stedelijk gebied. De populaties van die soorten zijn zo stevig dat nieuwe ontwikkelingen geen bedreiging vormen voor het voortbestaan van de soorten. Met een sterke, veerkrachtige natuur kunnen we duurzaam blijven ontwikkelen.

Stad

Brunssumse natuurkwaliteit in stedelijk gebied versterken van natuurarmoede naar basiskwaliteit in 2035.

De natuuranalyse (blz. 21) toont dat de stedelijke natuur in Brunssum van lage kwaliteit is. Er zijn weinig waarnemingen van soorten en de veldscan toont aan dat het groen weinig natuurwaarde biedt. We willen voldoen aan de criteria voor Basiskwaliteit Natuur (BKN) in 2035.

Dit gaan we doen om de natuurkwaliteit in Brunssum te verhogen:

- Kennis vergroten BKN-methode bij gemeente (groenbeleid en -beheer).
- Opstellen BKN-doelstellingen (per wijk).
- Nulmeting soorten en condities BKN stedelijk gebied (per wijk) (via bijvoorbeeld een [BioBlitz BioBlitzes - Waarneming.nl](#)).
- Monitoren resultaten door herhaling van de nulmeting of veldscan na bijvoorbeeld 3-5 jaar.
- Opstellen stads overkoepelend plan voor ecologische verbindingen, gericht op groene entrees en overgangszones naar Brunssummerheide, Teverenerheide en Schutterspark en noordwesten. Het Schutterspark en de Oostflank dienen zo als verbindingsgebied binnen het Heidenatuurpark en het grotere natuurnetwerk.
- Opstellen van uitvoeringsplannen en budgetaanvraag voor BKN-condities en het omvormen van beheer.
- Voorbereiden en implementeren van ecologisch bermbeheer (ook in het buitengebied).
- Opstellen van puntensysteem natuurinclusief bouwen bij ontwikkelingen (leidraad voor ontwikkelaars).
- Sturen op afname drukfactoren zoals afvaldumping, bodemverontreiniging en geluidshinder.

Wijk

De Brunssumse wijken zijn onderdeel van een sterk ecosysteem.

Wat gaan we daarvoor doen:

- In kaart brengen van overbodige verharding in de openbare ruimte en omvormen naar ecologisch groen.
- Detailleren wijk-uitvoeringsplan voor optimaliseren BKN-condities (om te beginnen met inrichting en beheer).
- Uitvoering BKN-maatregelen (aanleg en beheer).

Tuin & Balkon

Brunssummers zijn hun tuin, balkon en omgeving enthousiast aan het vergroenen.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Organiseren van voorlichtingscampagne: 'Voordelen van een groene tuin en balkon', bijvoorbeeld in samenwerking met Stichting Steenbreek.
- Faciliteren hulpbrigade bij ecologisch tuinieren, bijvoorbeeld door inzet van Stichting Steenbreek.
- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.
- Opstellen plantlijst die specifiek voor Brunssum geschikt is, met toelichting over goed plantmateriaal, invloed van pesticiden, en belang van bestuiving. Hieruit kunnen inwoners/ontwikkelaars inspiratie halen bij aanplant in tuin/ontwikkeling.
- Faciliteren wedstrijd mooiste ecologische tuin en balkon.

3 GEZONDHEID & NATUUR

HET BELANG VAN NATUUR VOOR GEZONDHEID

Een gezond lichaam, geest en leven. De natuur kan daarin een belangrijke partner voor je worden, in zowel preventie als herstel. Het klinkt al heel logisch en het wordt daarbij afgelopen decennia ook stevig bevestigd in de wetenschap.

Gezondheid gaat niet alleen over je lichaam, maar ook over je mentale welbevinden. In de traditie van positieve gezondheid behelst het daarbij ook de mate van zingeving, dagelijks functioneren, meedoen in de samenleving en je kwaliteit van leven (Institute for Positive Health, z.d.). Die onderwerpen zijn sterk met elkaar verbonden. Een groene omgeving draagt positief bij aan de verschillende onderdelen van je leefstijl. Bewegen in de natuur heeft bijkomende voordelen op gebied van bijvoorbeeld plezier en uithoudingsvermogen (Lahart, Darcy, Gidlow, & Calogiuri, 2019). Ook je slaapkwaliteit en -kwantiteit is zeer waarschijnlijk beter door blootstelling aan groen (Shin, Parab, An, & Grigsby-Toussaint, 2020). Verbinding is een andere belangrijke factor in je leefstijl, daarover onder thema Identiteit meer.

SOCIAALECONOMISCHE STATUS, GEZONDHEID EN NATUUR

Om een Brunssums voorbeeld te nemen: een lage sociaaleconomische status verhoogt de kans op eenzaamheid. Eenzaamheid, bijvoorbeeld door sociaal isolement, kan tot mentale problematiek leiden en zorgt bijvoorbeeld voor een verhoogde kans op hartziekten en dementie. Het hangt daarbij samen met ongezond gedrag, zoals tekort aan bewegen of slechte eetgewoontes (Volksgezondheid en Zorg, 2022). Het is niet voor niks

dat in het Koerskompas ‘gezondheid, verbondenheid en veerkracht’ in een adem wordt genoemd.

De Vries, Buijs en Snep (2020) laten daarbij zien dat er in wijken met een lagere sociaaleconomische status minder openbare groene ruimte is. Dit geldt ook voor wijken in Brunssum. Dit terwijl de inwoners van deze wijken ook vaker kwetsbaarder zijn op gebied van gezondheid. Zij hebben dus extra baat bij meer natuur in hun directe omgeving.

BIODIVERSITEITSHYPOTHESE

Waarom natuur biologisch goed voor je gezondheid is, wordt verondersteld in de biodiversiteitshypothese. Contact met een diverse natuurlijke omgeving vergroot de blootstelling aan verschillende micro- en macro-organismen, wat het menselijke microbioom verrijkt en het immuunsysteem versterkt (Von Hertzen et al., 2015). Deze micro-organismen spelen een belangrijke rol in immuunregulatie (Beute & De Kort, 2018 & Rook, 2013). We leven als soort steeds meer gescheiden van de natuur, en die scheiding is best recent als je kijkt naar de ontwikkeling van de mens. Homo sapiens bestaat nu zo’n 300.000 jaar, en de industriële revolutie is pas 250 jaar geleden. Door verstedelijking en minder contact met natuur ontstaat er een disbalans in het immuunsysteem, wat leidt tot meer allergieën en auto-immuunziekten. Een hogere biodiversiteit om je heen kan hier een oplossing bieden. Dit geldt met name voor kinderen: hun microbiom en immuunsysteem is nog in ontwikkeling (Kuo, 2015).

Bij kinderen is veel onderzoek gedaan op dit gebied. Groen wordt geassocieerd met een verbeterd mentaal welzijn, algemene gezondheid en cognitieve ontwikkeling, verminderde gedragsproblemen en betere emotionele regulatie. In het verlengde daarvan hebben kinderen die opgroeien in een groene omgeving minder kans op het ontwikkelen van ADHD. (Maas & Postma, 2025, p. 5)

OMGEVINGSFACTOREN

Behalve de invloed op leefstijl en biologie, heeft een natuurlijke omgeving ook een beschermde rol bij schadelijke omgevingsfactoren. Groen helpt luchtvervuiling te verlagen doordat er minder vervuilende bronnen zijn en sommige soorten planten vervuiling kunnen wegfilteren. Daarnaast vermindert natuur hittestress: groene gebieden bieden schaduw, koelen via verdamping, en temperen temperatuurstijgingen in steden. (Zie ook thema Klimaatadaptatie.) Ook speelt natuur een rol bij geluid: natuurlijke geluiden, vegetatie en afwezigheid van bronnen verlagen de ervaring van geluidsoverlast. (Maas & Postma, 2025, p. 15)

Dat je in het groen ook bepaalde risico’s kunt lopen (ziekte van Lyme), geldt ook in de bebouwde omgeving (auto-ongeluk). Volgens een WHO review uit 2016 wegen de voordelen van groen ruimschoots op tegen de mogelijke gezondheidsrisico’s (Maas & Postma, 2025).

ANALYSE GEZONDHEID & NATUUR

Om een idee te krijgen in hoeverre de groene openbare ruimte in de wijken een gezonde leefstijl kan stimuleren is er op verschillende onderwerpen een analyse uitgevoerd.

Hoeveelheid openbaar groen per woning

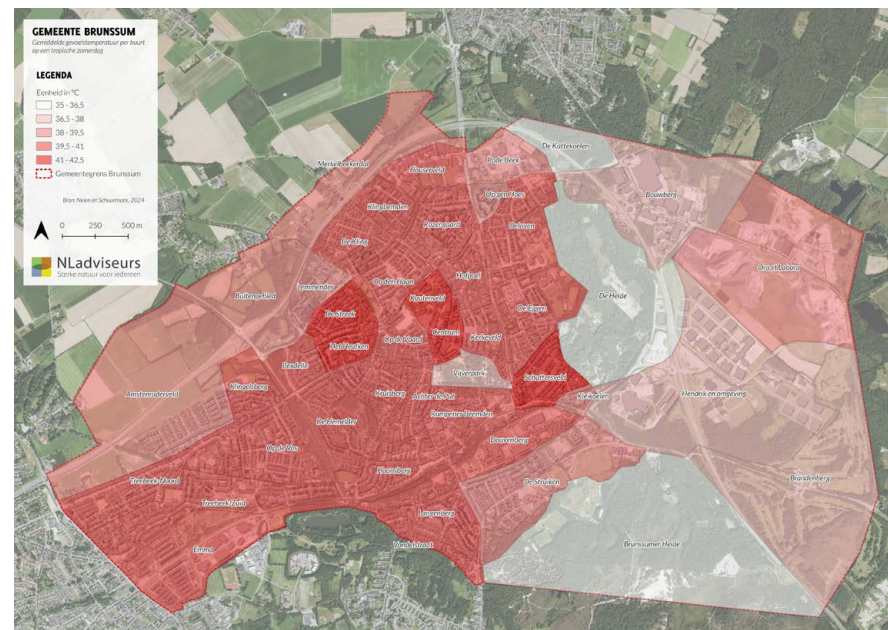
De analyse toont dat in de meeste buurten in Brunssum (veel) minder dan 50m² groen per woning beschikbaar is in de openbare ruimte. Een gezonde leefomgeving zou minstens 75m² openbaar groen per woning beschikbaar moeten hebben. Dit betekent dat er meer oppervlakte groen per woning zou moeten komen om een gezonde leefomgeving te bieden.

Gevoelstemperatuur

De gevoelstemperatuur in de meeste wijken in Brunssum loopt tijdens een tropische dag op tot boven de 40 graden Celsius. Het is duidelijk te zien dat de buurten met meer groen een lagere gevoelstemperatuur hebben. Voor de algemene gezondheid zou het goed zijn om de gevoelstemperatuur in alle buurten onder de veertig graden te krijgen.

Afb.10: Hoeveelheid openbaar groen per woning.

Afb. 11: Gevoelstemperatuur.

Afstand tot koelte

Iedere inwoner zou op minder dan 300meter afstand van zijn woning een koelteplek moeten kunnen bereiken. Vooral voor ouderen is dit van belang. De analyse toont dat veel wijken daaraan voldoen.

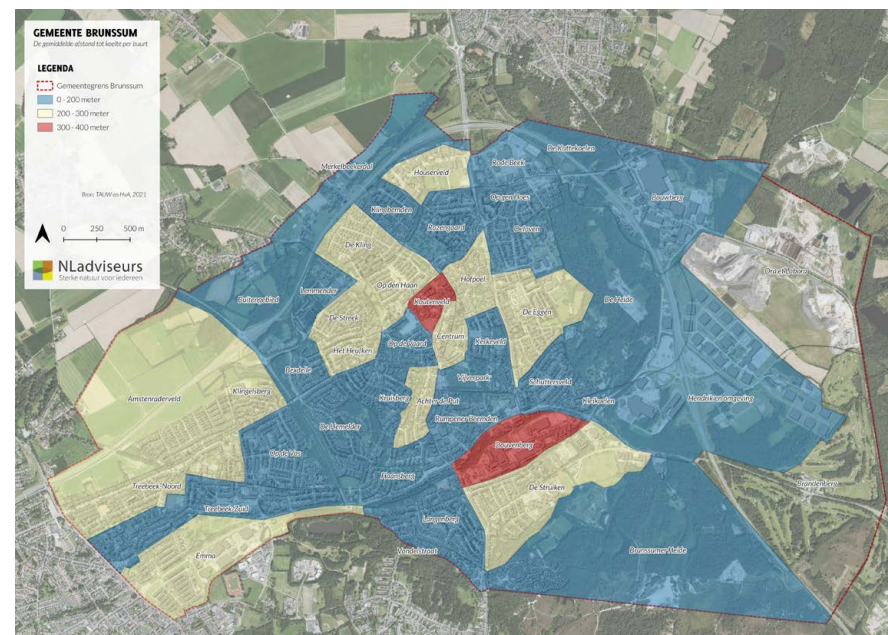
Fijnstof

Fijnstof is een verzamelnaam voor microscopisch kleine deeltjes in de lucht (kleiner dan 10 micrometer) die schadelijk zijn voor de gezondheid, afkomstig van onder meer verkeer, industrie, landbouw en houtstook. De WHO advieswaarde is $5\mu\text{g}/\text{m}^3$ (eu grenswaarde is $25\mu\text{g}/\text{m}^3$, maar wordt door gezondheidsexperts als te hoog beoordeeld) voor de PM_{2,5} fijnstof. In Brunssum ligt de waarde tussen de 7 en $8\mu\text{g}/\text{m}^3$ dus iets boven de WHO advieswaarde.

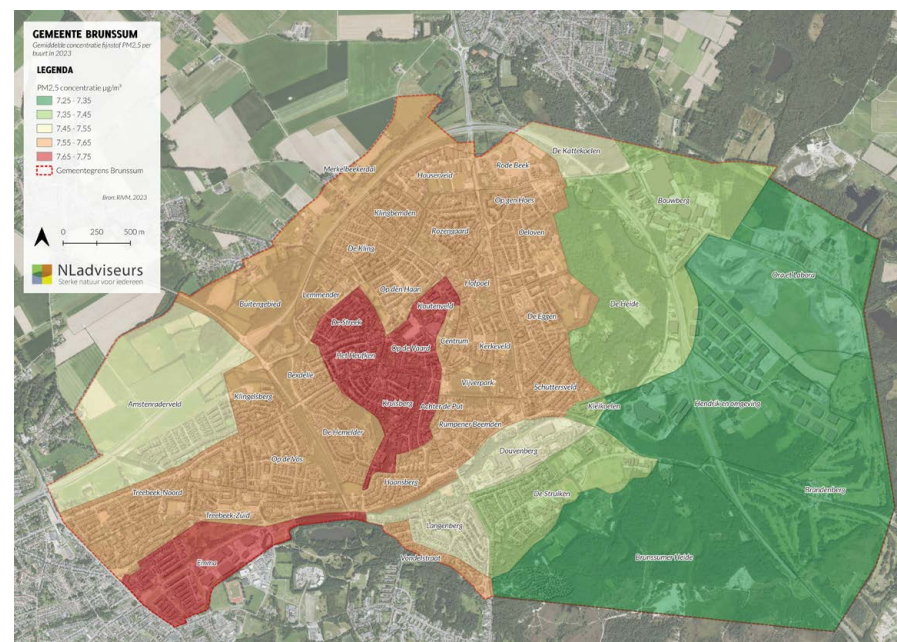
DOELN VOOR GEZONDHEID EN NATUUR

Over 10-25 jaar is de Brunssumse natuur sterk genoeg om op verschillende manieren de gezondheid (fysiek en mentaal) van de mens te stimuleren.

- Natuur voor sport & bewegen
- Natuur voor ontspanning en mentale gezondheid
- Natuur voor verkoeling
- Natuur voor een gezonde leefstijl

Afb. 12: Afstand tot koelte.

Afb. 13: Fijnstofconcentratie (PM_{2,5}) per buurt.

VISIE GEZONDHEID & NATUUR

Brunssum heeft grote en belangrijke opgaves op het gebied van fysieke en mentale gezondheid. Daarom maakt Brunssum veel werk van het stimuleren van preventie en gezondheid door middel van een groene stad en omgeving. Hierin is een netwerk van veilige wandel- en fietspaden door groene verbindingen en prettige groene verblijfsplekken de sleutel. De inrichting van deze verbindingen en verblijfsplekken bestaat voornamelijk uit natuurlijke elementen die sport & bewegen ondersteunen, helpen te ontspannen (prikkelarm), koelte geven op hete dagen en mogelijkheid bieden groente en fruit te verzamelen of te verbouwen.

MAATREGELEN VOOR GEZONDHEID EN NATUUR

Voor het thema Gezondheid en Natuur zijn onderstaande maatregelen uitgewerkt op de verschillende schaalniveaus.

Regionaal

Brunssum biedt natuur-gerelateerde recreatievoorzieningen met regionale aantrekkingskracht

Wat gaan we daarvoor doen:

- Uitwerken visie en uitvoeringsprogramma op natuurrecreatie en het faciliteren van routes, toegangen en parkeren in samenwerking met TBO's.
- We realiseren aantrekkelijke, groene wandel- en fietsroutes die buurten verbinden met de stad en met het omliggende groen, aansluitend bij de ambitie om groene corridors aan te leggen.

Stad

Brunssumse openbare ruimte omvormen naar een gezonde leefomgeving in 2035 door te voldoen aan de 3-30-300-regel

Wat gaan we daarvoor doen:

- Samenwerking met woningcorporaties versterken om doelen te bereiken (De Nieuwe wAarde).
- Organiseren van capaciteit voor een structurele functionaris gezonde leefomgeving.
- Kennis vergroten over 3-30-300-regel bij gemeente (groenbeleid en -beheer).
- nulmeting van 3-30-300 criteria (per wijk).
- Opstellen van 3-30-300 uitvoeringsplannen en budgetaanvraag, in lijn met BKN en met inachtneming van eetbaar groen.
- Monitoring van 3-30-300 criteria.
- Evalueren en bijsturen van 3-30-300-maatregelenplan.

Wijk

Leefomgeving in Brunssumse wijken stimuleert gezondheid

Wat gaan we daarvoor doen:

- Aanleg groene of groenblauwe schoolpleinen/Tiny Forests / (school)moestuinen en pluktuinen.
- Het wandel- en fietsnetwerk in de wijken in detail in kaart brengen met daarbij veiligheid en de kwaliteit van de natuurlijke omgeving in beeld.
- Detailleren wijk-uitvoeringsplan om toe te werken naar de 3-30-300-regel.
- Aanvullen van het wandel- en fietsnetwerk door de buurt en ophogen van de natuurkwaliteit langs deze routes waar het onder niveau is.
- Uitvoeren van de kansrijke projectlocaties (bomen en koele plekken) om toe te werken naar de 3-30-300-verhouding.
- Optimaliseren Vijverpark en Lifestyle park natuurbeleving en gebruikskwaliteit.

Tuin & Balkon

Brunssummers maken van hun tuin of balkon een gezonde plek om te bewegen, ontspannen en genieten.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.
- Organiseren van voorlichtingscampagne: samenhang natuur en gezondheid.

DE NIEUWE WAARDE

De Nieuwe wAarde is een aanpak voor het realiseren van klimaatadaptieve, biodiverse en gezonde steden en dorpen. Met De Nieuwe wAarde worden projecten gefaciliteerd waar, met behulp van groene oplossingen, invulling wordt gegeven aan het tegelijkertijd klimaatadaptief inrichten van de leefomgeving, versterken van de biodiversiteit én verbeteren van de lichamelijke en psychische gezondheid van mensen. Woningcorporatie Weller is een belangrijke speler in gemeente Brunssum en gebruikt deze visie om de woon- en leefomgeving rondom hun woningen klimaatadaptief, biodivers en gezonder te maken. Omdat het Omgevingsprogramma Natuur gaat over natuur vanaf de voordeur, is het van belang deze aanpak te kennen en waar mogelijk hierin samen op te trekken.

DE 3-30-300-REGEL

Het uitgangspunt van de 3-30-300-regel is dat iedere bewoner vanuit huis minimaal drie volgroeide bomen kan zien, woont in een wijk met 30% boomkroonbedekking en binnen 300 meter toegang heeft tot een groene ruimte. Volgens het Handboek 3+30+300-regel (Cobra Groeninzicht, 2025) biedt deze richtlijn een wetenschappelijk onderbouwde basis om gemeenschappen groener, gezonder en veerkrachtiger te maken. De regel zegt niets over soortkeuze: het is voor biodiversiteit belangrijk om een gevarieerde mix van inheemse soorten toe te passen.

Onderzoek laat zien dat vooral grote bomen een rol spelen in het visuele groen rondom plekken waar mensen wonen, werken, leren of zorg ontvangen. Daarom is het belangrijk om te borgen dat mensen minimaal drie volwassen bomen kunnen zien.

Boomkroonbedekking in stedelijke gebieden levert tal van voordelen op: het helpt bij temperatuurregulatie, vermindert luchtvervuiling, buffert hevige regenval en bevordert de volksgezondheid. Studies tonen consequent aan dat bewoners van wijken met meer kroonbedekking gezonder en gelukkiger zijn, ook wanneer factoren zoals inkomen en culturele achtergrond worden meegewogen. Om deze voordelen volledig te benutten, is een kroonbedekking van circa 30% of meer noodzakelijk.

Daarnaast blijkt uit onderzoek dat mensen die binnen een gemakkelijke loopafstand van een lokaal park of andere openbare groene ruimte wonen, deze gebieden vaker bezoeken en in een betere gezondheid verkeren. De Wereldgezondheidsorganisatie adviseert dat iedereen een openbaar park van minstens 0,5 tot 1 hectare binnen 300 meter van zijn woning heeft (Wereldgezondheidsorganisatie, 2017).

De 3-30-300-regel maakt geen onderscheid in typering van wijken. Het is daarom een goed instrument om milieurechtvaardigheid en gelijke toegang tot groen te garanderen.

Afb. 9: Schematische weergave van de 3-30-300-regel.

4 IDENTITEIT & NATUUR

HET BELANG VAN NATUUR VOOR IDENTITEIT

Het idee dat je je ergens thuis voelt – je sense of place – is deels afhankelijk van de fysieke omgeving. Het locatiespecifieke, hoe graag je er komt, dat je het door de seizoenen heen herkent, die ene boom met een herinnering: dat draagt allemaal bij aan hoe iemand zich voelt op een plek. Behalve landschap, groen en natuur, heeft ook cultuurhistorie hier een belangrijke rol, zeker in een gemeente met zo'n boeiende geschiedenis als Brunssum.

De ligging van Brunssum neemt een interessante ontwikkelingsgeschiedenis met zich mee. Het landschap is gevormd in ijsstijden, ontwikkeld tot woeste heidegrond en daarna geëxploiteerd als mijnbouwgebied. De mensen van Brunssum dragen vooral het mijnverleden met zich mee. Het mijnverleden draagt bij aan de lokale trots en het culturele erfgoed, maar herinnert ook aan het harde werken en de economische uitdagingen na de sluiting. Het gemeenschapsgevoel dat het werken in de mijnen gaf is er nog steeds, maar kan een nieuwe impuls gebruiken.

Het stedelijk gebied, maar zeker ook het Schutterspark en de Oostflank, ademen de sfeer van mijnbouw en werk. Wanneer het verhaal van landschap, mijnbouw en andere belangrijke periodes prominenter zichtbaar gemaakt worden en aanwezig mogen zijn in de buitenruimte komt dat de herkenbaarheid en trots van de Brunssumer ten goede. En zet het Brunssum op de kaart als interessante stad voor dagrecreatie. Natuur kan hier zeker in bijdragen en ondersteunen.

Daarnaast kunnen inwoners ook de woonomgeving meer eigen maken door groene initiatieven. Dit kan bijvoorbeeld een gezamenlijke tuin zijn, een herdenkingsplek of een natuurplek. Dit brengt mensen samen, maakt de woonomgeving eigen en werken in het groen brengt positieve gezondheidsaspecten met zich mee.

Om volwassenen én kinderen beter mee te kunnen nemen in het verhaal en de identiteit van Brunssum is het toegankelijk maken en vertellen van dat verhaal belangrijk. Dit kan op veel verschillende manieren. Natuureducatie, informatie, QR-codes, activiteiten en theater zijn middelen om meer verbinding tussen mens, plek en natuur te creëren. Cruciaal daarbij is dat het groen ook daadwerkelijk gebruikt wordt: het organiseren van activiteiten in het groen stimuleert mensen om vaker het groen op te zoeken. Dat versterkt niet alleen de gezondheidseffecten van groen, maar draagt ook bij aan sociale cohesie.

ANALYSE

In aanloop naar het Omgevingsprogramma hebben verschillende stakeholders deelgenomen aan een inputsessie en excursies. De informatie uit die sessies heeft met name de doelen en maatregelen van dit Omgevingsprogramma gevormd. Maar de context van wat er tijdens deze sessies uitgewisseld is vormt de onderbouwing van dit thema. Alle informatie voor de analyse van dit thema komt vanuit de stakeholdersessies.

Groen in Brunssum is meer dan een decor: het vormt een wezenlijk onderdeel van de identiteit van wijken en buurten. Het is zichtbaar, beleefbaar en verbonden – niet alleen fysiek via structuren en routes, maar ook sociaal via betekenis en betrokkenheid. Stakeholders benadrukken dat groen in de leefomgeving meerdere functies vervult: het bevordert gezondheid, biedt ruimte voor beweging en rust, en versterkt sociale cohesie.

De betrokkenen verwachten dat educatie een sleutelrol kan spelen in het versterken van deze identiteit. Door de Brunssummerheide en andere natuurgebieden meer beleefbaar te maken, voelen bewoners zich zelfverzekerder en welkom om de natuur op te zoeken. Dit vergroot niet alleen het bewustzijn van de weldadige effecten van natuur, maar versterkt ook de mens-natuur-relatie. Gemeente en inwoners werken dan samen aan plekken die uitnodigen tot zorg voor natuur én voor elkaar. Ontmoetingsplekken verbinden natuur, cultuur en sociaal domein, geïnspireerd door voorbeelden zoals de Volkstuin in Selwerd¹. Deze plekken geven betekenis aan het landschap en stimuleren een doe-mentaliteit: bewoners voelen zich betrokken en medeverantwoordelijk.

Stakeholders zien ook kansen om publieke ruimte meer in te richten op basis van bewonersbehoeften, zoals beschreven in het Handboek Prettige Plekken. Routes worden samen met bewoners verbeterd, zodat ‘rondjes op maat’ ontstaan die niet alleen de toegankelijkheid vergroten, maar ook draagvlak en gedragsverandering stimuleren.

¹ De Volkshortus in Selwerd is een ontmoetingsplek waar bewoners samen tuinieren, leren en cultuur beleven. Het project versterkt sociale cohesie en stimuleert duurzame, groene initiatieven in de wijk.

VISIE IDENTITEIT EN NATUUR

Brunssum werkt aan een omgeving die van sociale en culturele betekenis is voor (nieuwe) Brunssummers, met inzet van en ruimte voor natuur. De natuurlijke en landschappelijke historie geeft hiervoor unieke aanknopingspunten. Door de stedelijke groene buitenruimtes aantrekkelijker te maken, heeft Brunssum een positieve invloed op het gevoel van trots en thuis van inwoners. De natuurinclusieve leefomgeving nodigt inwoners uit om zelf en samen initiatieven op te pakken die bijdragen aan natuurwaarden, zoals geveltuinen en gezamenlijke tuinen.

In versteende buurten is er behoefte aan groene oases, met een focus op beleving, zonder dat alles volledig toegankelijk hoeft te zijn. Cultuur wordt bewust ingezet om plekken betekenis te geven en de verbinding tussen natuur en identiteit te versterken.

CONCLUSIE

Deze inzichten onderstrepen dat identiteit niet alleen ontstaat uit historie en cultuur, maar ook uit de manier waarop mensen hun omgeving ervaren en gebruiken. Door groen, ontmoeting en educatie centraal te stellen, krijgen de bewoners van Brunssum handvatten zich verbonden te voelen met hun leefomgeving – een plek die uitnodigt tot beweging, samenwerking en zorg voor natuur en elkaar.

DOELEN VOOR IDENTITEIT EN NATUUR

Over 10-25 jaar hebben we natuur die bijdraagt aan de Brunssumer identiteit.

- Natuur voor trots zijn op en bewustwording van de Brunssumse identiteit
- Natuur voor gevoel van tijd en plaats
- Natuur voor sociale verbinding
- Natuur door natuureducatie

MAATREGELEN VOOR IDENTITEIT EN NATUUR

Voor het thema Identiteit en Natuur zijn onderstaande maatregelen uitgewerkt in de verschillende schaalniveaus.

Regionaal

Brunssum onderscheidt zich in de regio door haar duidelijke natuur- cultuur gerelateerde identiteit

Wat gaan we daarvoor doen:

- Proactief samenwerken in het vaststellen van ambities en opstellen uitvoeringsprogramma voor het Heide Natuur Park en Provinciale natuurdoelen.

Stad

Brunsummers zijn trotser op de natuur- & cultuur gebonden stads-identiteit in 2035

Wat gaan we daarvoor doen:

- Organiseren van capaciteit voor een Natuur- cultuurfunctionaris.
- Opstellen uitvoeringsagenda natuureducatie scholen.
- Organiseren/stimuleren subsidieregeling groene of groenblauwe schoolpleinen.
- Opstellen natuur- en cultuurhistorische canon van Brunssum.
- Opstellen projectplan 'Naar een trotser Natuurlijk Brunssum'.
- Opzetten campagne 'Groene identiteit Brunssum' (idee Stadsnatuur op de kaart, [#UrbanNature Amsterdam & Almere | Urbannatureamsterdam](#)).
- Opstellen leidraad stimuleren en faciliteren groene bewonersinitiatieven vanuit de 'Ja, mits'-mentaliteit.
- Opstellen paragraaf groene cultuurhistorie in het Groenbeleids- en beheerplan en een Kwaliteitskader Openbare Ruimte.

Wijk

Brunsummers zijn trots op hun natuur- & cultuur gebonden wijk-identiteit

Wat gaan we daarvoor doen:

- Faciliteren participatie van bewoners in poelbeheer (werkgroep, educatie).
- Planten van toekomst- en herdenkingsbomen/ -bos.
- Bruggenbouwers aanstellen die lokale groene initiatieven en partijen verbinden.
- Initiëren natuur-, kunst- en cultuurverbindende wijkprojecten.
- Faciliteren van gezamenlijke groene bewonersinitiatieven.

Tuin & Balkon

Brunsummers geven hun tuin of balkon een karakter dat past bij de groene identiteit van de stad.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Afstemmen van regelgeving bescherming particuliere bomen op doelstellingen van dit programma Natuur.
- Stimuleren van het vergroenen van voortuinen, geveltuintjes en balkons in versteende openbare ruimte.

5 KLIMAAT & NATUUR

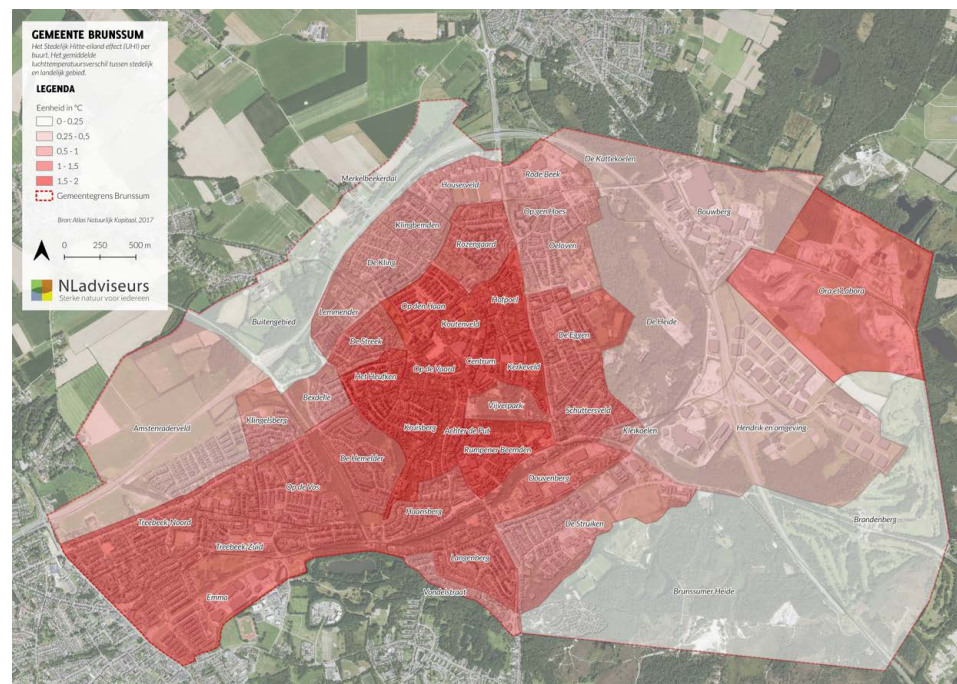

HET BELANG VAN NATUUR VOOR KLIMAAT

De aarde warmt op en het klimaat verandert. Klimaatverandering in Nederland uit zich in hogere temperaturen en meer kans op extreem weer. Dit zijn stortbuien, hittegolven en lange periodes van droogte. Dit heeft drastisch effect op onze leefomgeving en dus op onszelf. Omdat de veranderingen zo snel gaan moeten we ons best doen ons aan te passen en voor te bereiden op die hitte, droogte en wateroverlast. Dit heet klimaatadaptatie.

Voor het Omgevingsprogramma Natuur werken we vanuit drie pijlers: een koelere stad door meer natuur, minder regenwateroverlast door meer natuur, minder droogte door meer natuur. Denk bij natuur niet alleen aan groen, ook waternatuur kan een rol spelen in klimaatadaptatie.

In 2025 start Parkstad Limburg met de uitvoering van het Regionaal Programma Water en Klimaatadaptatie, hier participeert de gemeente Brunssum in.

Afb. 14: Hite-eiland-effect.

Een koelere stad door meer natuur

Door klimaatverandering loopt de gemiddelde temperatuur op, waardoor onze zomers warmer worden en extreme hitte steeds vaker voorkomt. De toenemende hitte leidt tot meer gevallen van hittestress, wat grote risico's kan opleveren voor onze gezondheid en de infrastructuur.

Minder regenwateroverlast door meer natuur

De jaarlijkse neerslag in Nederland is in de afgelopen 100 jaar toegenomen met 26%. Dit kan zorgen voor wateroverlast. Denk bijvoorbeeld aan overbelasting en overspoeling op straat van het riool en onbegaanbare wegen. In de toekomst neemt door klimaatverandering de kans op wateroverlast verder toe. Vooral zomerse hoosbuien kunnen nog extremer worden. Met name de trend om tegels, andere verharding te verwijderen ('tegels wippen') of infiltratie laagtes aan te leggen zijn manieren om deze regenwateroverlast te voorkomen. Minder verharding betekent betere infiltratie van regenwater.

GROEN EN HITTE

Het is logisch dat er op groenere plekken sprake is van een lagere temperatuur bij hitte, omdat groen verkoelend werkt door verdamping en schaduwvorming.

Verdamping

Als er meer groen is in de buurt is er meer verdamping. Dit heet 'evapotranspiratie'. Planten verliezen water via hun bladeren. Dit hoort bij het normaal functioneren van een plant, het is nodig voor fotosynthese en voor het opnemen van water en voedingsstoffen op uit de bodem.

Bij dit proces verdampt water uit het bladoppervlak. Door die verdamping is de luchtvochtigheid hoger en wordt zowel de gevoelstemperatuur als de luchttemperatuur verminderd. De gevoelstemperatuur hangt af van de luchttemperatuur, maar ook van de wind, de hoeveelheid wolken en de luchtvochtigheid.

Alle planten doen in meer of mindere mate aan evapotranspiratie, maar vooral bomen zetten zoden aan de dijk als het gaat om groen en dus koelte in de stad. Daarbij zijn grote bomen met brede kronen veel 'verkoelender' dan kleine bomen of bomen met smalle kronen. Deze koelcapaciteit wordt alleen optimaal benut indien voldoende water beschikbaar is in de bodem.

Schaduwvorming

Daarbij is er in de schaduw (van bomen meer dan van gebouwen) ook sprake van een lagere temperatuur. Door niet in de directe blootstelling van de zon te zijn, hebben mensen het minder warm. De ondergrond in de schaduw verwarmt ook minder, en weerspiegelt daardoor ook minder warmte. Een muur of een gebouw neemt warmte op en straalt dat uit, daarom is het in de schaduw van een gebouw minder koel dan in de schaduw van een boom.

Minder droogte door meer natuur

Droogte ontstaat als er langere tijd minder regen valt dan normaal en er daarnaast veel water verdampt. Er is dan een neerslagtekort. Vooral het voorjaar en de zomers worden droger, zo blijkt uit de metingen en verwachtingen van het KNMI. Dit heeft consequenties voor de natuur en de leefomgeving. Er is meer kans op bos- of heidebrand en openbaar groen moet vaker beregend worden. Verdroging heeft een versterkend effect op wateroverlast en hittestress.

ANALYSE

De belangrijkste analyse wat betreft klimaat is het stedelijk hitte eiland effect. De analyse toont het gemiddelde luchttemperatuurverschil tussen stedelijk en landelijk gebied. Op de kaart is duidelijk te zien dat ook in Brunssum het hitte eiland effect optreedt en tot aanzienlijke verschillen leidt. Betere dooradering van stedelijke groenstructuren en meer groen heeft een positieve invloed op deze ontwikkeling.

GROEN EN WATER

Er zijn drie methodes om ons aan te passen op dit aspect van een veranderend klimaat: waterinfiltratie, waterberging, water vertraagd afvoeren. Natuur of een groene ruimte speelt hier een belangrijke rol in.

Waterinfiltratie

Regenwater lokaal laten wegzakken in de bodem zorgt ervoor dat het water niet op straat of in het riool terecht komt. Dit kan bijvoorbeeld door het afkoppelen van de regenpijp, het aanleggen van waterdoorlatende bestrating of wadi's. Bijkomend voordeel is dat verdroging van de grond hiermee kan worden opgelost. Tegels wippen is op zich zelf al effectief, maar beplanten versterkt het effect. Een vegetatietype met meerdere soorten planten neemt meer water op dan een gazon.

Volgens de [*Stedelijk infiltratiekansen - Klimateffectatlas*](#) liggen er in Brunssum waarschijnlijk veel kansen voor betere waterinfiltratie.

Waterberging

Bij hevige buien kunnen tijdelijke opvangplekken, zoals waterpleinen, vijvers, groenstroken of ondergrondse buffers een uitkomst bieden. Deze berging voorkomt dat straten blank staan en rioolstelsels overlopen, terwijl de opslag later langzaam benut of anderzijds geleegd kan worden.

Water vertraagd afvoeren

Regenwater kan worden vastgehouden en vertraagd worden afgevoerd naar sloten of kanalen afvoeren via groene daken, infiltratiekragen of gescheiden rioolsystemen. Zo wordt de piekbelasting bij hevige buien verminderd en blijft het watersysteem beter in balans.

VISIE KLIMAATADAPTATIE EN NATUUR

Brunssum werkt aan een klimaatbestendige leefomgeving door water en groen slim in te zetten: we beperken wateroverlast met een robuust stedelijk watersysteem, houden water vast om droogte te voorkomen en vergroten de leefbaarheid door verkoeling tegen hittestress en meer biodiversiteit. Hierdoor groeit het besef bij inwoners dat de natuur ook een wederdienst bewijst. We werken mee met Parkstad Limburg in de uitvoering van het Regionaal Programma Water en Klimaatadaptatie, want een robuust systeem houdt zich niet aan de gemeentegrenzen.

DOELEN VOOR KLIMAATADAPTATIE EN NATUUR

Over 10-25 jaar hebben we een natuur die de invloed van klimaatverandering opvangt of vermindert. Dit betekent:

- Een koelere stad door meer natuur
- Minder regenwateroverlast door meer natuur
- Minder droogte door meer natuur

MAATREGELEN VOOR KLIMAATADAPTATIE EN NATUUR

Voor het thema Klimaatadaptatie en Natuur zijn onderstaande maatregelen uitgewerkt in de verschillende schaalniveaus.

Regionaal

Brunssum draagt bij aan regionale klimaatadaptatie op basis van nature based solutions.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Samenwerken met regio in hitteplan en randstedelijke bufferzones ter vermindering van het hitte-eilandeffect.
- Meewerken aan uitvoering van het Regionaal Programma Water en Klimaatadaptatie op basis van de Klimaatonderlegger 2025.

Stad

In Brunssum worden om 2035 klimaatmaatregelen voornamelijk (80%) met nature based solutions en volgens BKN opgelost

Wat gaan we daarvoor doen:

- Kennis vergroten nature based solutions klimaatmaatregelen gemeente (groenbeleid/-beheer).
- Afstemmen doelstellingen programma Klimaatadaptatie met dit programma Natuur.
- Opstellen paragraaf nature based solutions voor het klimaat in het plan van aanpak bij ontwikkelingen, met BKN als leidraad.

Wijk

Brunssumse wijken dragen bij aan klimaatadaptatie op basis van nature based solutions en BKN

Wat gaan we daarvoor doen:

- Vergroenen van 50% van parkeerplaatsen op het Koutenveld en Alsdorplein vóór 2035.
- Onderzoeken mogelijkheid lagere parkeernormen en stimulering van autoluwe groene inrichting.

Tuin & Balkon

Brunssummers maken hun tuin of balkon klimaatbestendig met slimme groene oplossingen.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.
- Organiseren van voorlichtingscampagne 'Voordelen van een groene tuin en balkon'.
- Waterklaarcampagne continueren.

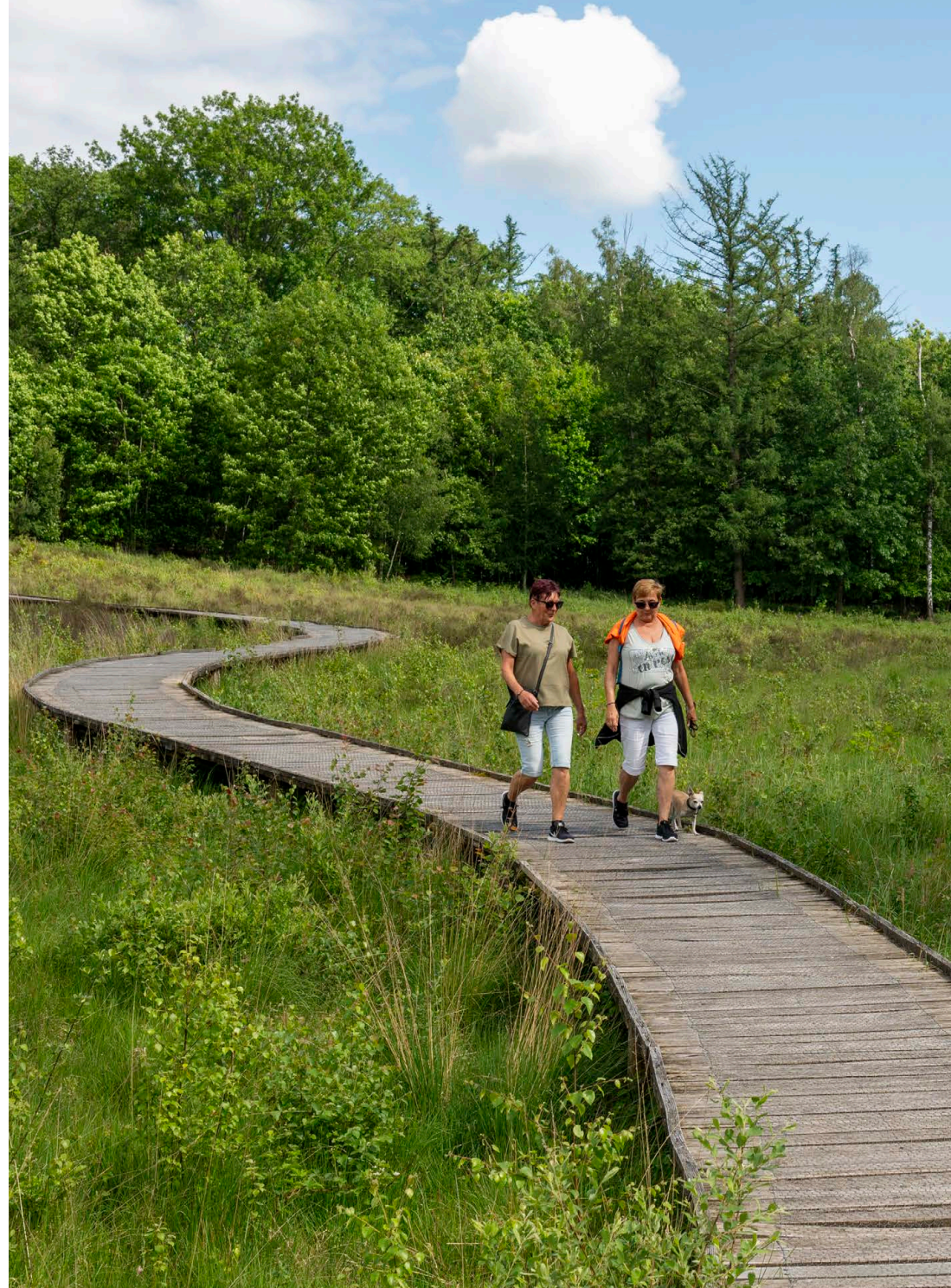
6 SCHUTTERSPARK

In het Schutterspark lijkt alles samen te komen. Unieke natuurwaarden, hoge recreatiedruk, belangrijke verbindingsfunctie naar regionaal natuurnetwerk, bijzondere landschaps-ecologische geschiedenis, economische belangen en niet te vergeten waardevolle Brunssumse (cultuur)historie. Als eigenaar van het park heeft de gemeente de verantwoordelijkheid het prachtige park te begeleiden naar een duurzame toekomst. Een groot deel van het park is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland waarvoor de provincie in haar beheerplan doelen heeft opgenomen. De gemeente is volgens de provinciale omgevingsverordening verplicht invulling te geven aan die doelen. In dit programma zet Brunssum een toekomstbestendige koers uit voor het Schutterspark.

ANALYSE SCHUTTERSPARK

Voordat Brunssum uitgroeide tot stad en de mijnbouw zich ontwikkelde, was het gebied van het huidige Schutterspark het stroomgebied van de Rode Beek omringd door hooggelegen heidegronden. Het stroomgebied van de Rode beek vormt naast dat van de Geul en de Geleenbeek een van de drie belangrijkste beekdalen van Zuid-Limburg. In het gebied ontstaan onder druk van de omliggende plateaus en veenlagen in de bodem verschillende bronnen en kwellen met bijzondere flora en fauna tot gevolg.

Als volkspark heeft het gebied een rijke geschiedenis in relatie tot het mijnverleden van Brunssum. Tussen 1917 en 1970 zijn de gloriejaren van het levendige park met attracties zoals het panoramaterras, de kabelbaan en de roeivijver. Vanaf de mijnsluiting in 1966 en de verkoop van het park aan de gemeente in 1970 is het gebruik en de uitstraling van het park minder eenduidig geworden.

WETTELIJKE BESCHERMING

Rond 2000 is het Schutterspark door de Provincie benoemd als bos- en natuurgebied waarmee het onderdeel werd van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit benadrukt de waarde die het gebied in essentie heeft als verbindend beekdal tussen Brunssummerheide en de Schinveldse Bossen, zo ook het belang om die natuurverbinding te behouden en versterken binnen een steeds meer verstedelijkt en geïndustrialiseerd gebied. In de Provinciale verordening is hiervoor opgenomen (art. 8.2) dat nieuwe activiteiten of een wijziging van bestaande activiteiten gelegen binnen het Natuurnetwerk Limburg (NNL) niet zijn toegestaan als deze:

- nadelige gevolgen kunnen hebben voor de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Limburg; of
- kunnen leiden tot een vermindering van de kwaliteit, de oppervlakte of de samenhang tussen de gebieden van het Natuurnetwerk Limburg.

Het huidige Schutterspark is populair en geliefd als uitloopegebied voor de stad Brunssum en recreatiepark voor de wijde omtrek. Enkele ondernemers hebben in het Schutterspark hun reeds bestaande activiteiten gebaseerd op juist deze mooie natuurlijke omgeving van het park. Ze zijn voor het uitbaten en ontwikkelen van activiteiten afhankelijk van de mogelijkheden die het park en haar regelgeving bieden.

HANGVENNEN

EEN VERBORGEN NATUURPAREL VAN NATIONAAL FORMAAT

In het noordelijke deel van het Schutterspark ligt een ecologisch juweel: de hangvennen (= venen). Dit zeldzame natuursysteem is ontstaan door een uniek samenspel van stevige kleilagen in de bodem, en grondwater wat daardoor omhoog gestuwd wordt. Het grondwater waarin veel gebied specifieke mineralen aanwezig zijn sijpelt uit de grond waardoor een landschap van natte heide en veenmossen ontstaat – een leefgebied dat in Nederland bijna nergens meer voorkomt.

De hangvennen herbergen een botanische schatkamer: soorten als Lavendelhei, Veenpluis, Beenbreek, Klokjesgentiaan, Blauwe knoop en Liggende vleugeltjesbloem groeien hier naast bijzondere veenmossen. Deze vegetaties trekken zeldzame fauna aan en maken het gebied tot een hotspot voor biodiversiteit.

De natuurwaarde van deze hangvennen is zo uitzonderlijk dat de Provincie Limburg een Natura 2000-subsidie heeft toegekend om dit systeem in het Schutterspark weer tot ontwikkeling te brengen. Bijzonder omdat het Schutterspark geen Natura2000 gebied is, maar dus wel natuur heeft op dat niveau. Iets om trots (maar ook zuinig) op te zijn! Dit onderstreept hoe belangrijk het is om de verbinding tussen Schutterspark en Brunssummerheide te versterken. Samen vormen ze een ecologisch netwerk van internationale allure, waarin deze unieke hangvennen een belangrijke rol spelen.

Voor het herstellen van het hangvennensysteem werden veel bomen gekapt. Dat riep veel vragen op. De unieke veelzijdige en bijzondere natuur die nu in ontwikkeling is op deze plek draagt vele malen meer bij aan het herstel van natuurlijke systemen en biodiversiteit dan de bomen (velen van dezelfde soort) die er stonden.

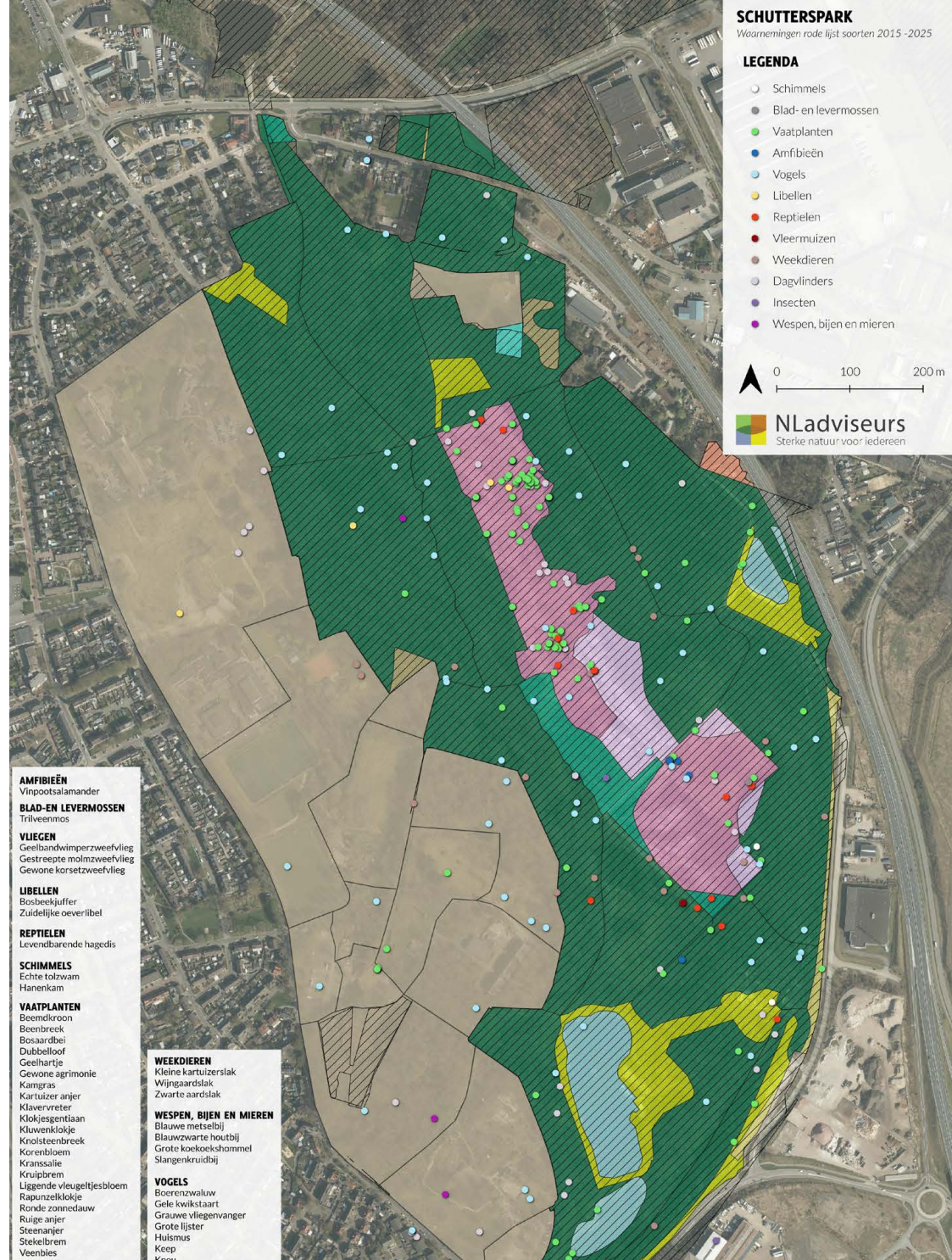
SALDOBENADERING

Eerder heeft het bestuur van de Provincie Limburg te kennen gegeven dat nieuwe en wijzigende activiteiten alleen plaats kunnen vinden indien wordt voldaan aan de NNL regels van de provinciale verordening. In het geval van het Schutterspark is daarbij aangegeven dat van bovenstaande art. 8.2 enkel kan worden afgeweken indien wordt voldaan aan art. 8.5. Dat wil zeggen dat art. 8.2 niet van toepassing is bij een combinatie van onderling samenhangende activiteiten (saldobenadering), waarvan één of meer afzonderlijk een negatief effect hebben op het Natuurnetwerk Limburg, maar waarvan de gecombineerde uitvoering leidt tot een verbetering van de kwantiteit, kwaliteit en samenhang van het Natuurnetwerk Limburg op gebiedsniveau. Art. 8.5 omvat het volgende:

Toepassing van de saldobenadering, vindt alleen plaats als:

- de combinatie van plannen, projecten of handelingen binnen één samenhangende gebiedsvisie wordt gepresenteerd;
- per saldo sprake is van verbetering van de natuurwaarden in en rond het gebied, waarbij de samenhang van het Natuurnetwerk Limburg verbetert;
- ten aanzien van de te nemen maatregelen ter verbetering van de natuurwaarden in de gebiedsvisie wordt aangegeven:
 1. de aard, omvang, locaties en tijdvak van realisatie van deze maatregelen;
 2. op welke wijze deze maatregelen feitelijk en

Afb. 15: Rode Lijstsoorten waarnemingen in Schutterspark. >

- planologisch duurzaam worden geborgd;
3. de uitvoering van deze visie voldoende is gegarandeerd;
 4. de kwaliteitswinst niet wordt gefinancierd uit reguliere middelen voor realisatie van het Natuurnetwerk Limburg.

NATUURWAARDEN IN SCHUTTERSPARK

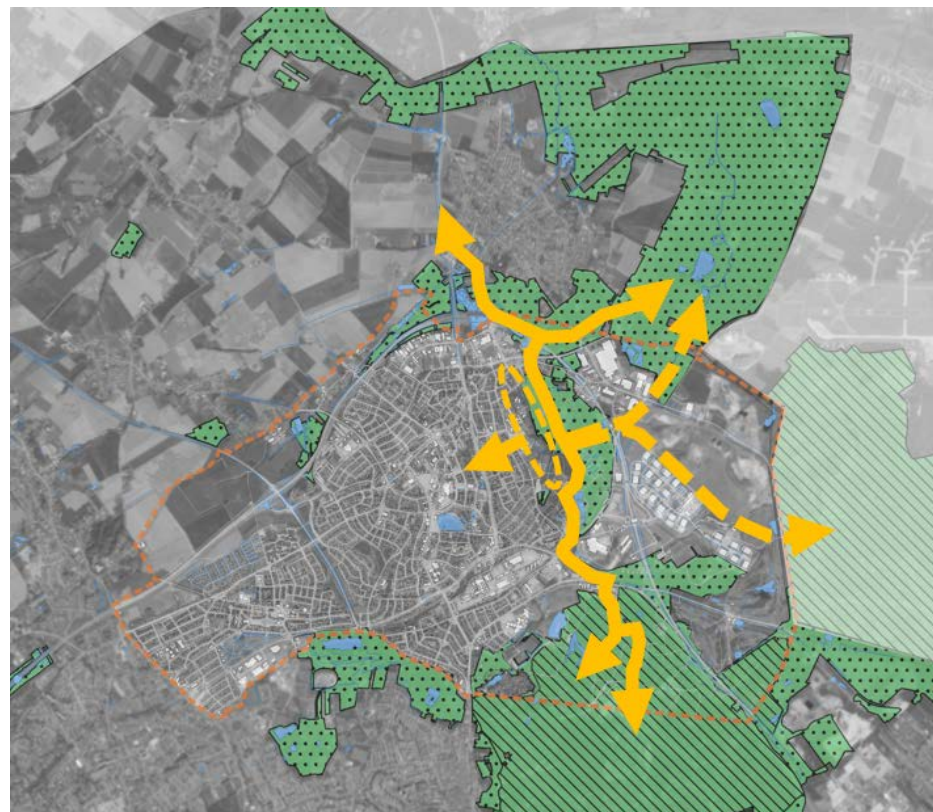
Een verdere verdieping op de natuurwaarden van Schutterspark is op twee niveaus te duiden. Ten eerste de verbindende functie als onderdeel van het robuuste regionale natuurnetwerk, onderdeel van het NNN, ten tweede de natuurkwaliteit van het gebied op zichzelf.

VERBINDENDE FUNCTIE

Het gebied van het Schutterspark met daarin als ruggengraat het stroomdal van de Rode Beek is een essentiële verbinding tussen de Brunssummerheide, waar de beek ontspringt, en verschillende natuurgebieden meer benedenstrooms zoals de Schinveldse bossen en de Teverenerheide. Ook de ecologische verbinding naar een waardevolle stadsnatuur is van belang. Onderstaand kaartje toont de verbindende rol die het Schutterspark vervult in het grotere geheel van het interregionale natuurnetwerk. Om deze schakelrol goed te kunnen vervullen is een hoge natuurkwaliteit noodzakelijk, overeenkomstig met de streefbeheertypen zoals vastgelegd in het provinciaal natuurbeheerplan.

NATUURKWALITEIT IN HET SCHUTTERSPARK

De natuurkwaliteit in het gebied zelf. Voor de instandhouding en herontwikkeling van de natuurwaarden bestaan voor alle NNN gebieden natuurbeheerplannen waarin aan de betreffende (deel)gebieden streefbeheertypen gekoppeld zijn. Het dagelijks

Afb. 16: Overzicht van de verbindende rol van het Schutterspark in het robuuste regionale natuurnetwerk.

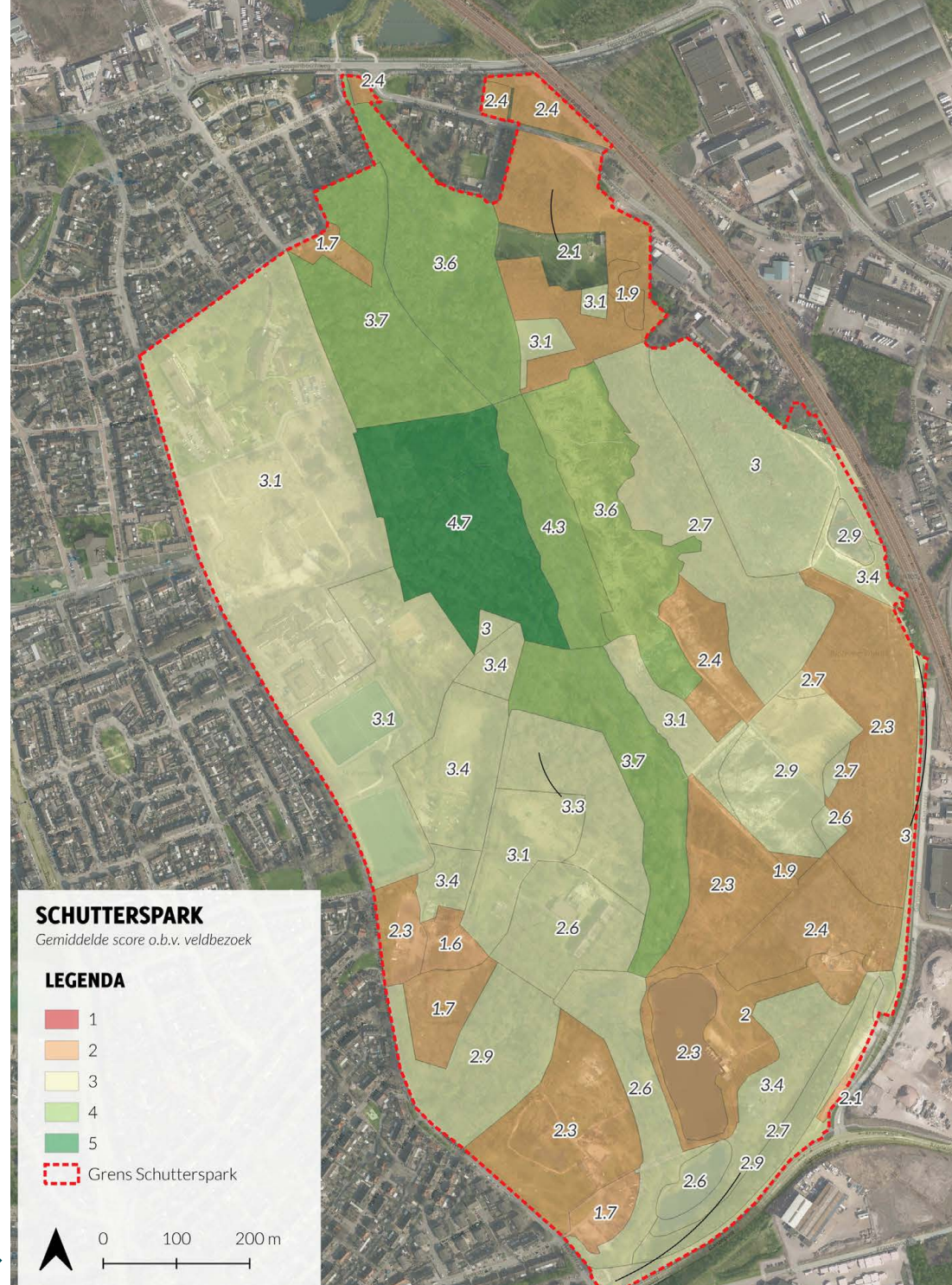
gebruik en beheer van deze terreinen moet in overeenstemming zijn met deze streefbeheertypen. Voor het Schutterspark bestaan de belangrijkste beheertypen uit 'vochtige heide', rondom de hangvennen en een gezond 'dennen- eiken-, beukenbos' afgewisseld met enkele terreinen 'kruiden- en faunarijk grasland'.

Ook voor het Schutterspark is een globale veldscan gehouden op basis van de criteria zoals beschreven in de bijlage 3. Daarnaast is bij de veldscan het streefbeheertype zoals vastgelegd in het provinciaal natuurbeheerplan als doelstelling meegenomen. Afbeelding 17 toont de huidige natuurkwaliteit volgens de veldscan. **Groen** betekent goede natuurkwaliteit in lijn met het streefbeheertype, **oranje** betekent dat de potentiële natuurwaarde onder druk staat of in begin van ontwikkeling is en er (beheer)maatregelen genomen moeten worden om op peil te komen met het streefbeheertype. **De veldscan is een globale steekproef en moet bij planvorming verder in detail onderzocht worden.** De factsheets waarop deze kaart gebaseerd is zijn beschikbaar.

BIODIVERSITEIT IN HET SCHUTTERSARK

Voor het Schutterspark is er gekeken hoeveel rode lijstsoorten waargenomen en geregistreerd in de NDFF. Rode lijst-soorten zijn soorten die in Nederland bedreigd worden in hun voorbestaan en waarvoor extra inspanning gedaan moet worden om die te behouden of te versterken. Op de kaart zijn meerdere clusters met waarnemingen te zien van planten en diersoorten, vooral in de wat kwetsbaardere gebieden. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat er genoeg waardevol is aanwezig om zorgvuldig mee om te gaan maar ook dat er nog veel potentie tot verbetering is.

Afb. 17: Veldscan Schutterspark, gemiddelde scores. >

CONCLUSIE

De verbindende rol van het Schutterspark in het grotere geheel van het regionaal natuurnetwerk kent een aantal cruciale elementen:

- Het stroomdal van de Rode Beek met daarbij extra aandacht voor de flessenhals locaties ten zuiden (Ganzepool/Rimburgerweg) en ten noorden van het park (Hoogenboschweg/N300). Rondom deze locaties is de natuurkwaliteit van essentieel belang om de schakel te kunnen vormen tussen Brunssummerheide en Schinveldse bossen.
- De mogelijkheid om een verbinding te herstellen ten oosten van het park, via de Oostflank naar de Teverenerheide en Schinveldse bossen. Hierbij is de N300 ter hoogte van Ganzepool/NATO-terrein een barrière. Daarnaast is de natuurkwaliteit van de aansluitende gebieden aan weerszijden van die barrière randvoorwaardelijk voor het succes van een N300-natuurpassage.
- Het opwaarderen van de verbinding vanuit het park naar het stedelijk gebied. Met deze verbinding wordt de stedelijke groenstructuur versterkt en is er meer uitwisseling mogelijk tussen stad en regionaal natuurnetwerk.

Wat betreft de natuurkwaliteit in het gebied zelf laat de veldscan zien dat deze als geheel niet optimaal is en op veel plekken niet voldoet aan de streefbeheertypen zoals vastgelegd in het provinciaal beheerplan. De bosrijkere gebieden langs het oosten van het park hebben op dit moment vermoedelijk een te lage natuurkwaliteit om als werkzame verbindingszone naar de Oostflank te dienen. Dit geldt ook voor het westelijke gedeelte als verbinding naar het stedelijk netwerk. In de gebieden waar bewust

ingrepen worden gedaan voor natuurontwikkeling, zoals bij de heide, hangvennen en richting de onderdoorgang in het zuiden, is de verbetering al zichtbaar in gang gezet.

SCENARIO'S SCHUTTERSPARK

Het Schutterspark is een prachtige plek binnen de gemeentegrenzen waarin unieke natuurwaarden, natuurbeleving en recreatieve activiteiten samenkomen. Functies die goed samen kunnen gaan, maar ook met elkaar kunnen schuren. De gemeente is aan zet om deze functies in goede balans te houden, zodat het ene niet schadelijk is of wordt voor het andere.

Behalve een parel binnen Brunssum vormt het Schutterspark ook een belangrijke verbinding tussen de omliggende natuurgebieden. Om die rol goed te kunnen vervullen, is een deel van het park aangewezen als onderdeel van Natuurnetwerk Nederland/Limburg (NNN/NNL). De natuurwaarden binnen het park moeten op niveau zijn om een kwalitatief goede verbindingszone te kunnen vormen. Het belang van groene verbindingen is ook als doel opgenomen in het Koerskompas.

De provincie vraagt de gemeente om visie en regie op de natuurwaarden in het deel van het Schutterspark dat onderdeel is van het Natuurnetwerk Nederland/Limburg. Hoe ambitieus is de gemeente in het realiseren van de natuurdoelen? Wat is de investeringsbereidheid? Zonder een langetermijnstrategie kan de provincie niet constructief meedenken en zitten ontwikkelingen op slot. Met een gemeentelijk standpunt wat betreft ambitie kan een afweging gemaakt worden of een zogenaamde saldobenadering volgens art. 8.5 kansrijk is. Dan kan er in gezamenlijkheid gewerkt worden aan een aanpak in een grotere context, waarin de optelsom

van activiteiten een meerwaarde genereert voor de natuurwaarden in zijn geheel.

Om richting te geven aan het gemeentelijk standpunt ten opzichte van het Schutterspark zijn hieronder verschillende ambitiescenario's beschreven met bijbehorende kansen en consequenties, van sober tot ambitieus. De keuze voor een van deze scenario's vormt het uitgangspunt voor de verdere uitwerking in een saldobenadering en/of een nieuwe toekomstvisie voor het Schutterspark.

Bij elk scenario gaan we in op een aantal vaste onderwerpen, namelijk:

- Investeringsbereidheid gemeente
- Natuurwaarde
- Belevingswaarde
- Vestigingsklimaat ondernemers

SCENARIO 1

Investering: Geen extra middelen t.o.v. huidige budgetten behoudens indexeringen.

Effect: Er verandert niks waardoor de negatieve spiraal voor de natuur, beleving en vestigingsklimaat blijft.

- Provincie is geen voorstander van dit scenario.
- **Budgettering** gericht op **schoon, heel en veilig in de openbare ruimte** van het park.
- Beheersovereenkomst Bosgroep 2023-2030 voor Schutterspark om te voldoen aan de natuurdoeltypen van het Natuurbeheerplan de provincie. Gebieden die verhuurd zijn aan ondernemers (ook binnen NNL) worden niet beheerd door Bosgroep, maar door ondernemers zelf.
- Geen aanvullend plan voor verbetering natuur en verbindingen. Dit leidt tot **afname van de kwaliteit van natuurwaarden**. (NB Hangvennen: afzonderlijke N2000-subsidie – gemeente moet blijven co-financieren om aan subsidievoorwaarden te blijven voldoen.)
- **Geen saldobenadering mogelijk** bij status quo.
- Gemeente geeft geen vergunningen af voor nieuwe of gewijzigde activiteiten als dit niet in het omgevingsplan past (BOPA nodig). Provincie toetst BOPA op NNL, waardoor vergunningen niet afgegeven kunnen worden. **Park blijft 'op slot' voor ondernemers**. Er zijn activiteiten gerealiseerd waarvan dient te worden nagegaan in hoeverre ze voldoen aan het huidige vergunningsregime. **Onaantrekkelijk vestigingsklimaat**.
- Gebrek aan samenhang, gebruikskwaliteit en identiteit leidt tot aanzienlijke kans op **achteruitgang beleving**.
- **Neerwaartse spiraal** in publieke opinie.

SCENARIO 2

Investing: Structureel hogere investering vereist m.b.t. beheer en onderhoud.

Effect: Kwaliteit bestaande natuur op vereiste niveau brengen door integraal beheer.

- Provincie staat (licht) positief tegenover dit scenario.
- Integraal beheer en onderhoud: het park als één geheel beschouwen, in afstemming met ondernemers (contracten ondernemers aanpassen). Op basis van gedegen ecologisch onderzoek (LESA) **verbetering en herstel van natuurwaarden:** Analyse i.h.k.v. Omgevingsprogramma geeft potentie aan voor NNL-deel. Op basis van ecologisch onderzoek en integraal beheerplan voor het gehele park doelmatiger toewerken naar natuurdoeltypen om deze potentie waar te maken voor het gehele park conform de provinciale verordening.
- **Geen saldobenadering mogelijk** – beheersingrepen als hierboven mogen nl. geen deel uitmaken van saldobenadering.
- **Gemeente geeft geen vergunningen** af voor nieuwe of gewijzigde activiteiten als dit niet in het omgevingsplan past (BOPA nodig). Provincie toetst BOPA op NNL, waardoor vergunningen niet afgegeven kunnen worden. **Park blijft ‘op slot’ voor ondernemers.** Vestigingsklimaat blijft op peil, maar onzekerheid over ontwikkelingsperspectief blijft een dilemma. Er zijn activiteiten gerealiseerd waarvan dient te worden nagegaan in hoeverre ze voldoen aan het huidige vergunningsregime.
- Park wordt **kwalitatief beter uitlooph gebied** voor Brunssumers.
- **Doorbreken van negatieve spiraal** in publieke opinie.

SCENARIO 3

Effecten van een saldobenadering:

- Provincie staat het meest positief tegenover dit scenario.
- Meer kansen voor **recreatie / toerisme: belevingswaarde** versterken.
- Park wordt kwalitatief **beter uitlooph gebied voor Brunssumers** en draagt meer bij aan mentale en fysieke gezondheid.
- Op basis van ecologisch onderzoek verbetering en herstel van natuurwaarden: integraal beheer en onderhoud. Zie scenario 2. **We voldoen aan de natuurdoeltypen en de provinciale verordening.**
- Inwoners en ondernemers zijn trots op hun Schutterspark, in de volle breedte (Volkspark, Ontspanningsoord, Natuurgebied)

De saldobenadering is mogelijk op twee niveaus die ook elkaar kunnen opvolgen in de tijd.

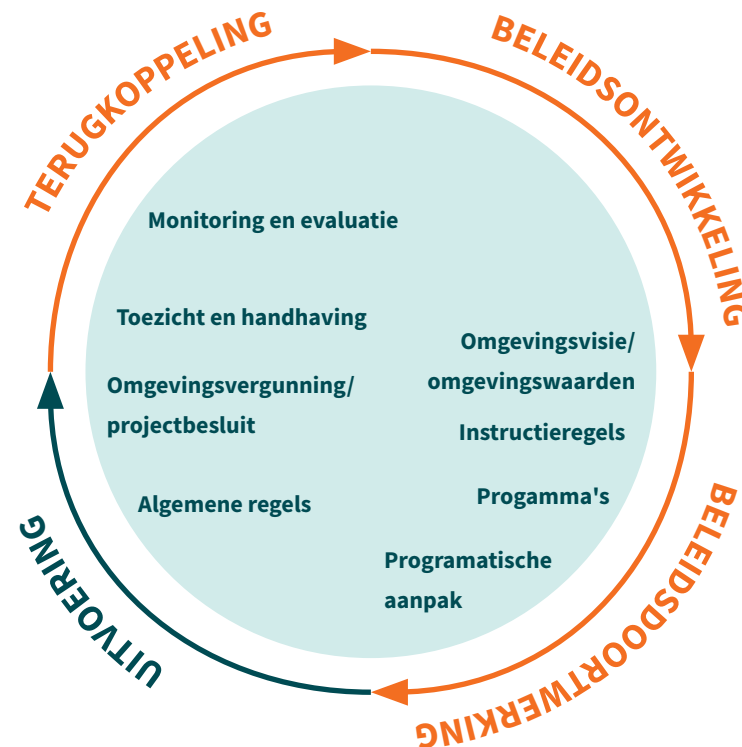
SCENARIO 3A	SCENARIO 3B
Kwaliteit bestaande natuur verbeteren, verbindingen verbeteren, natuur toevoegen en herindelen.	Kwaliteit bestaande natuur verbeteren, schaalgrootte verbindingen in samenwerking met regionale partners maximaliseren.
Kansrijk voor saldobenadering • Structureel hogere investering vereist m.b.t. beheer en onderhoud. • Incidenteel: saldobenadering / gebiedsvisie € 150.000,- • Uitvoeringsprojecten • Grondverwerving t.b.v. uitbreiding • Financieringsopties: • Leefbaarheidsfonds AWACS (NAVO) • Cofinanciering door gemeente en ondernemers en evt. samenwerking met Beekdaelen • (Deels) betaald parkeren als onderdeel financiering	Meest kansrijk voor saldobenadering • Structureel hogere investering vereist m.b.t. beheer en onderhoud. • Incidenteel: saldobenadering / gebiedsvisie € 200.000,- • Uitvoeringsprojecten zoals een ecoduct (€ 8-10 miljoen) • Grondverwerving t.b.v. uitbreiding • Financieringsopties: • Leefbaarheidsfonds AWACS (NAVO) • Cofinanciering NAVO/defensie. • Cofinanciering door gemeente en ondernemers en evt. samenwerking met Beekdaelen en Heidenatuurpark • (Deels) betaald parkeren als onderdeel financiering • Cofinanciering Europese investeringsbank
Scenario 3A schept ruimte voor nieuwe / gewijzigde activiteiten door ondernemers, biedt meer ontwikkelperspectief, mits behoeften en mogelijkheden goed zijn afgestemd.	Scenario 3B schept meer ruimte voor nieuwe / gewijzigde activiteiten door ondernemers, biedt nog meer ontwikkelperspectief. Als dit scenario toereikend wordt uitgevoerd is er kans op een vliegwieleffect: doordat we op meerdere gebieden (zo ook Oostflank) flink investeren in natuurverbindingen, kunnen er meer processen als woningbouw, bedrijvigheid en recreatie gaan lopen.
Wensen ondernemers in kaart brengen met financiële gevolgen en mate van bereidheid van ondernemers voor bijdrage. Knelpunten noord, zuid en oost verbeteren / uitbreiden, NNL-grenzen wijzigen (salderen), verbindingen versterken, te beschrijven in een gebiedsvisie t.b.v. saldobenadering. Opties verkennen voor (procesmatige) aanhaking bij ontwikkeling entreegebied Oostflank) / Poort Brunssummerheide. Door breder aanpak ziet provincie mogelijkheden om mee te denken in oplossingen en evt. de opgave aan te passen / te optimaliseren. Provincie toetst gebiedsvisie/saldobenadering, zal dan moeten nagaan of daarmee voldoende wordt tegemoetgekomen aan 8.5 – uitkomst mede afhankelijk van investeringsbereidheid en uitvoeringsplan.	Inhoud 3A, plus: Samenwerking met provincie en Heidenatuurpark (Interreg Europese subsidie) en bijvoorbeeld Defensie voor grote ecobrug, ook voor voetgangers/fietsers. Grote samenhang met ontwikkeling Oostflank. Aankoop gebieden tussen Schutterspark en N300 om maximale verbinding te creëren. NNL-grenzen oprekken. Te beschrijven in gebiedsvisie t.b.v. saldobenadering.

7 VERVOLG

Na vaststelling van het Omgevingsprogramma Natuur begint de fase waarin ambities worden omgezet naar uitvoering. Dit programma is geen eindpunt, maar een richtinggevend document dat doorwerkt in uitvoerings- en beheerplannen. Het Koerskompas blijft het strategische uitgangspunt voor nieuw én bestaand beleid. Door dit programma hieraan te koppelen, houden we overzicht, versterken we samenhang met andere beleidsterreinen zoals Onderwijs en het Sociaal Domein en maken we toekomstbestendige keuzes.

De maatregelen uit dit programma landen op verschillende plekken:

- **Groenbeleids- en beheerplan:** hierin worden maatregelen zoals Basiskwaliteit Natuur en de 3-30-300 regel uitgewerkt tot een ruimtelijk netwerk en verankerd in het beheer van het stedelijk groen, inclusief budgettering en monitoring. Deze plannen vormen de basis voor het fijnmazige stedelijk natuurnetwerk.
- **Uitvoeringsagenda regionaal Natuurnetwerk en Heidenatuurpark**
- De regionale ambities en samenwerking landt uiteindelijk in concrete afspraken en resultaatsverplichtingen. De saldobenadering van het Schutterspark kan hier een onderdeel in zijn. Deze uitwerking geeft verder vorm aan het robuuste regionale natuurnetwerk.
- **Uitvoeringsagenda Koerskompas:** maatregelen die bijdragen aan bredere gemeentelijke ambities worden

Afb. 18: Schematische weergave van de beleidscyclus.

De opbouw van de Omgevingswet volgt de beleidscyclus. De beleidscyclus biedt een structuur om de instrumenten van de Omgevingswet te ordenen.

Het Omgevingsprogramma Natuur is in deze cyclus een uitwerking van het Koerskompas.

opgenomen in deze agenda. Het sluit aan op bestaande sturingsinstrumenten zoals de P&C-cyclus (afb. 18) en zorgt voor een duidelijke vertaling van strategische doelen naar concrete stappen met middelen en planning.

- **Samenwerkingen:** sommige maatregelen lopen al binnen regionale structuren, zoals het Heidennatuurpark of het Regionaal Programma Water en Klimaatadaptatie. Andere maatregelen krijgen vorm door domein overstijgende samenwerking op ambtelijk niveau, met bijvoorbeeld woningcorporaties in lijn met De Nieuwe wAarde. Deze trajecten worden voortgezet en waar nodig versterkt.
- Hoofdstuk Schutterspark vindt zijn uitwerking in een **gebieds-en/of toekomstvisie voor Schutterspark**, eventueel als basis voor een saldobenadering.

Communicatie na en over dit programma wordt verwerkt in de communicatielijn van het Koerskompas, zodat inwoners en partners weten hoe de ambities samenkomen en bijdragen aan een groene, gezonde en klimaatbestendige toekomst.

Er is een infografic (bijlage 6) van dit Omgevingsprogramma Natuur beschikbaar waarin op communicatieve en bondige wijze de doelen beschreven staan.

Deel C: bronnen en bijlagen

BIJLAGE 1: BRONNEN

Bronvermelding Gebiedsanalyse:

- De biodiversiteit in Brunssum is in kaart gebracht aan de hand van gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) over de periode 2015–2025. Deze gegevens geven inzicht in het aantal unieke soorten, soortgroepen, beschermde soorten (Wet Natuurbescherming en Omgevingswet, artikel 2.18, eerste lid, onder g, en Rode Lijst), en in het aantal stedelijke soorten volgens de systematiek van Basiskwaliteit Natuur (BKN).
- Het groen in de gemeente is in kaart gebracht met behulp van gegevens van Cobra Groeninzicht (2021).
- De gegevens over hittestress en koelte zijn afkomstig uit onderzoek van Tauw en Hogeschool van Amsterdam (2021) en de Klimaateffectatlas (Nelen & Schuurmans, 2024; RIVM/Atlas Natuurlijk Kapitaal, 2020).
- De luchtkwaliteitsgegevens (PM_{2,5}, NO_x en NO₂) zijn gebaseerd op metingen en modelleringen van het RIVM (2023).
- De gegevens over Lichtemissie komen van het RIVM (2023).

Bronnenlijst wet en beleid

European Commission. (2024). The EU #NatureRestoration Regulation. Geraadpleegd op 15 juli 2025, van https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-regulation_en

Gemeente Brunssum. (2022). Samen voor Brunssum: Coalitieakkoord raadsperiode 2022-2026. Gemeente Brunssum. <https://www.brunssum.nl/dsresource?objectid=98e56413-c8a7-4d53-b354-85b436f83bdf&type=PDF>

Gemeente Brunssum. (2025). Koerskompas Brunssum 2050: Samen koers

zetten naar het Brunssum van morgen. Gemeente Brunssum. https://www.brunssum.nl/Bestuur_en_Organisatie/Toekomst/De_Toekomstvisie_van_Brunssum_Koerskompas_2050/Koerskompas_Brunssum.pdf

IUCN NL. (2025, 10 juni). Herstel begint bij de basis: basiskwaliteit natuur is onmisbaar in de Europese Natuurherstelwet. Geraadpleegd op 15 juli 2025, van <https://www.iucn.nl/nieuws/herstel-begint-bij-de-basis-basiskwaliteit-natuur-is-onmisbaar-in-de-europese-natuurherstelwet/>

Parkstad Limburg. (z.d.). Regionaal afstemmingskader Parkstad 1.0. Parkstad Limburg. <https://www.parkstad-limburg.nl/assets/galleries/50/219-regionaalafstemmingskadergovisparkstad1.0-gecomprimeerd.pdf>

Parkstad Limburg. (2019). Integraal waterplan regio Parkstad Limburg 2019. Parkstad Limburg. <https://www.parkstad-limburg.nl/assets/galleries/50/280-integraal-waterplan-regio-parkstad-limburg-2019.pdf>

Posthouwer, D. (2024, oktober). Basiskwaliteit Natuur in de stad: Onderbouwing van belangrijke condities en handvatten voor gebiedsontwikkelingen die bijdragen aan Basiskwaliteit Natuur (BKN). Naturalis Biodiversity Center. Brochure A4 Rapport BKN in de stad v15_0.pdf

Provincie Limburg. (2021, 1 oktober). Omgevingsvisie Limburg 2021. Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://www.limburg.nl/onderwerpen/omgeving/omgevingsvisie-limburg-2021/>

Provincie Limburg. (2022). Natuurprogramma 2023-2030. Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://www.limburg.nl/onderwerpen/natuur-en->

landschap/natuurprogramma-2023-2030/

Provincie Limburg. (2025). Omgevingsverordening Limburg (versie geldig vanaf 3 februari 2025). Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR705183/2>

Provincie Limburg. (2025). Op weg naar de Provinciale Omgevingsvisie Limburg 2026: Ontwerp POVI en planMER ter inzage. Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://www.limburg.nl/onderwerpen/omgeving/povi-ter-inzage/>

Provincie Limburg. (z.d.). Samenvatting POVI 2021. Geraadpleegd op 24 juli 2025, van <https://www.limburg.nl/onderwerpen/omgeving/povi-ter-inzage/>

Wikipedia. (z.d.). Nature Restoration Law. Geraadpleegd op 15 juli 2025, van https://en.wikipedia.org/wiki/Nature_Restoration_Law

Bronnenlijst thematische achtergrond

Beute, F., & De Kort, Y. A. (2018). The natural context of wellbeing: Ecological momentary assessment of the influence of nature and daylight on affect and stress for individuals with depression levels varying from none to clinical. *Health & Place*, 49, 7–18. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2017.11.005>

Bureau Stroming, Drahnier Consultancy, Meerssenerhof Consultants, BSV-Planung, & Bolk & Bolk/BKR Aachen. (2013, 25 mei). Masterplan Heidenatuurpark: Grensoverschrijdend natuur- en landschapspark met een extra dimensie als voorbeeldproject van TIGER. Maastricht/Nijmegen/Aken.

Cobra Groeninzicht. (2025). Handboek 3+30+300-regel. Yggdrasil.

Deltaprogramma. (z.d.). Ruimtelijke adaptatie – Deltaplan. Deltaprogramma. <https://www.deltaprogramma.nl/themas/ruimtelijke-adaptatie/deltaplan>

De Vries, S., Buijs, A. E., & Snep, R. P. H. (2020). Environmental justice in the Netherlands: Presence and quality of greenspace differ by socioeconomic status of neighbourhoods. *Sustainability*, 12(15), 5889. <https://doi.org/10.3390/su12155889>

Evapotranspiration. (2025, augustus). In Wikipedia. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://en.wikipedia.org/wiki/Evapotranspiration>

Institute for Positive Health. (z.d.). Wat is het? In Positieve Gezondheid. Geraadpleegd op 10 september 2025, van <https://www.iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het/>

Kim, M. (2025, 17 juni). Do you live in a ‘lonelygenic environment’? Being in nature may help. *The Washington Post*. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://www.washingtonpost.com/wellness/2025/06/17/nature-reduces-loneliness/>

Klimaatadaptatienederland.nl. (z.d.). Aanpak hitte: gebied. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://klimaatadaptatienederland.nl/kennisdossiers/hitte/aanpak/gebied/>

Klimaatadaptatienederland.nl. (z.d.). Hoe kunnen we wateroverlast beperken? Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://klimaatadaptatienederland.nl/kennisdossiers/wateroverlast/wateroverlast-beperken/>

Klimaatadaptatienederland.nl. (z.d.). Wateroverlast. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://klimaatadaptatienederland.nl/kennisdossiers/wateroverlast/>

Klimaat-effectatlas.nl. (z.d.). Stedelijk infiltratiekansen. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/stedelijk-infiltratiekansen>

Kluck, J., Klok, L., Solcerová, A., Kleerekoper, L., Wilschut, L., Jacobs, C., & Loeve, R. (2020, mei). De hittebestendige stad: Een koele kijk op de inrichting van de buitenruimte. Hogeschool van Amsterdam. ISBN 978-94-92644-80-0. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van https://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-techniek/publicaties-klimaatbestendige-stad/hva_2020_hittebestendige_stad_online.pdf

Kuo, M. (2015). How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology*, 6, 1093. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01093>

Lahart, I., Darcy, P., Gidlow, C., & Calogiuri, G. (2019). The effects of green exercise on physical and mental wellbeing: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(8), 1352. <https://doi.org/10.3390/ijerph16081352>

Maas, J., & Postma, J. A. (2025). Handleiding natuur en gezondheid: De wetenschappelijke onderbouwing van de relatie tussen natuur en gezondheid. Alles is Gezondheid. https://www.allesisgezondheid.nl/wp-content/uploads/2025/05/AL_Handleiding_Natuur-en-Gezond_Dig.pdf

Masterplan Heidenatuurpark. (2013). Masterplan Heidenatuurpark (Brunssum e.a.). https://www.stroming.nl/sites/default/files/2017-03/heidenatuurpark_8juli_brunssum.pdf

Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Grashof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries, M., Wortel, M., & Zollinger, R. (2024). Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur. Samen voor Biodiversiteit. <https://samenvoorbiodiversiteit.nl/updates/2024/02-februari/svbd-kennisdocument-basiskwaliteit-natuur.pdf>

Mieras, M. (2020). Wat natuur voor je doet (whitepaper). IVN. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van https://www.ivn.nl/app/uploads/2022/11/whitepaper_2uurnatuur_2020.pdf

Naturalis Biodiversity Center. (2025). Statusrapport Nederlandse biodiversiteit 2025. Naturalis Biodiversity Center. <https://www.naturalis.nl/system/files/inline/Statusrapport%20Nederlandse%20Biodiversiteit%202025%20-%20Naturalis%20Biodiversity%20Center.pdf>

RIVM /Klimaatmonitor. (z.d.). Klimaatmonitor Parkstad. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://parkstad.klimaatmonitor.net/>

RIVM. (2024). Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2024. Geraadpleegd op 19 augustus 2025, van <https://www.rivm.nl/gezondheidsmonitors/volwassenen-en-ouderen/2024>

Rook, G. A. (2013). Regulation of the immune system by biodiversity from the natural environment: An ecosystem service essential to health. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(46), 18360–18367. <https://doi.org/10.1073/pnas.1313731110>

Shin, J. C., Parab, K. V., An, R., & Grigsby-Toussaint, D. S. (2020). Greenspace exposure and sleep: A systematic review. *Environmental Research*, 182, 109081. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2019.109081>

Volksgezondheid en Zorg. (2022, 24 augustus). Eenzaamheid | Oorzaken en gevolgen. Geraadpleegd op 10 september 2025, van <https://www.vzinfo.nl/eenzaamheid/oorzaken-gevolg>

Von Herten, L., Beutler, B., Bienenstock, J., Blaser, M., Cani, P. D., Eriksson, J., et al. (2015). Helsinki alert of biodiversity and health. *Annals of Medicine*, 47(3), 218–225. <https://doi.org/10.3109/07853890.2015.1010226>

Wageningen University & Research. (z.d.). Verschillende perspectieven op natuur. Geraadpleegd op 14 juli 2025, van <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/themas/biodiversiteit/verschillende-perspectieven-op-natuur.htm>

Weston, P. (2025, 26 maart). Biodiversity loss in all species and every ecosystem linked to humans – report. *The Guardian*. Geraadpleegd op 2 september 2025, van <https://www.theguardian.com/environment/2025/mar/26/human-link-biodiversity-loss-species-ecosystems-climate-pollution-eawag-study-nature-aoe>

Wereldgezondheidsorganisatie, Regionaal Bureau voor Europa. (2017). *Urban green spaces and health: A review of evidence*. WHO Regional Office for Europe.

De Nieuwe wAarde. (z.d.). De Nieuwe wAarde: groen dat écht waarde toevoegt. Geraadpleegd op 17 juli 2025, van <https://denieuwewaarde.nl/>

Afbeeldingen

Climate Adaptation Services. (2024, december). SW08-2024 – Hi-res Klok. Climate Adaptation Services. <https://climateadaptationservices.com/wp-content/uploads/2024/12/SW08-2024-Hi-res-Klok-CAS.pdf>

Cobra Groeninzicht. (n.d.). Afbeelding van 3-30-300-regel. Cobra Groeninzicht. <https://cobra-groeninzicht.nl/producten/330300-regel>

Deltaprogramma. (z.d.). Ruimtelijke adaptatie – Deltaplan. Deltaprogramma. <https://www.deltaprogramma.nl/themas/ruimtelijke-adaptatie/deltaplan>

BIJLAGE 2

LOGLIST MAATREGELEN

REGIONAAL

- Proactief samenwerken in het vaststellen van ambities en opstellen van het uitvoeringsprogramma voor het Heidenatuurpark en Provinciale natuurdoelen inclusief waterecologie.
- Uitvoeren van de natuurmaatregelen, voortvloeiend uit de regionale samenwerking.
- Het Schutterspark en de Oostflank dienen als belangrijke verbinding binnen het Heidenatuurpark.
- De N300 als ecologische barrière wegnemen door het realiseren van meer verbindingen richting Oostflank, Brunssummerheide en Schinveldse bossen.
- Herstel beekdalsysteem van de Rode Beek, inclusief de bronnen op de Brunssummerheide.
- De inrichting van Golfclub Brunssummerheide ecologisch versterken als verbinding tussen Teverener Heide en Brunssummerheide.
- Inrichting van de Parkstadroute met ecologische meerwaarde en zonering.
- Uitwerken visie en uitvoeringsprogramma op natuurrecreatie en het faciliteren van routes, toegangen en parkeren in samenwerking met TBO's.
- We realiseren aantrekkelijke, groene wandel- en fietsroutes die buurten verbinden met de stad en met het omliggende groen, aansluitend bij de ambitie om groene corridors aan te leggen.
- Proactief samenwerken in het vaststellen van ambities en opstellen uitvoeringsprogramma voor het Heidenatuurpark en de Provinciale natuurdoelen.
- De Parkstadroute: een 35 kilometer lange belevingsroute tussen Simpelveld en Schinnen.
- Samenwerken met de regio in hitteplan en randstedelijke bufferzones ter vermindering van het hitte-eilandeffect.
- Meewerken aan uitvoering van het Regionaal Programma Water en Klimaatadaptatie op basis van de Klimaatonderlegger 2025.

STAD

- Kennis vergroten BKN-methode bij gemeente (groenbeleid en -beheer).
- Opstellen BKN-doelstellingen (per wijk).
- nulmeting soorten en condities BKN stedelijk gebied (per wijk), (via bijvoorbeeld een BioBlitz BioBlitzes - Waarneming.nl).
- Monitoren resultaten door herhaling van de nulmeting of veldscan na bijvoorbeeld 3-5 jaar.
- Opstellen stadsoverkoepelend plan voor ecologische verbindingen, gericht op groene entrees en overgangszones naar Brunssummerheide, Teverenerheide en Schutterspark. Het Schutterspark en de Oostflank dienen zo als verbindingsgebied binnen het Heidenatuurpark en het grotere natuurnetwerk.

- Opstellen van uitvoeringsplannen en budgetaanvraag voor BKN-condities en het omvormen van beheer.
- Voorbereiden en implementeren van ecologisch bermbeheer (ook in het buitengebied).
- Opstellen van puntensysteem natuurinclusief bouwen bij ontwikkelingen (leidraad voor ontwikkelaars).
- Sturen op afname drukfactoren zoals afvaldumping, bodemverontreiniging en geluidshinder.
- Ecologische structuur N276 verbeteren.
- Ecologische structuur van Prins Hendriklaan, Karel Doormanstraat en Bodemplein maken.
- Opstellen van een Soort Management Plan (SMP).
- Samenwerking met woningcorporaties versterken om doelen te bereiken (De Nieuwe wAarde).
- Organiseren van capaciteit voor een structurele functionaris gezonde leefomgeving.
- Kennis vergroten over 3-30-300-regel bij gemeente (groenbeleid en -beheer).
- nulmeting van 3-30-300 criteria (per wijk).
- Opstellen van 3-30-300 uitvoeringsplannen en budgetaanvraag, in lijn met BKN en met inachtneming van eetbaar groen.
- Monitoring van 3-30-300 criteria.
- Evalueren en bijsturen van 3-30-300-maatregelenplan.
- Organiseren van capaciteit voor een Natuurcultuurfunctionaris.
- Opstellen uitvoeringsagenda natuureducatie scholen.
- Organiseren/stimuleren subsidieregeling groene of groenblauwe schoolpleinen.
- Opstellen natuur- en cultuurhistorische canon van Brunssum.
- Opstellen projectplan 'Naar een trotser Natuurlijk Brunssum'.
- Opzetten campagne 'Groene identiteit Brunssum' (idee Stadsnatuur op de kaart, #UrbanNature Amsterdam & Almere | [Urbannatureamsterdam](#)).
- Opstellen leidraad stimuleren en faciliteren groene bewonersinitiatieven vanuit de 'Ja, mits'-mentaliteit.
- Opstellen paragraaf groene cultuurhistorie in het Groenbeleids- en beheerplan en een Kwaliteitskader Openbare Ruimte.
- Kleinschalig landschap noordzone buiten N300 (Amstenraderveld en akkerbouwgebied) herstellen /aanvullen.
- Initiatief Akkerbrug, met verschillende lokale natuurinitiatieven.
- Inrichting Oostzijde /Oostflank richten op natuurbeleving en recreatie (ontlasting Schutterspark).
- JFC/NAVO landschappelijk inpassen.
- Bedrijvigheid tussen Schutterspark en Brunssummerheide verwijderen.
- Kennis vergroten nature based solutions klimaatmaatregelen gemeente (groenbeleid/-beheer).

- Afstemmen doelstellingen programma Klimaatadaptatie met dit programma Natuur.
- Opstellen paragraaf nature based solutions voor het klimaat in het plan van aanpak bij ontwikkelingen, met BKN als leidraad.

WIJK

- In kaart brengen van overbodige verharding in de openbare ruimte en omvormen naar ecologisch groen.
- Detailleren wijk-uitvoeringsplan voor optimaliseren BKN condities (om te beginnen met inrichting en beheer).
- Uitvoering BKN-maatregelen (aanleg en beheer).
- Stimuleren aanleg groene of groenblauwe schoolpleinen/ Tiny Forests /schoolmoestuinen.
- Het wandel- en fietsnetwerk in de wijken in detail in kaart brengen met daarbij veiligheid en de kwaliteit van de natuurlijke omgeving in beeld.
- Detailleren wijk-uitvoeringsplan om toe te werken naar de 3-30-300-regel.
- Aanvullen van het wandel- en fietsnetwerk door de buurt en ophogen van de natuurkwaliteit langs deze routes waar het onder niveau is.
- Uitvoeren van de kansrijke projectlocaties (bomen en koele plekken) om toe te werken naar de 3-30-300-verhouding.
- Optimaliseren Vijverpark en Lifestyle park natuurbeleving en gebruikskwaliteit.
-
- Faciliteren participatie van bewoners in poelbeheer (werkgroep, educatie).
- Planten van toekomst- en herdenkingsbomen.
- Bruggenbouwers aanstellen die lokale groene initiatieven en partijen verbinden.
- Initiëren natuur-kunst- en cultuurverbindende wijkprojecten.
- Faciliteren van gezamenlijke groene bewonersinitiatieven.
- Reconstructie en vergroening Emmapark in combinatie met cultuurhistorische verhaallijn.
- Vergroenen van 50% van parkeerplaatsen op het Koutenveld en Alsdorfplein vóór 2035.
- Onderzoeken mogelijkheid lagere parkeernormen en stimulering van autoluwe groene inrichting.

TUIN & BALKON

- Organiseren van voorlichtingscampagne: 'Voordelen van een groene tuin', bijvoorbeeld in samenwerking met Stichting Steenbreek.
- Faciliteren hulpbrigade bij ecologisch tuinieren, bijvoorbeeld door inzet van Stichting Steenbreek.
- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.

- Opstellen plantlijst die specifiek voor Brunssum geschikt is, met toelichting over goed plantmateriaal, invloed van pesticiden, en belang van bestuiving. Hieruit kunnen inwoners en ontwikkelaars inspiratie halen bij aanplant in tuin/ontwikkeling.
- Faciliteren wedstrijd mooiste ecologische tuin of balkon.
- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.
- Organiseren van voorlichtingscampagne: samenhang natuur en gezondheid.
- Afstemmen van regelgeving bescherming particuliere bomen op doelstellingen van dit programma Natuur.
- Stimuleren van het vergroenen van voortuinen, geveltuintjes en balkons in versteende openbare ruimte.
- Opstellen stimuleringsregeling boomkroonoppervlakte in private tuinen.
- Organiseren van voorlichtingscampagne 'Voordelen van een groene tuin of balkon'.
- Waterklaarcampagne continueren.

BIJLAGE 3

MULTICRITERIA ANALYSE VELDSCAN

Soortenvariatie

Hierbij is gekeken naar de mate van verscheidenheid in soorten. Hierbij ook rekening houdende met de grootte van de buurt en het type groen in de buurt. Er is geen onderscheid gemaakt tussen inheemse en uitheemse soorten.

Inheems

Hierbij is gekeken naar de mate van aanwezigheid van inheemse/ingeburgerde en uitheemse soorten. Hierbij ook rekening houdende met de grootte van de buurt en het type groen in de buurt en de te verwachten soorten per locatie. Inheems scoort hoog, ingeburgerd scoort middelmatig en uitheems scoort laag.

Omvang

Hierbij is er gekeken naar de fysieke omvang van de buurt, maar ook naar het ruimtelijke gevoel en inrichting van de openbare ruimte.

Verbinding

Hierbij is er gekeken naar groene en blauwe verbindingen in de buurt. De aanwezigheid van o.a.:

- Verbindende lijnstructuren gras, struiken, bomen, watergangen, cultureel groen etc.
- Stapstenen in de vorm van vlakken als gras, bosplantsoen, bosvakken, water, cultureel groen etc.
- Onderbreking van groenstructuren door grijs als wegen, gebouwen etc.

Structuur

Hiervoor is er gekeken naar de mate van aanwezigheid van groenstructuren. Hierbij vooral kijkende naar mos- kruid- struik- en

boomlaag, maar ook naar de structuur van het maaiveld waarbij hoogteverschillen in de buurt invloed kunnen hebben op een hogere score.

Voedsel

In welke mate is er voedsel aanwezig voor te verwachten diersoorten in de buurt. Hierbij kijkende naar de volgende aspecten:

- Aanwezigheid van inheemse grassen en kruidachtigen aanwezig voor larven van insecten;
- Aanwezigheid van inheemse nectardragende kruidachtigen voor bijen en vlinders;
- Aanwezigheid van vruchtdragende struiken en bomen voor vogels en kleine zoogdieren;
- Aanwezigheid van foerageergebied voor kleine en middelgrote zoogdieren.
- Aanwezigheid van oude bomen en dood hout.

Voortplanting

In hoeverre is er voldoende schuilgelegenheid aanwezig, zodat soorten zich kunnen voorplanten. Hierbij wordt het type beplanting, de soort en aanwezigheid van dood hout ook meegewogen.

Potentie

Om de potentie van de buurt te bepalen is er in het veld gekeken in hoeverre er mogelijkheden zijn om de eerder genoemde punten te ontwikkelen in de buurt. Hoe meer mogelijkheden tot het ontwikkelen van punten hoe hoger de buurt scoort. Hierbij is rekening gehouden met het karakter van de buurt en in hoeverre hierbinnen mogelijkheden tot ontwikkeling aanwezig zijn.

<20%

20 - 40%

40 - 60%

60 - 80%

80 - 100%

Gemeentegrens Brunssum

Bron: Cobra Groeninzicht, 2021

0250500 m

NLadviseurs

Sterke natuur voor iedereen

BIJLAGE 4 - KAARTEN

GEMEENTE BRUNSSUM

Boomkroonbedekking per buurt

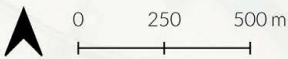
LEGENDA

Eenheid in %

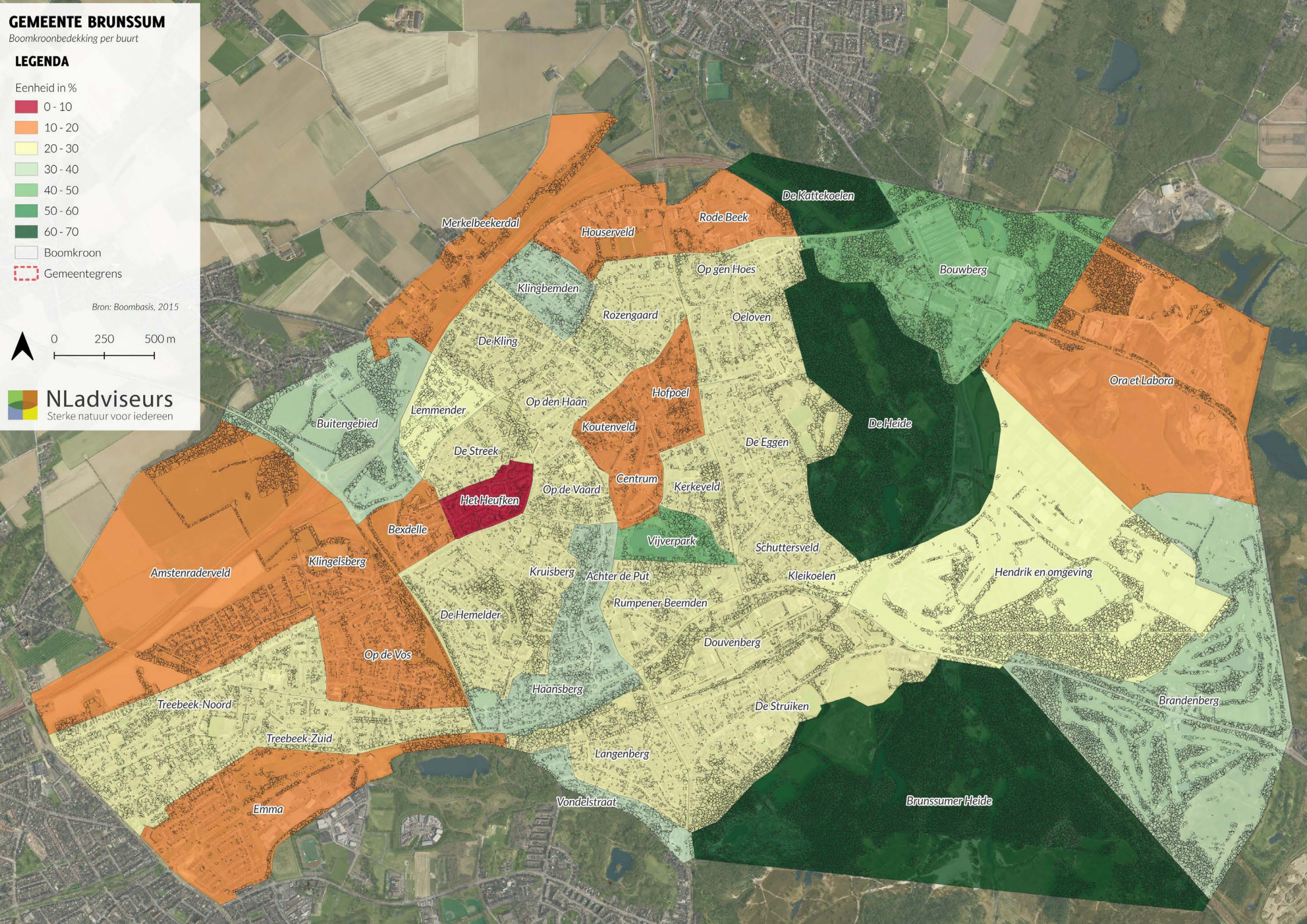
- 0 - 10
- 10 - 20
- 20 - 30
- 30 - 40
- 40 - 50
- 50 - 60
- 60 - 70

- Boomkroon
- Gemeentegrens

Bron: Boombasis, 2015

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

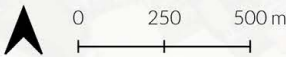

GEMEENTE BRUNSSUM

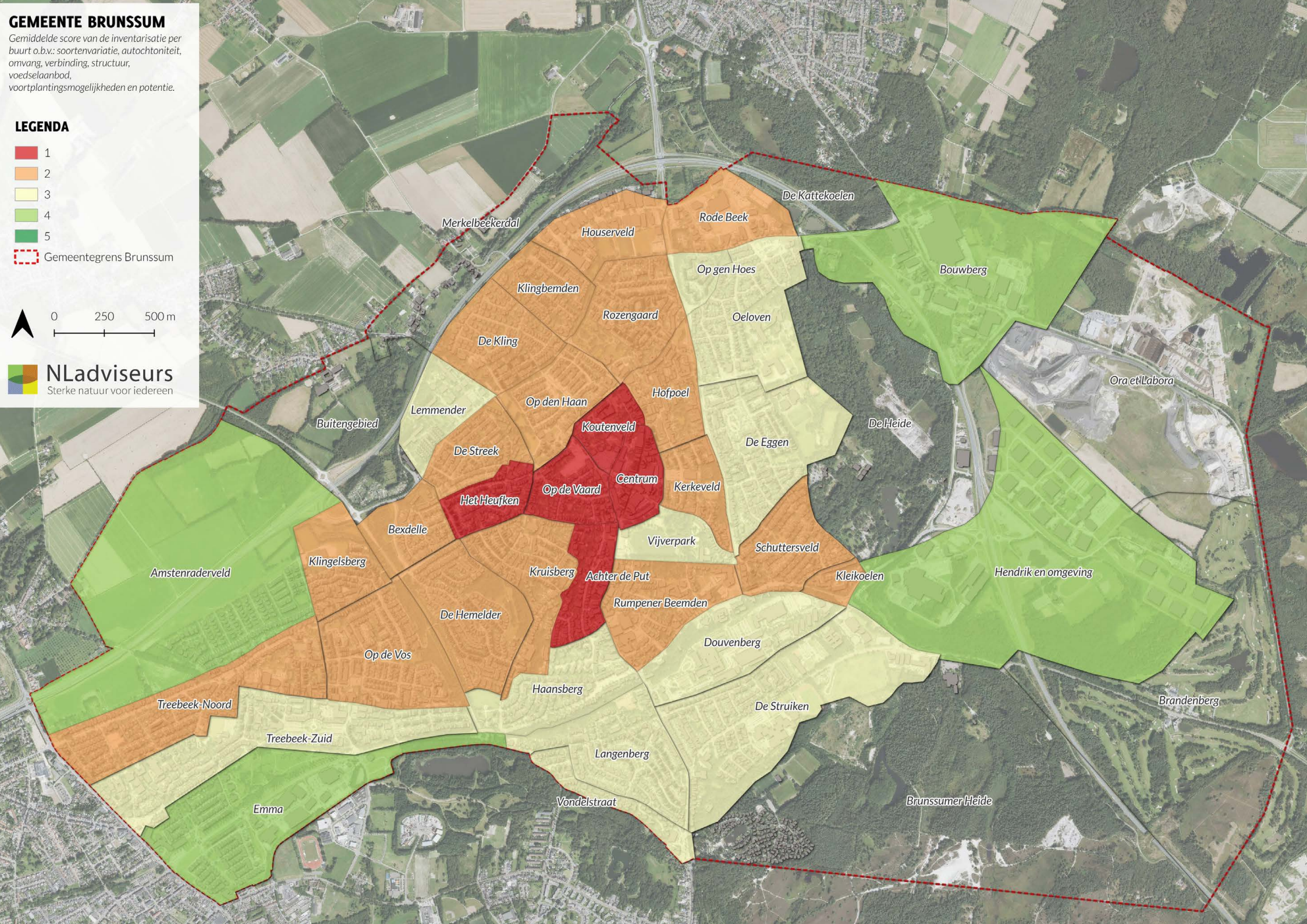
Gemiddelde score van de inventarisatie per buurt o.b.v.: soortenvariatie, autochtoniteit, omvang, verbinding, structuur, voedselaanbod, voortplantingsmogelijkheden en potentie.

LEGENDA

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Gemeentegrens Brunssum

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

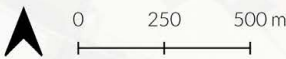
GEMEENTE BRUNSSUM

Aantal wettelijk beschermde en onder de rode lijst beschermde soorten waargenomen per buurt tussen 2015 en 2025

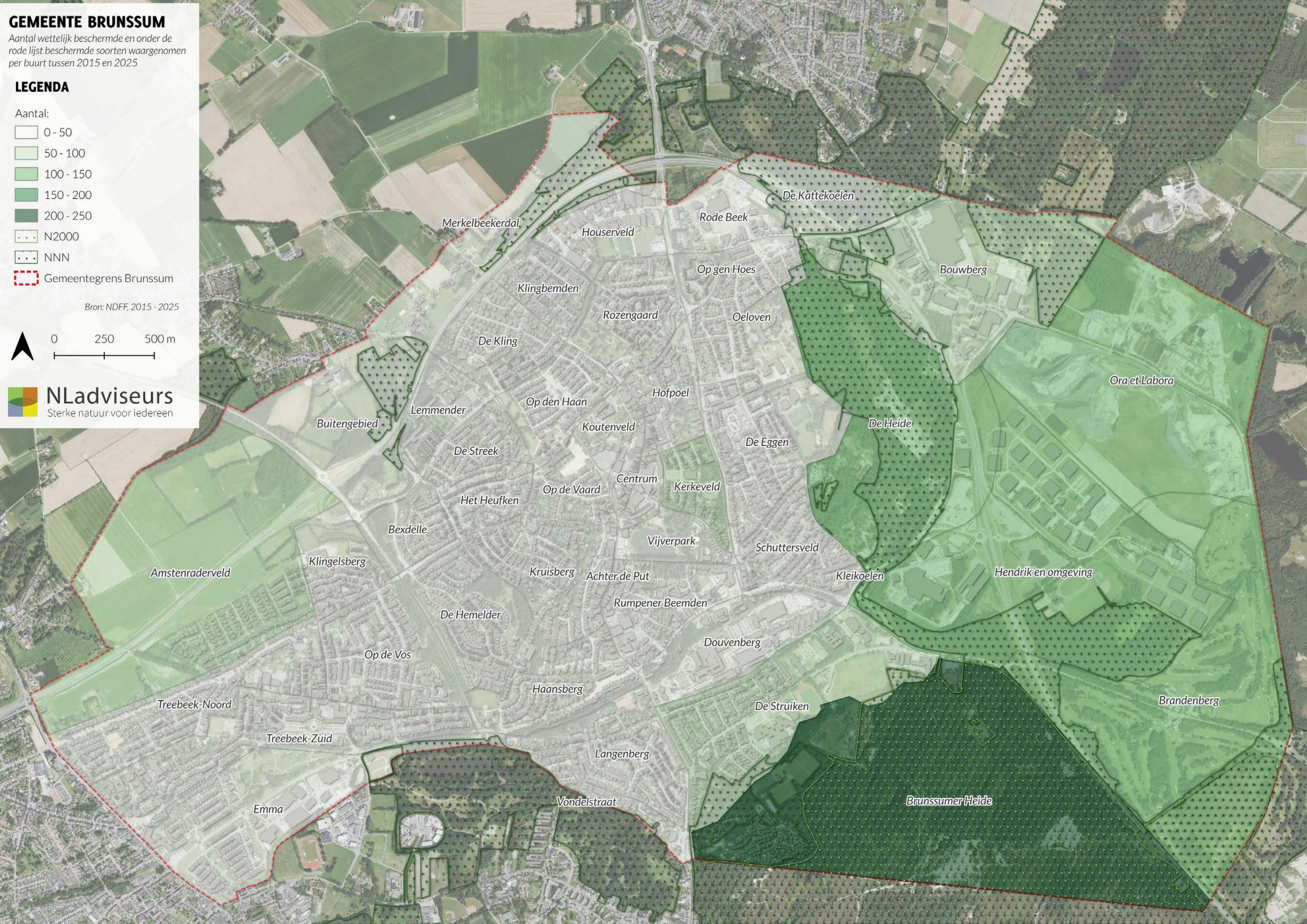
LEGENDA

- Aantal:
- 0 - 50
 - 50 - 100
 - 100 - 150
 - 150 - 200
 - 200 - 250
 - N2000
 - NNN
 - Gemeentegrens Brunssum

Bron: NDDF, 2015 - 2025

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Aantal unieke waargenomen soortgroepen
per buurt tussen 2015 en 2025

LEGENDA

Aantal unieke soortgroepen

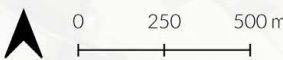
- 6 - 9
- 9 - 12
- 12 - 15
- 15 - 18
- 18 - 21

N2000

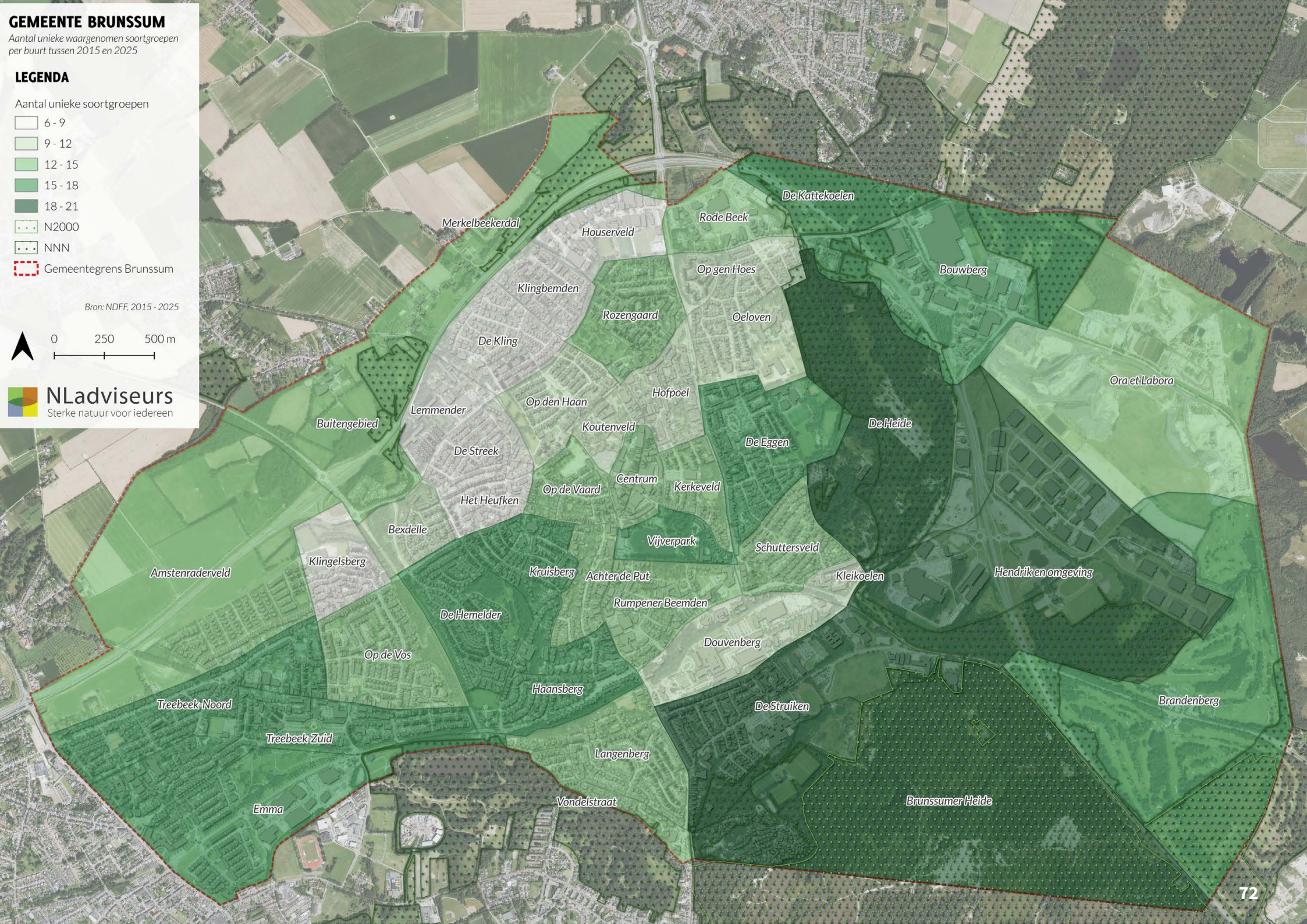
NNN

Gemeentegrens Brunssum

Bron: NDFF, 2015 - 2025

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Aantal unieke waargenomen soorten per buurt tussen 2015 en 2025

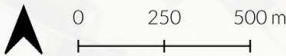
LEGENDA

Aantal unieke soorten

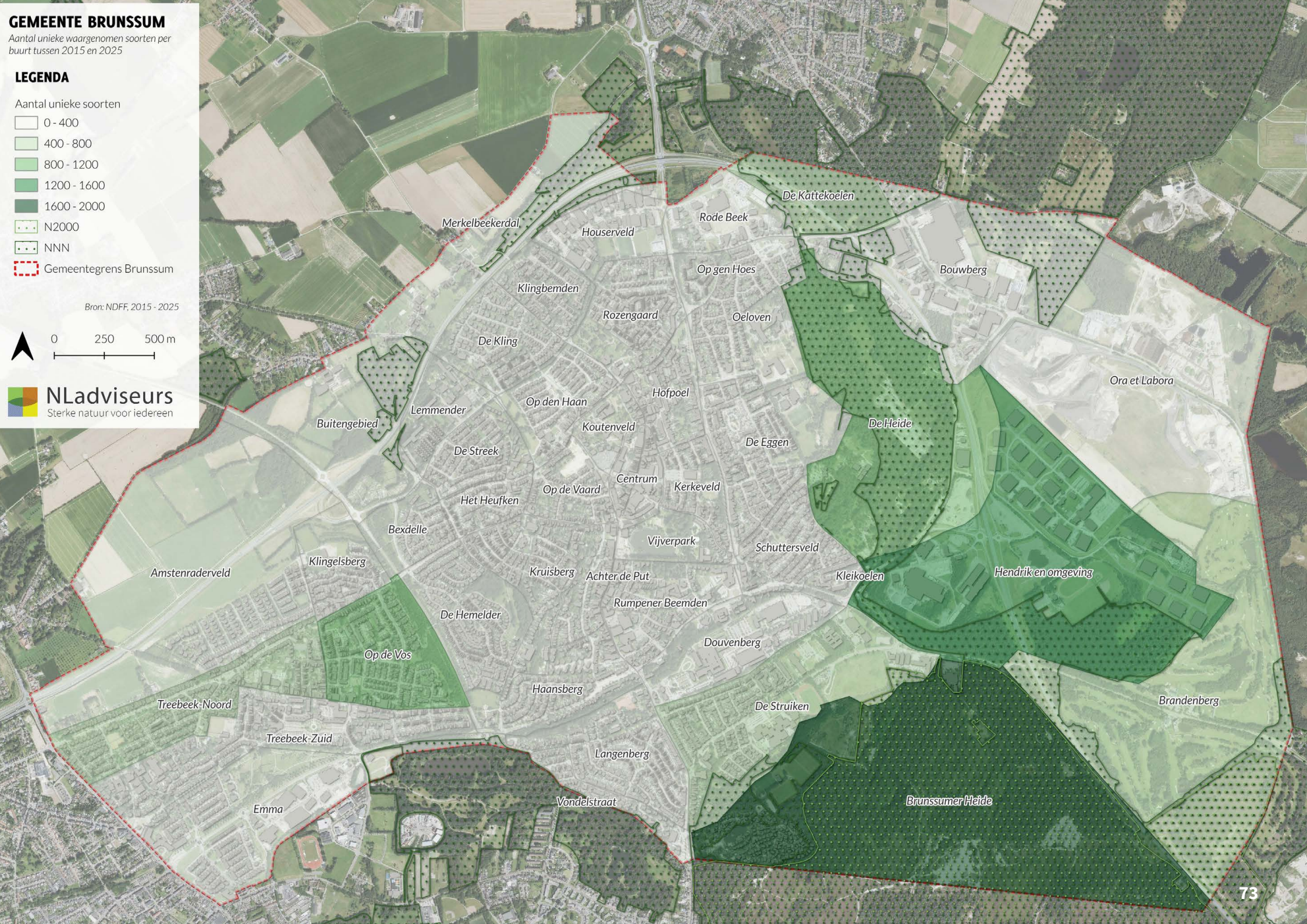
- 0 - 400
- 400 - 800
- 800 - 1200
- 1200 - 1600
- 1600 - 2000

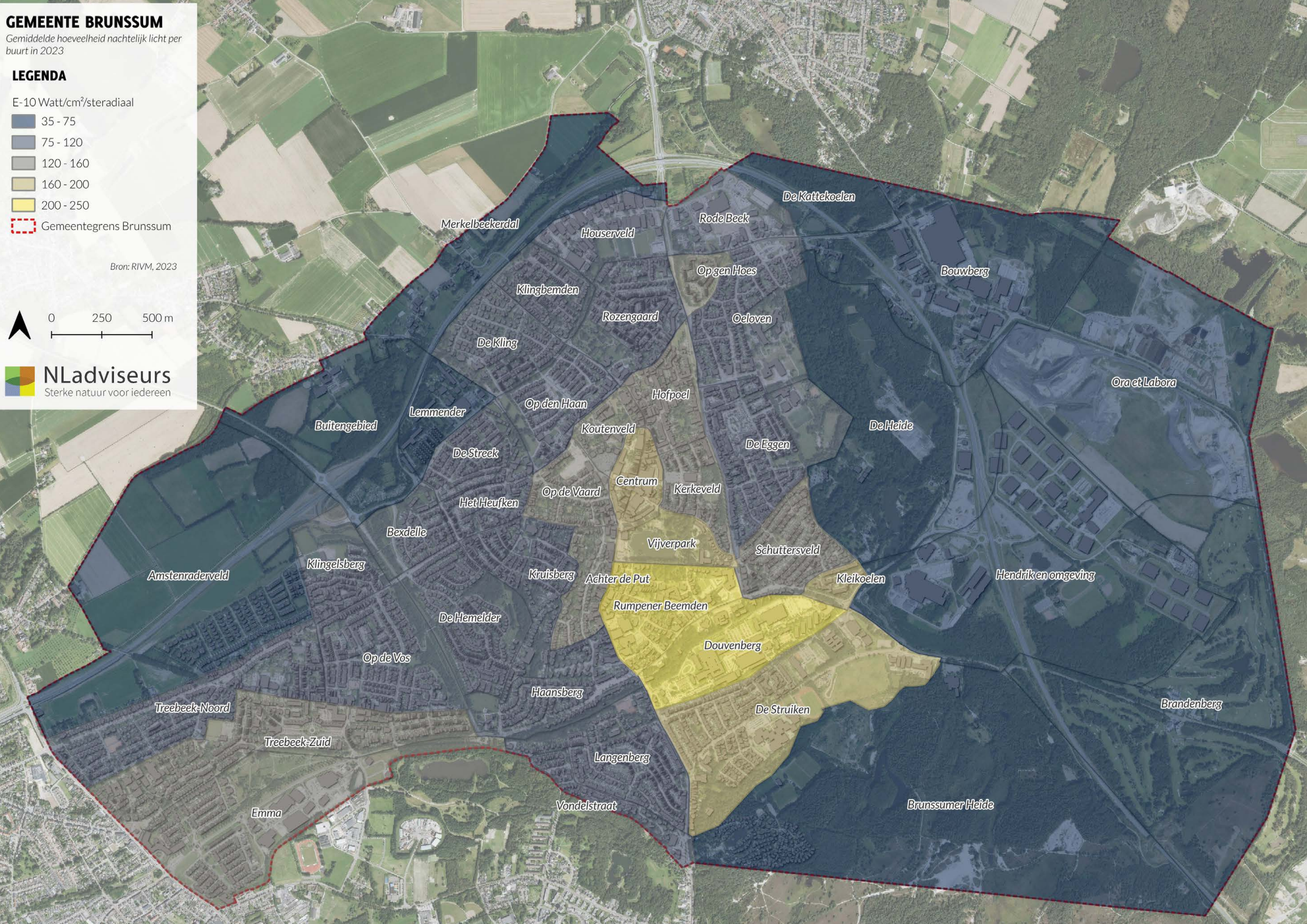
- N2000
- NNN
- Gemeentegrens Brunssum

Bron: NDFF, 2015 - 2025

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

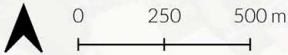
GEMEENTE BRUNSSUM

Gemiddelde concentratie Zwaveloxide per buurt in 2023

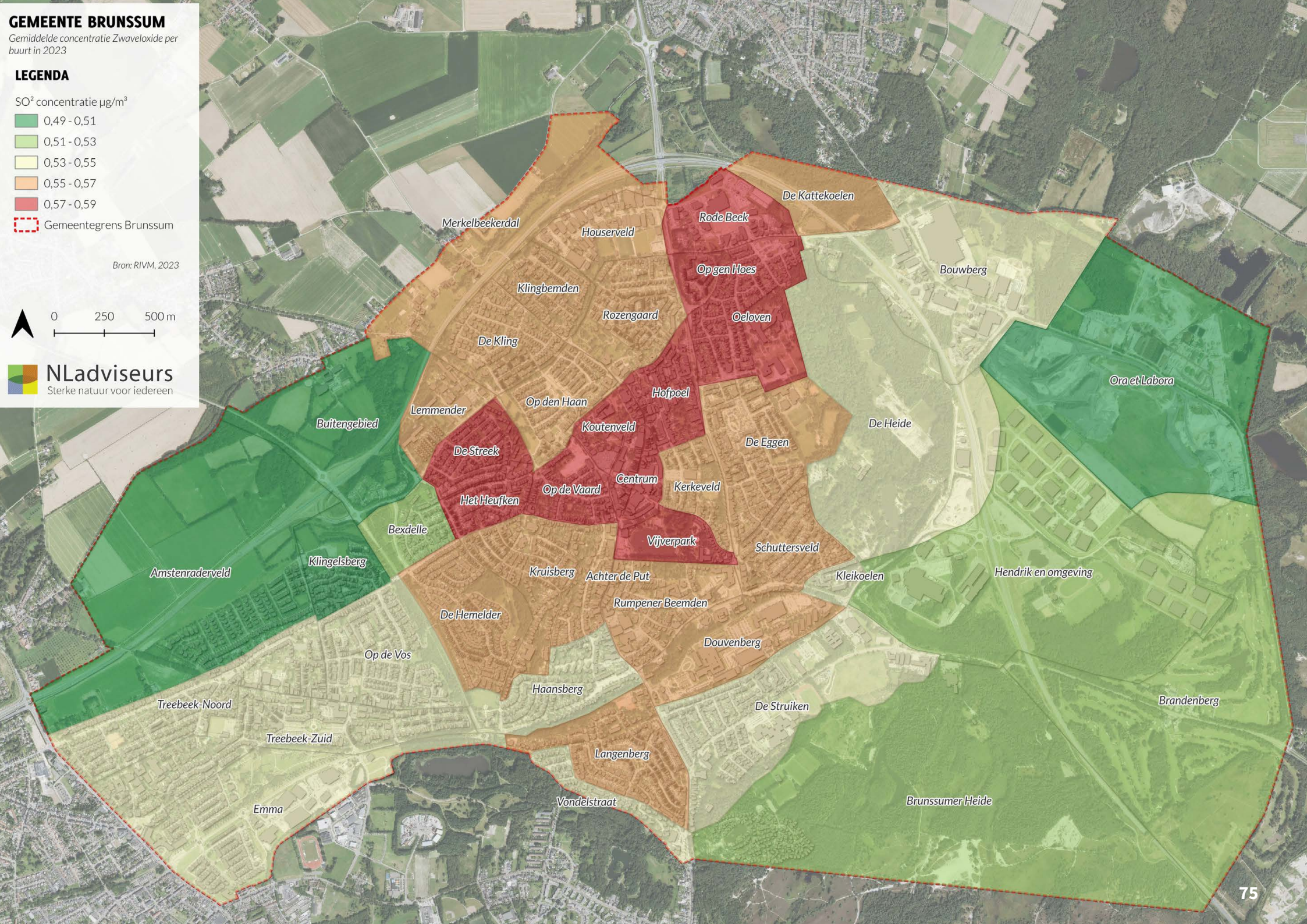
LEGENDA

- SO₂ concentratie µg/m³
- 0,49 - 0,51
 - 0,51 - 0,53
 - 0,53 - 0,55
 - 0,55 - 0,57
 - 0,57 - 0,59
- Gemeentegrens Brunssum

Bron: RIVM, 2023

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Gemiddelde m² openbaar groen per
woning per buurt

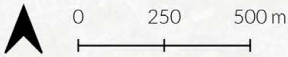
LEGENDA

Eenheid in m²

- 0 - 25
- 25 - 50
- 50 - 75
- 75 - 100
- >100

Gemeentegrens Brunssum

Bron: Cobra Groeninzicht, 2021

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Gemiddelde gevoelstemperatuur per buurt
op een tropische zomerdag

LEGENDA

Eenheid in °C

35 - 36,5

36,5 - 38

38 - 39,5

39,5 - 41

41 - 42,5

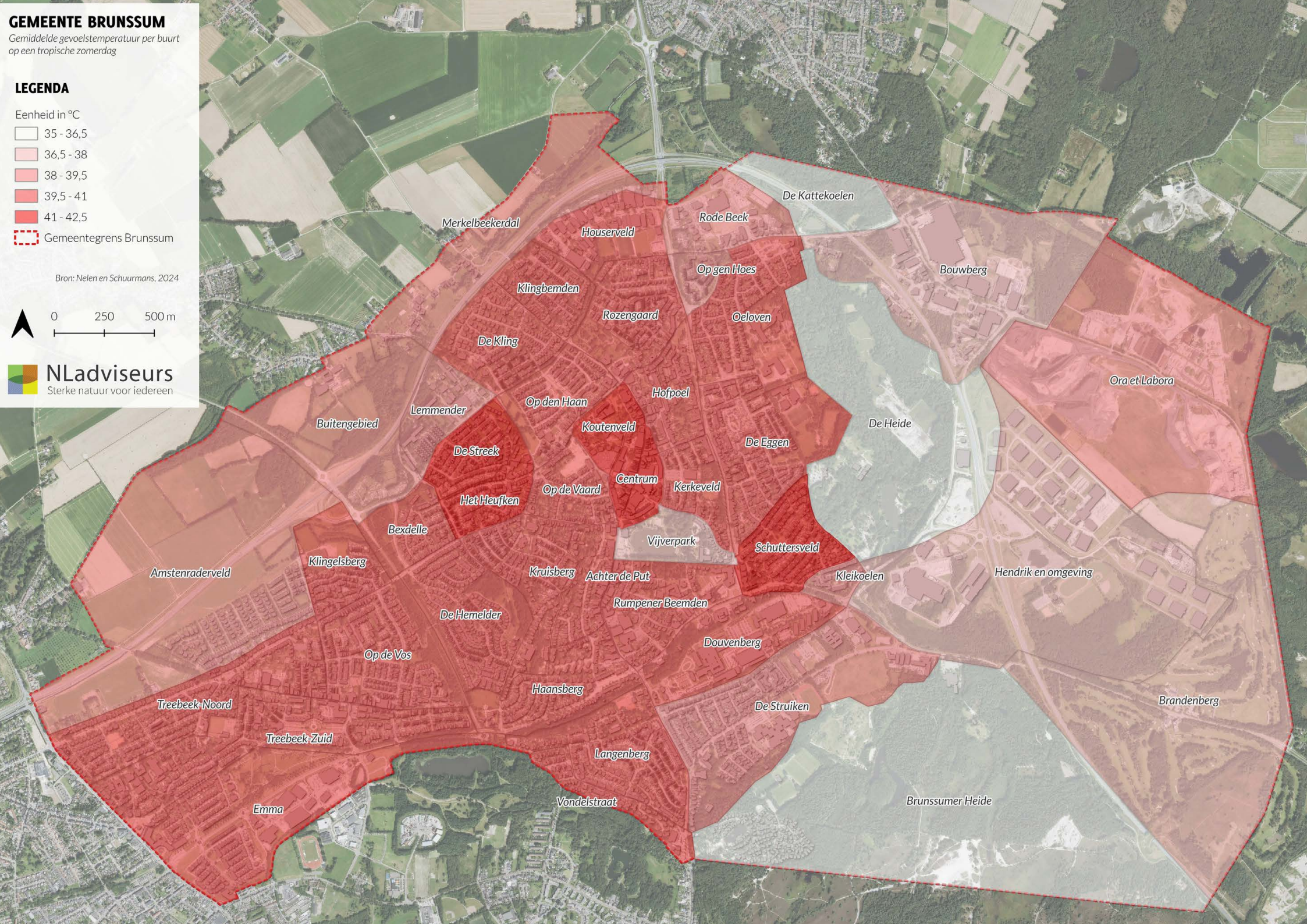
Gemeentegrens Brunsum

Bron: Nelen en Schuurmans, 2024

0 250 500 m

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

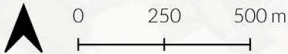
GEMEENTE BRUNSSUM

De gemiddelde afstand tot koelte per buurt

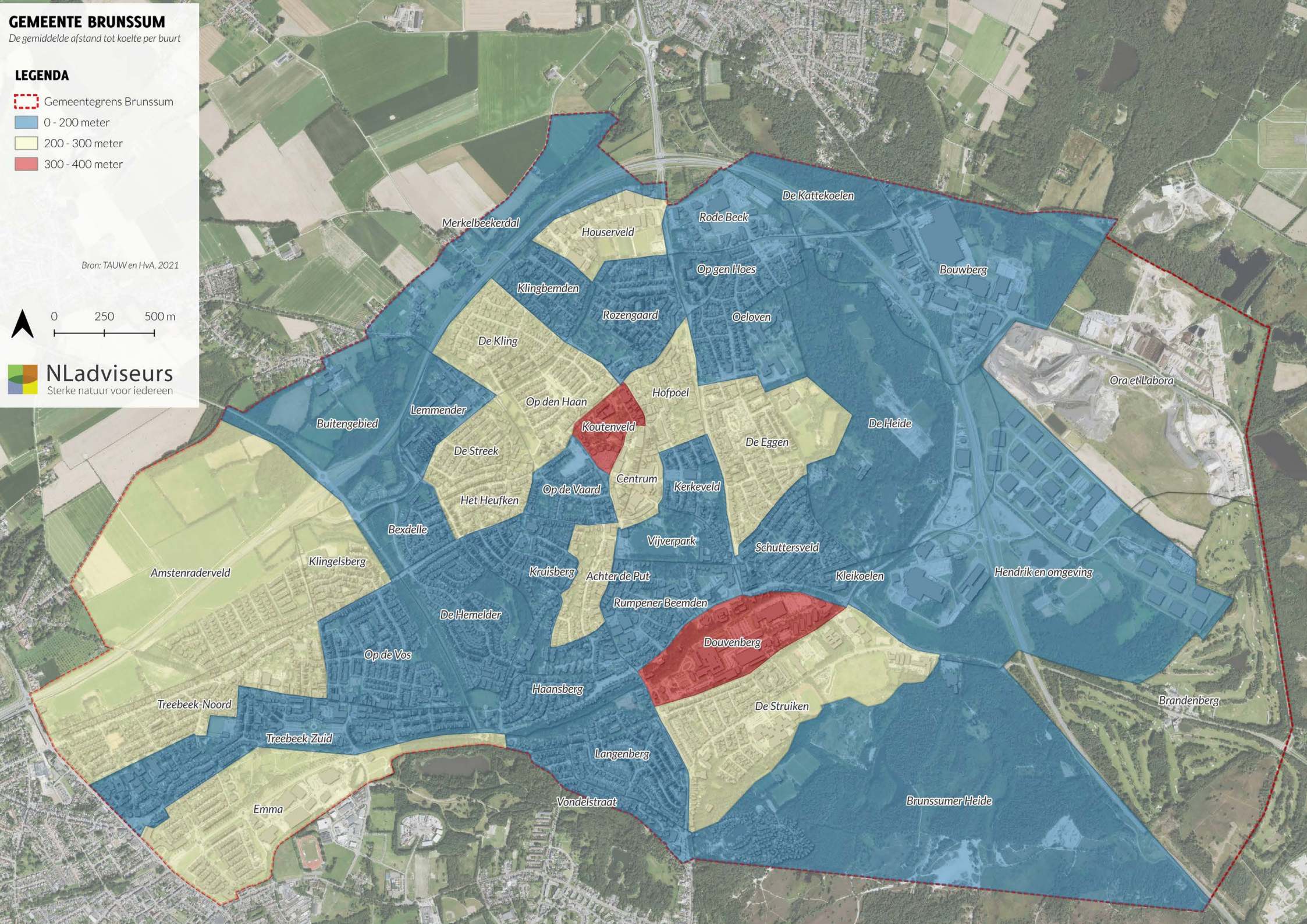
LEGENDA

- Gemeentegrens Brunssum
- 0 - 200 meter
- 200 - 300 meter
- 300 - 400 meter

Bron: TAUW en HVA, 2021

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Gemiddelde concentratie fijnstof PM2,5 per buurt in 2023

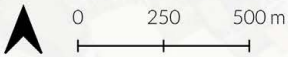
LEGENDA

PM2,5 concentratie µg/m³

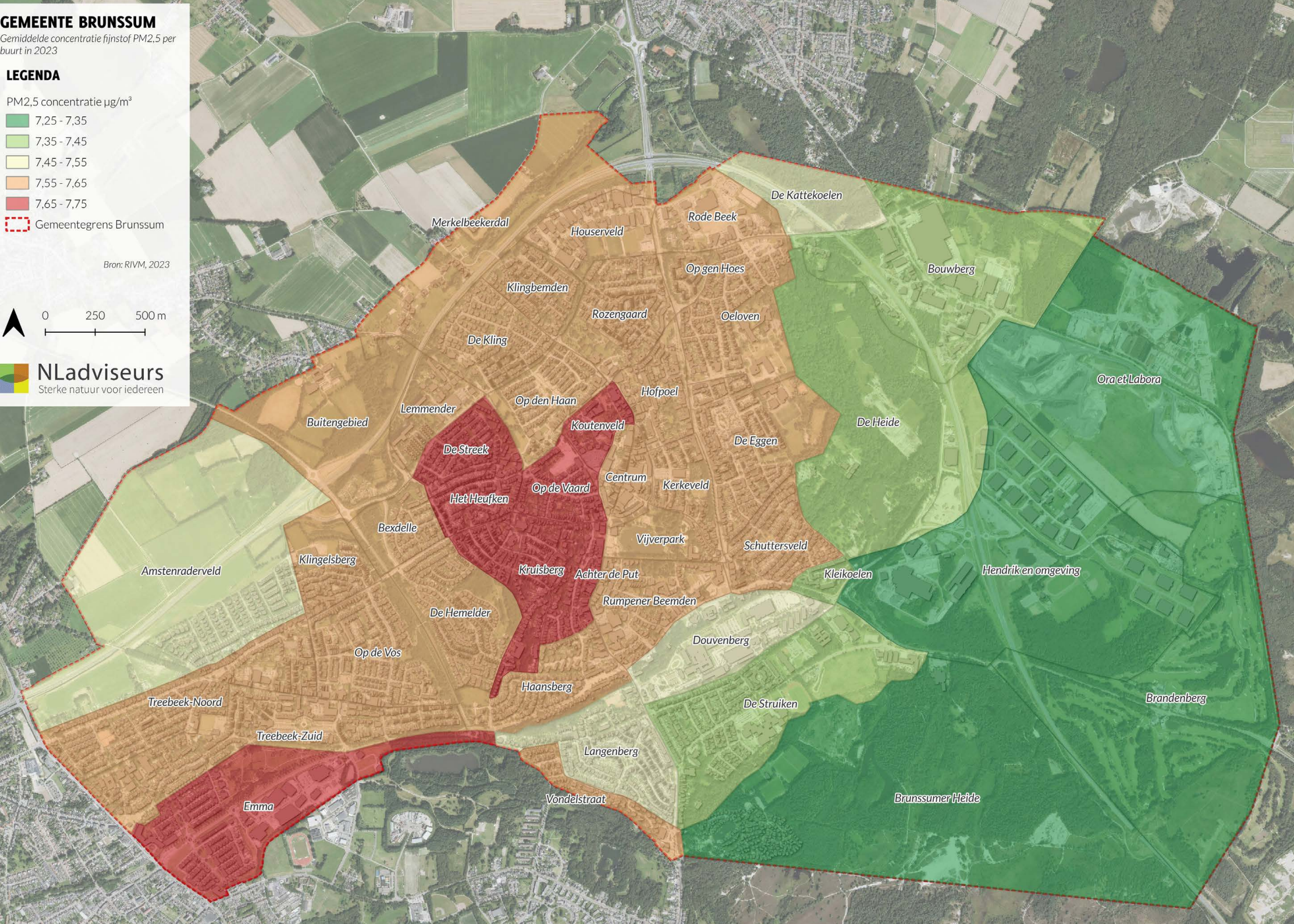
- 7,25 - 7,35
- 7,35 - 7,45
- 7,45 - 7,55
- 7,55 - 7,65
- 7,65 - 7,75

Gemeentegrens Brunssum

Bron: RIVM, 2023

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

GEMEENTE BRUNSSUM

Het Stedelijk Hitte-eiland effect (UHI) per buurt. Het gemiddelde luchttemperatuurverschil tussen stedelijk en landelijk gebied.

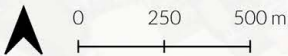
LEGENDA

Eenheid in °C

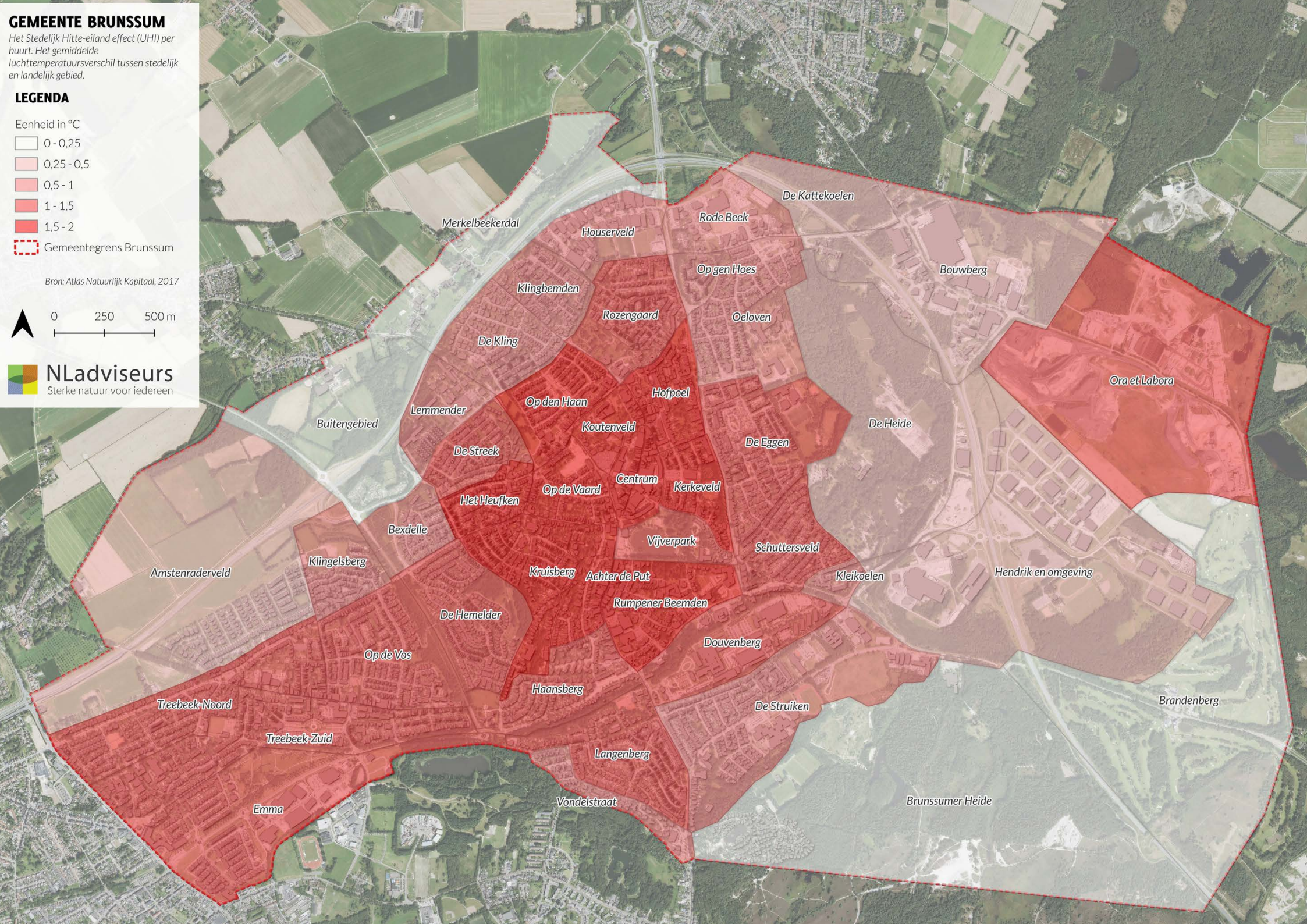
- 0 - 0,25
- 0,25 - 0,5
- 0,5 - 1
- 1 - 1,5
- 1,5 - 2

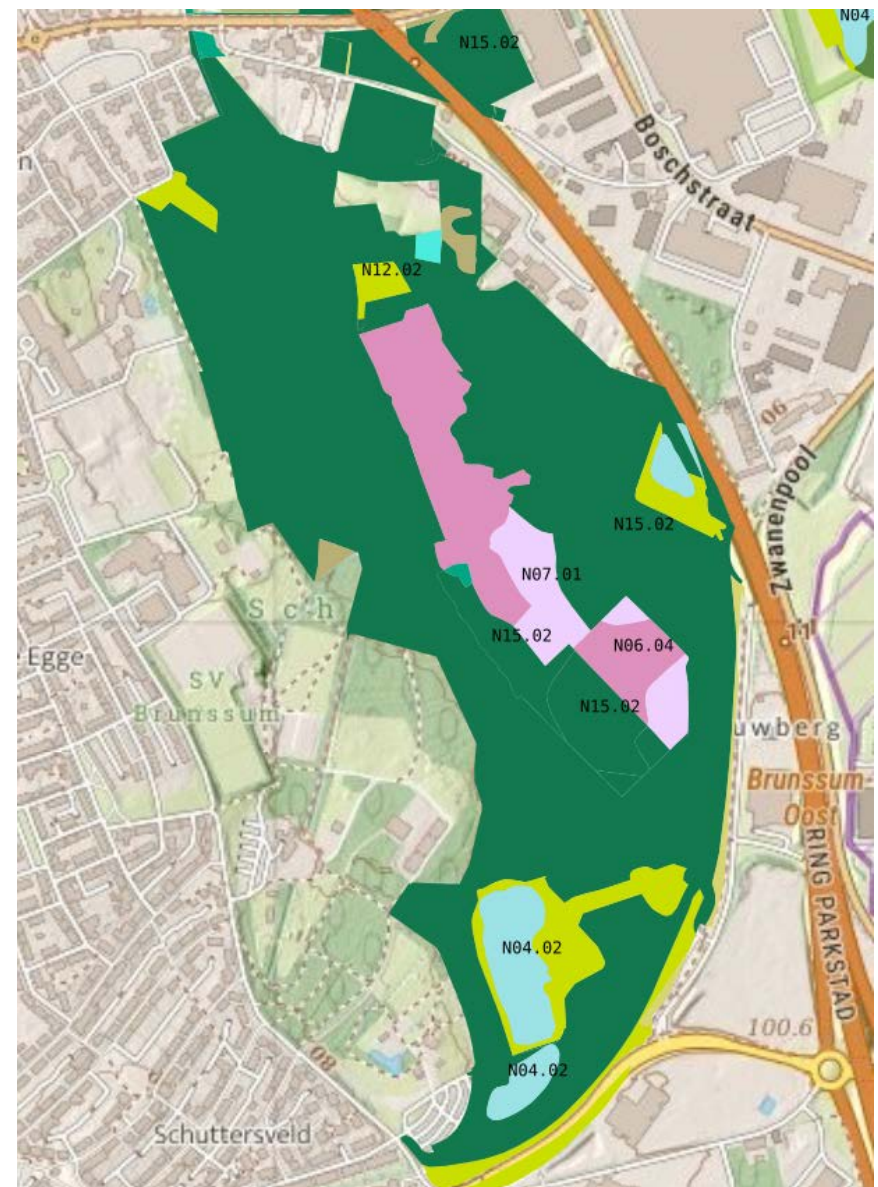
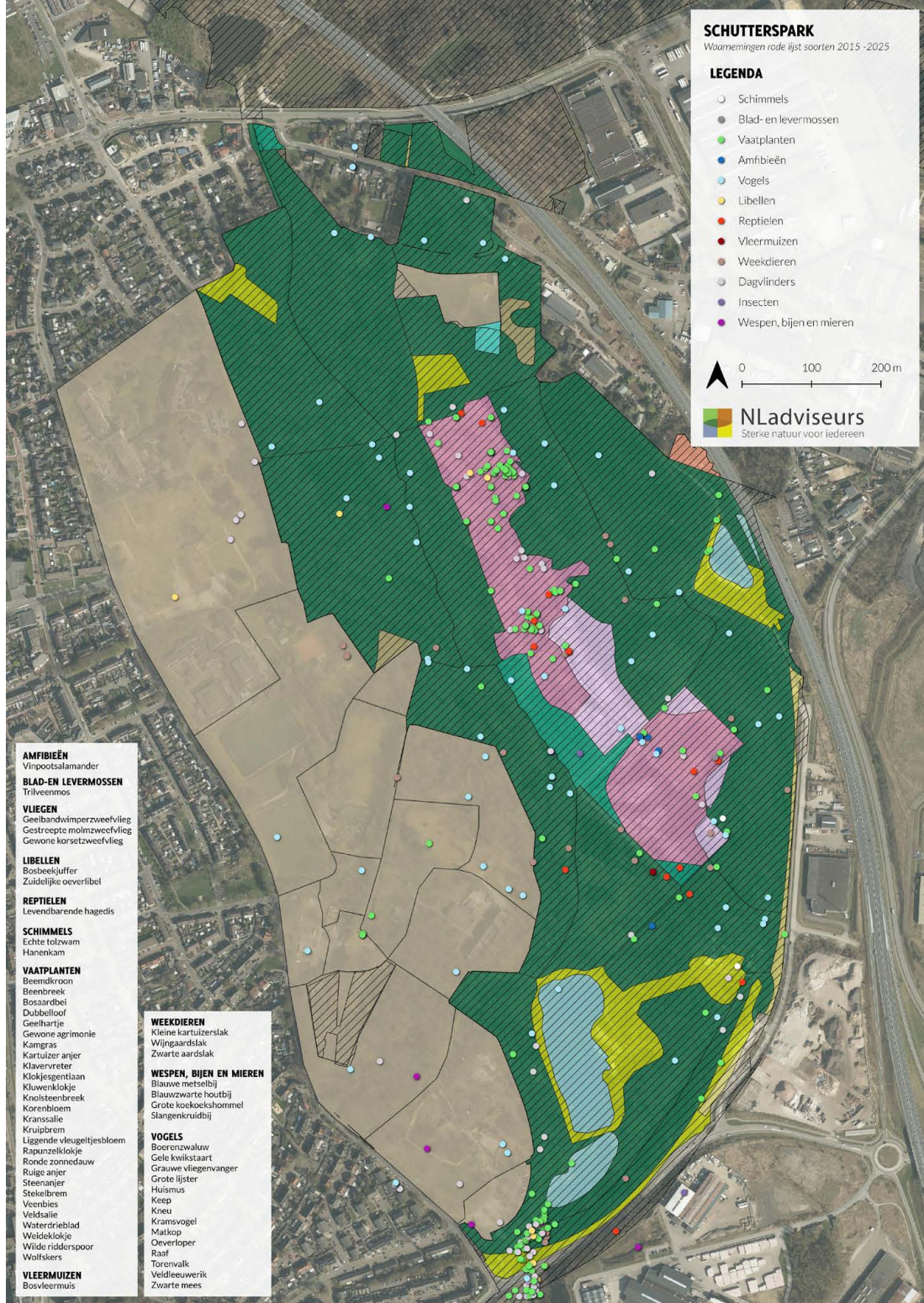
Gemeentegrens Brunssum

Bron: Atlas Natuurlijk Kapitaal, 2017

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

Afb. 19: NNL natuuroeltypen.

N04.02 zoete plas

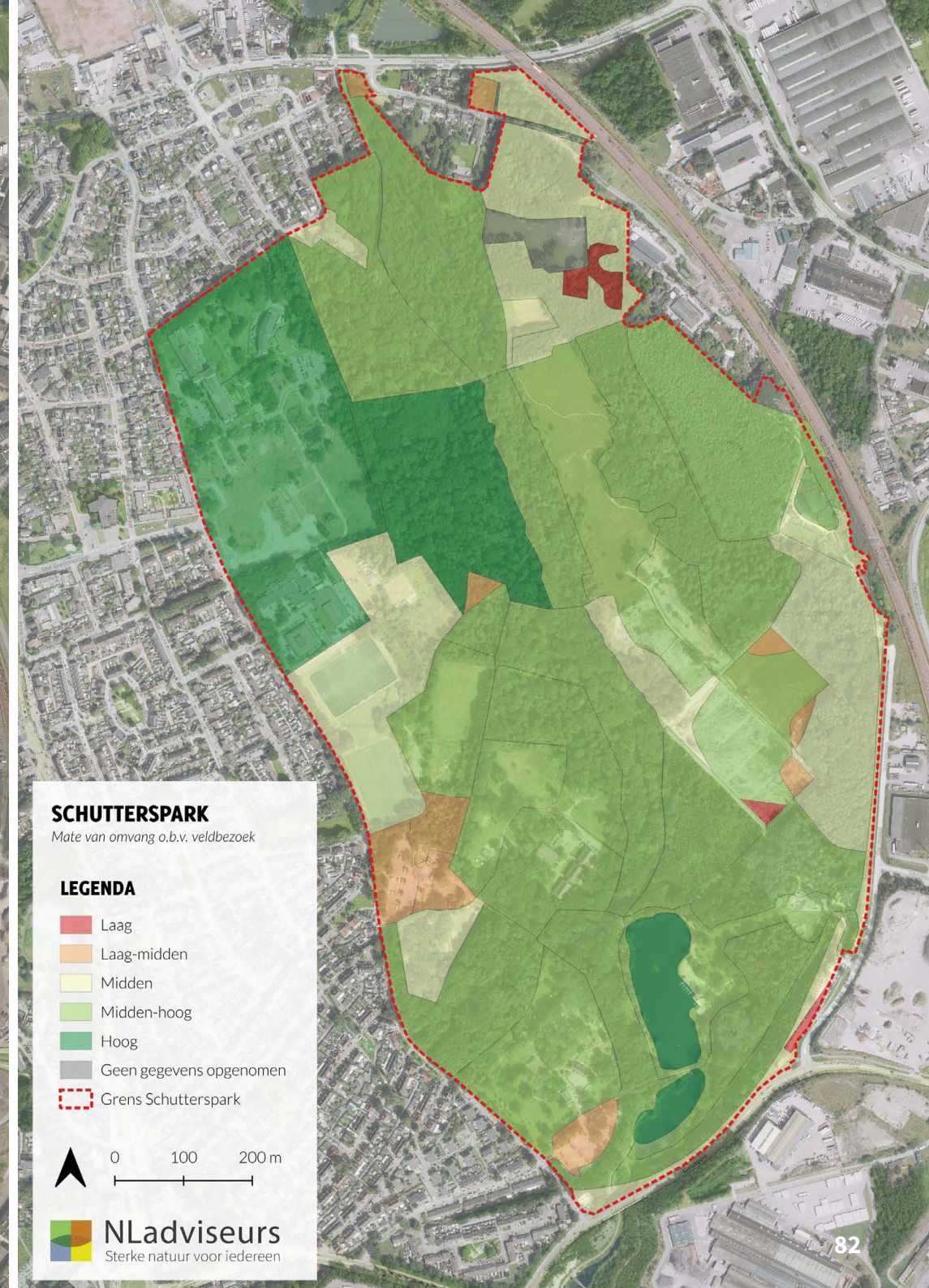
N06.04 vochtige heide

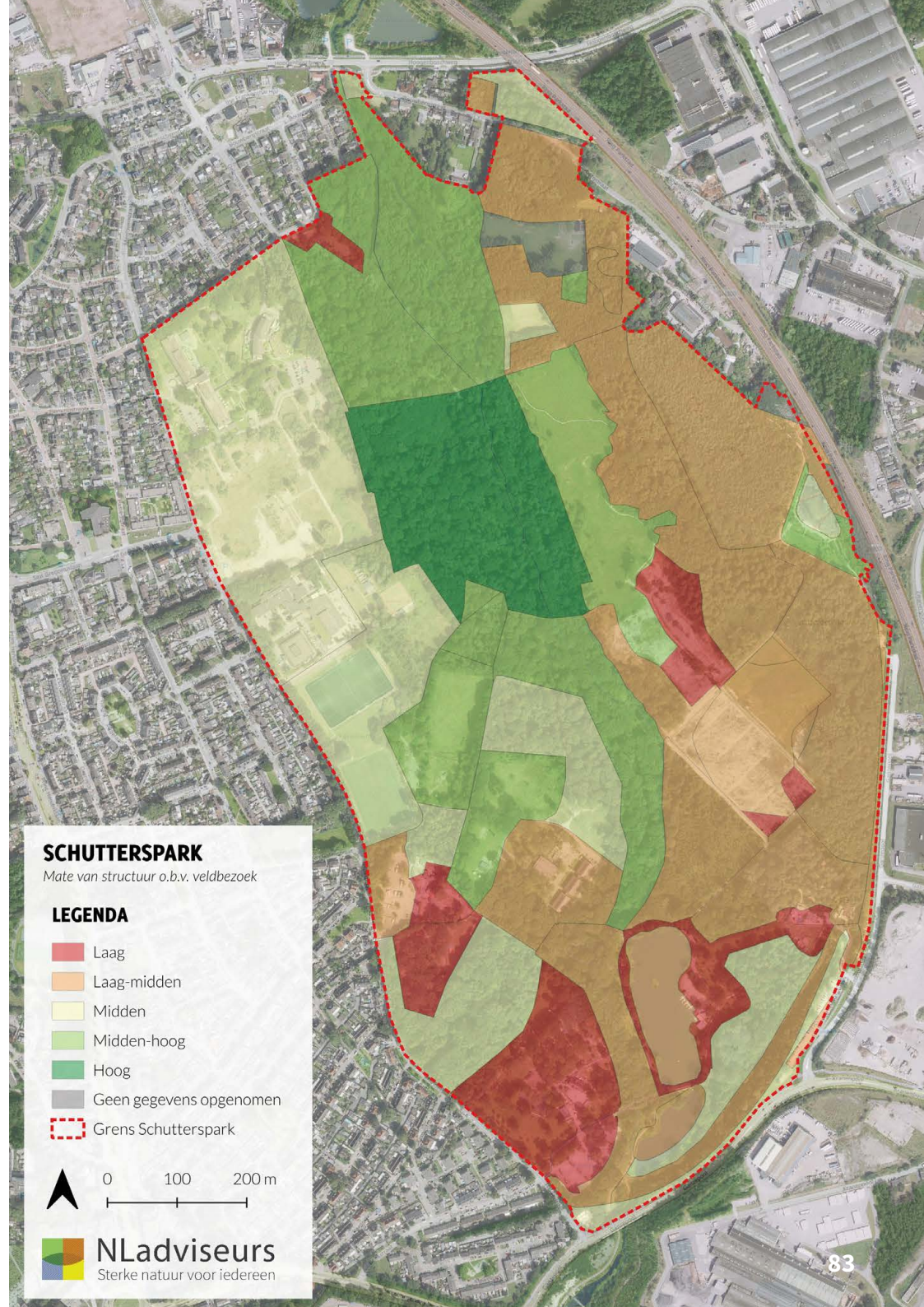
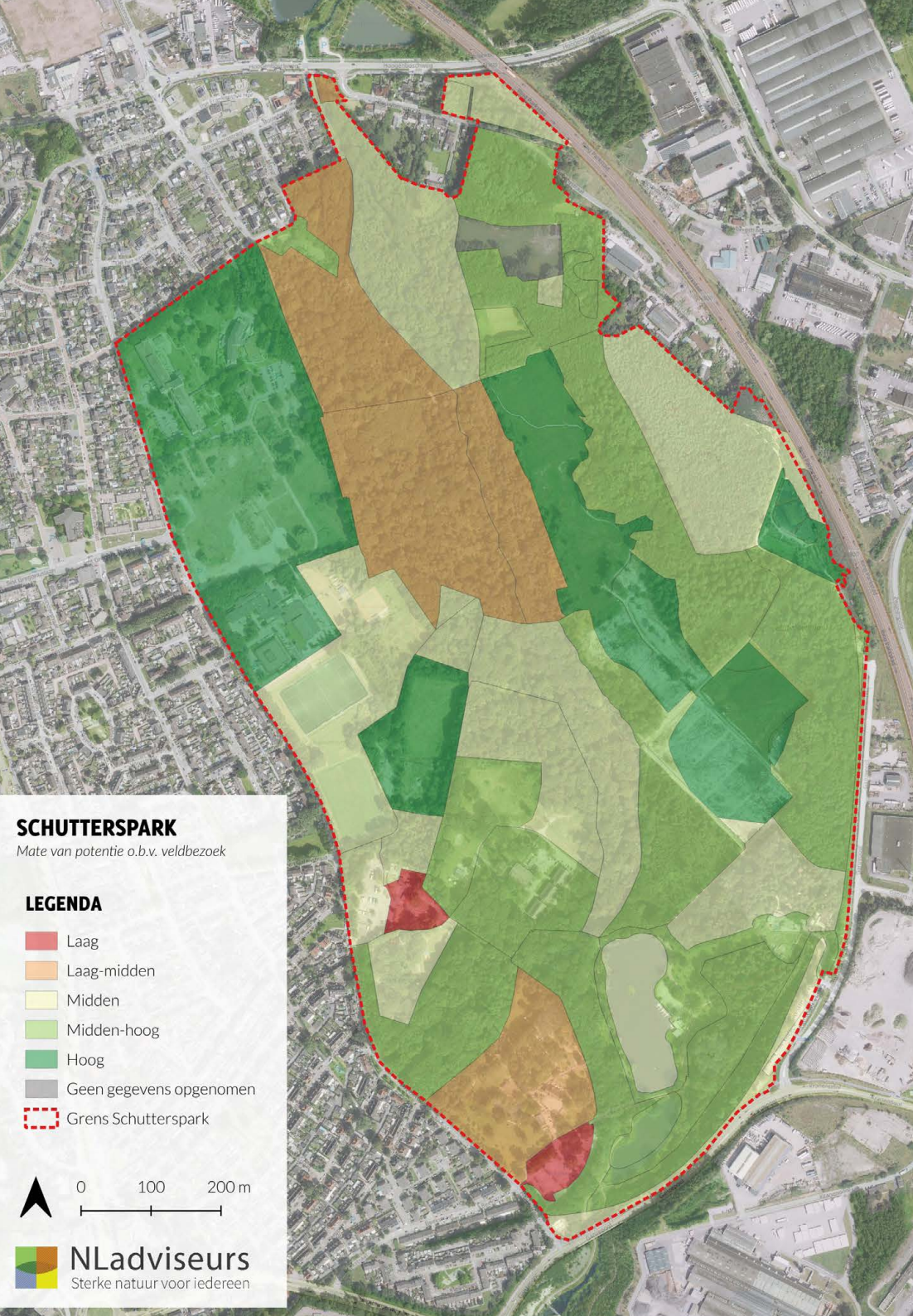
N07.01 droge heide

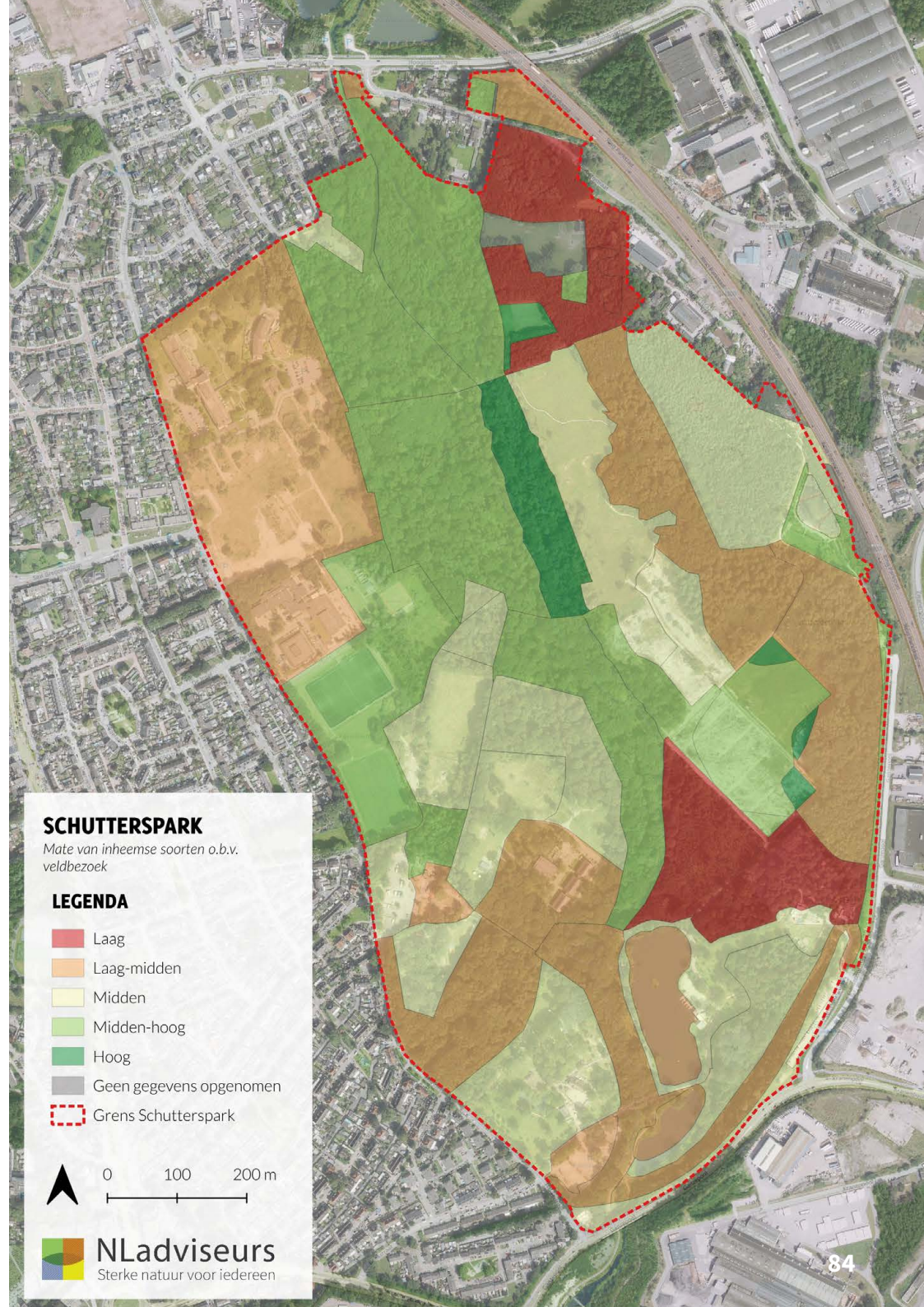
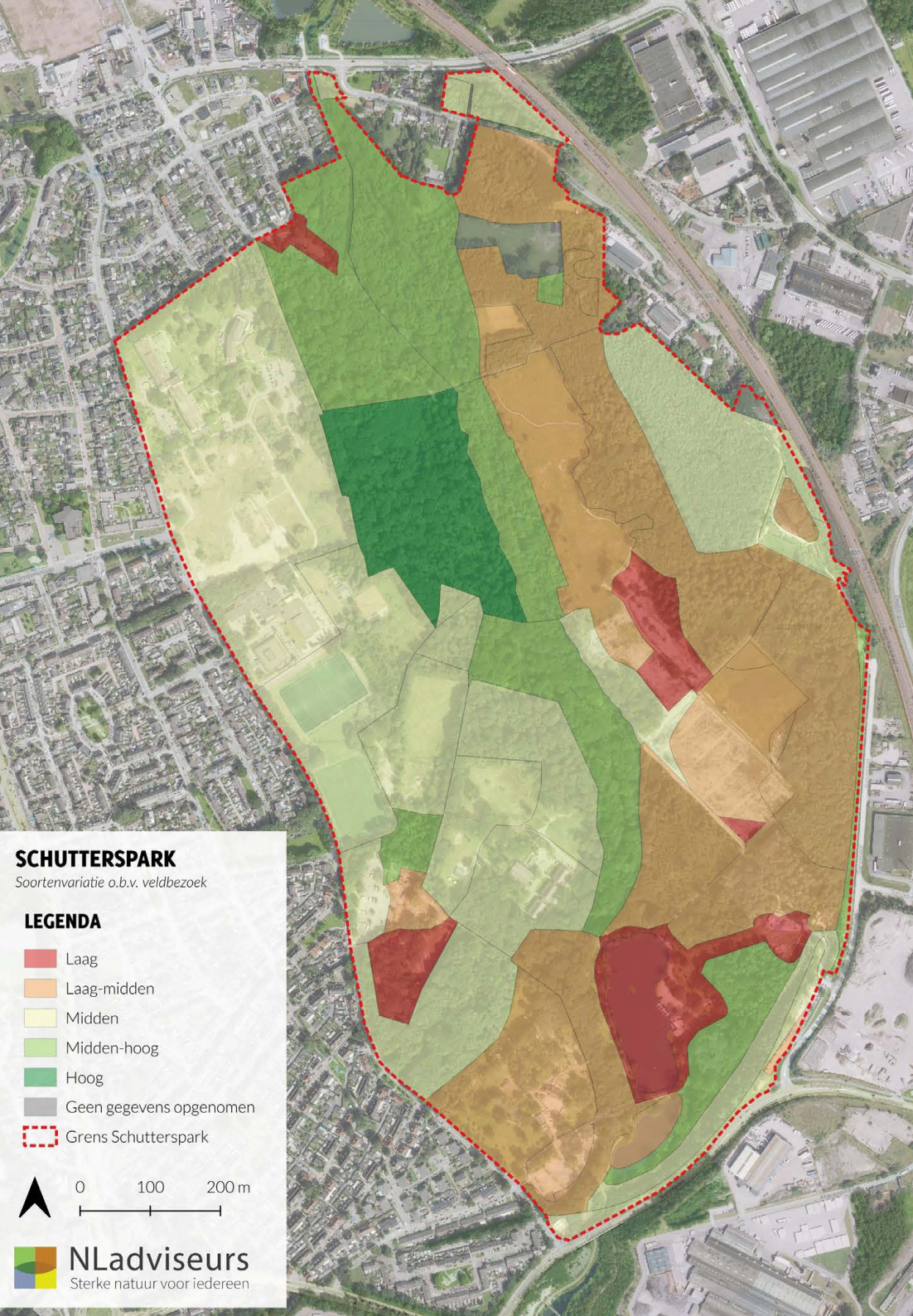
N12.02 kruiden- en faunarijk grasland

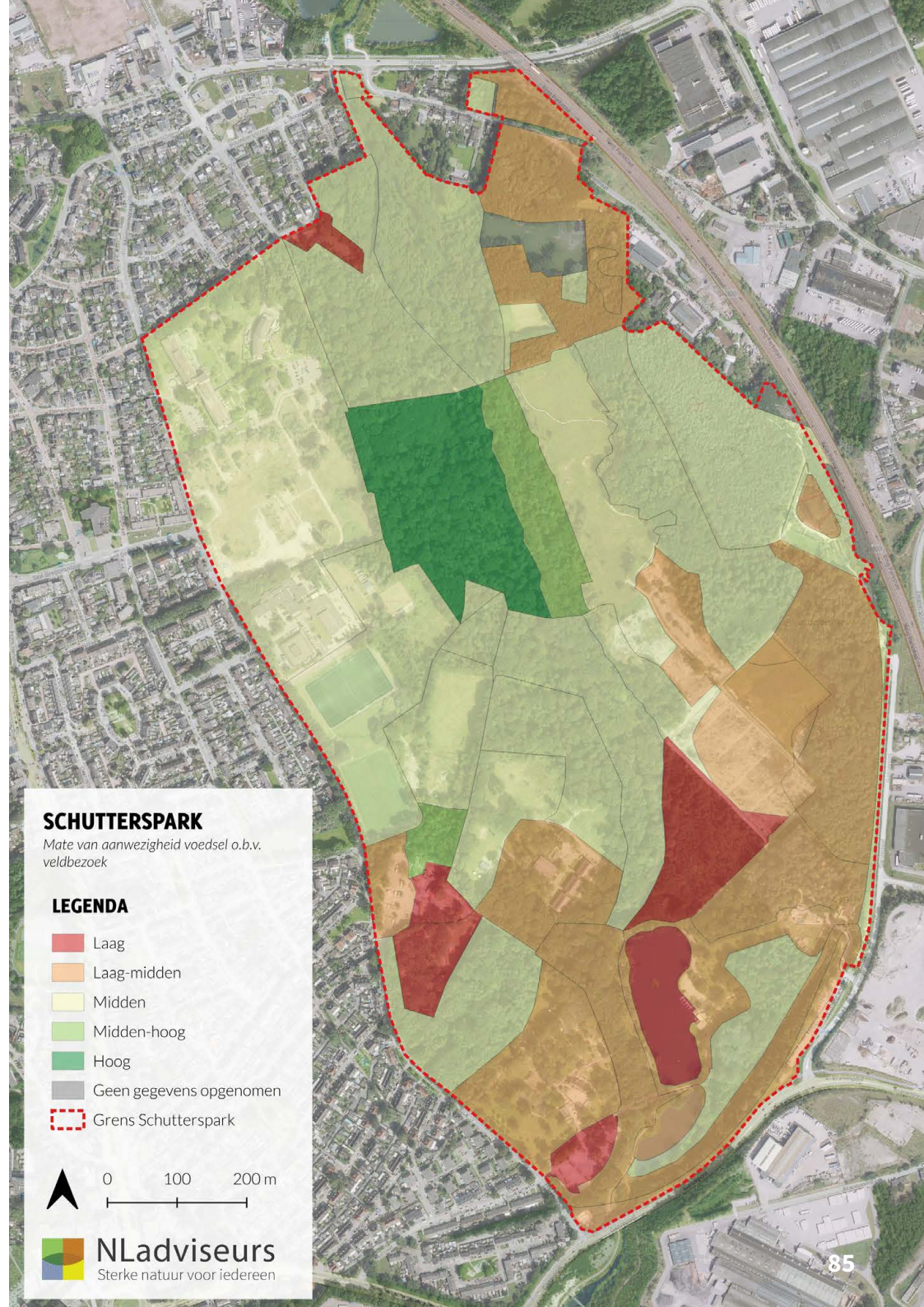
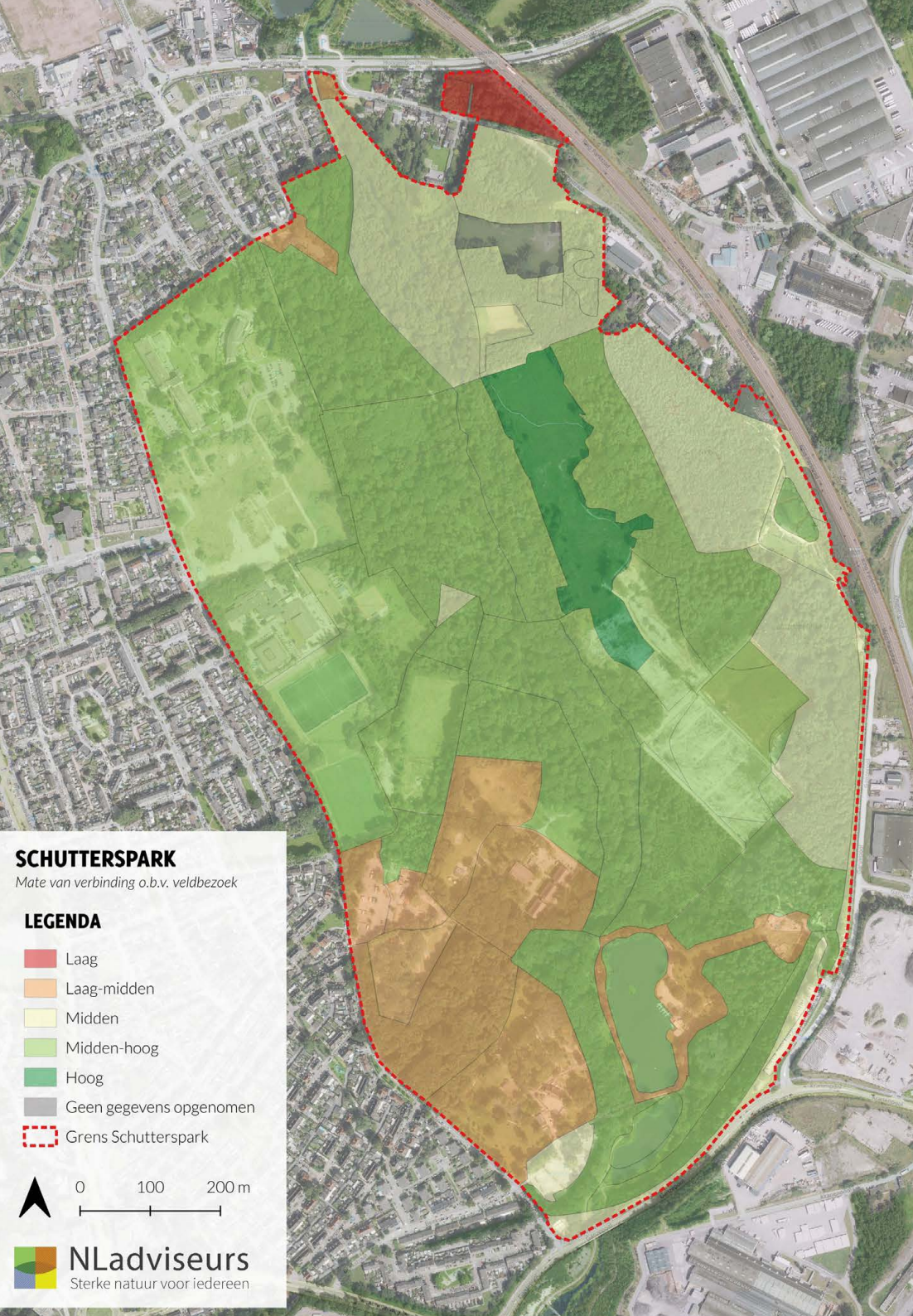
N14.03 haagbeuken- en essenbos

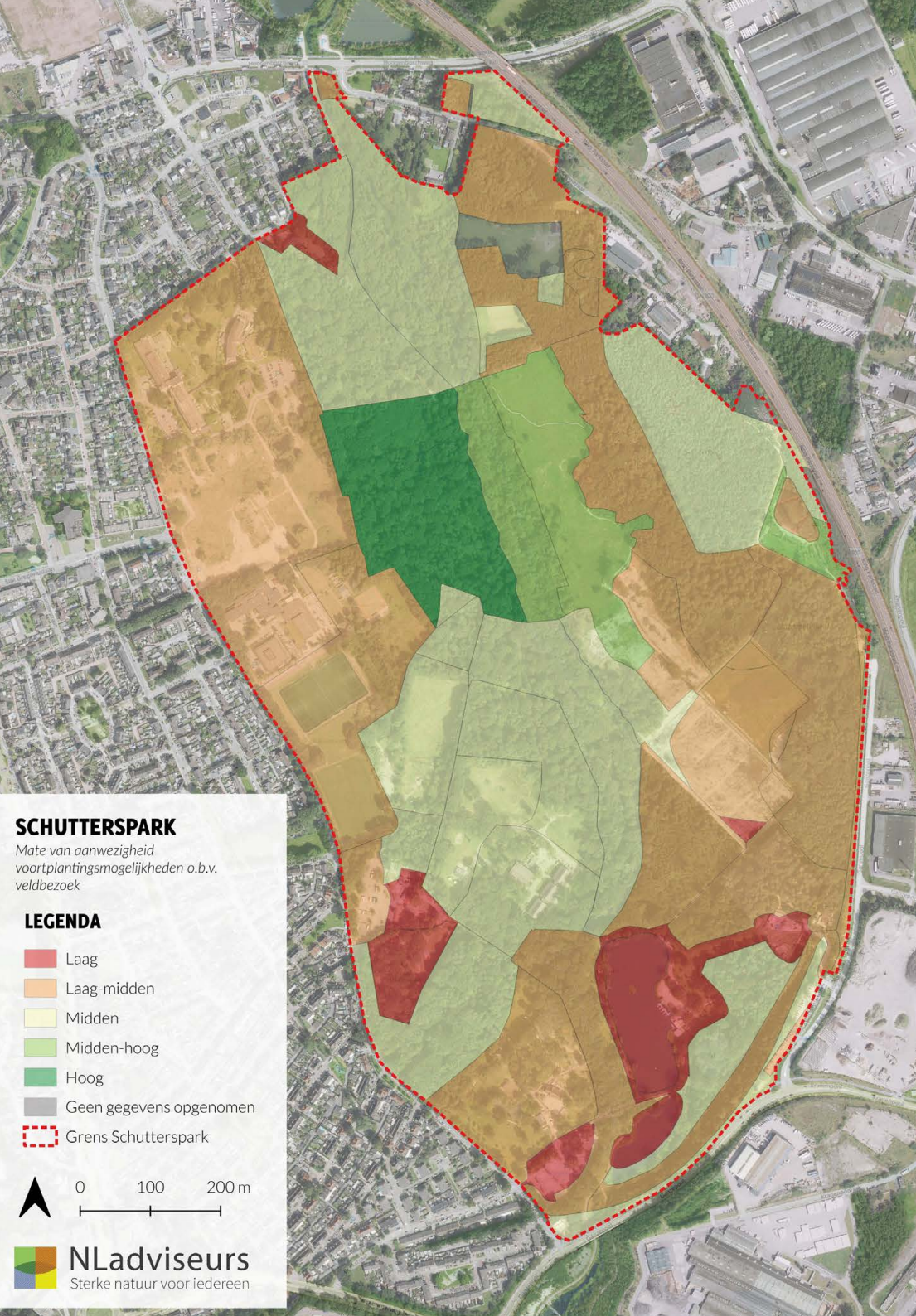
N15.02 dennen-, eiken- en beukenbos

BIJLAGE 5

PARTICIPATIEDOSSIER OMGEVINGSPROGRAMMA NATUUR

De procesaanpak voor het opstellen van het Omgevingsprogramma Natuur bestaat uit meerdere participatiemomenten (intern en extern), waarin we input verzamelden, dilemma's bespraken en draagvlak creëerden voor doelen en maatregelen.

In dit dossier leggen we per participatiemoment duidelijk de hoofdpunten vast in een overzichtelijk verslag, eventueel ondersteund met beeldmateriaal. Tevens bevat het dossier een tabel waarin alle schriftelijk aangeleverde input vanuit het kernteam en de externe stakeholders is opgenomen, waar mogelijk aangevuld met een onderbouwing waarom punten wel of niet verwerkt zijn in de eindrapportage.

Naast de participatiemomenten die in dit document worden besproken, hebben er meerdere overlegmomenten en toets momenten van tussenproducten met het kernteam plaatsgevonden. Deze toetsmomenten garanderen dat de opgeleverde tussenresultaten aansluiten bij de verwachtingen en ambities, en zorgen ervoor dat bijsturing tijdig kan plaatsvinden. Het college en/of de betreffende wethouder is tijdens het proces regelmatig bijgepraat over de stand van zaken.

Hieronder volgt een overzicht van de participatiemomenten.

1. Kernteam en toetsmomenten	gehele proces
2. Interne stakeholdersessie ‘input ophalen’	20 mei 2025
3. Externe stakeholdersessie ‘input ophalen’	10 juni 2025
4. Raadsinformatieavond	24 juni 2025
5. Fietstocht Raad	26 september 2025
6. Raadsinformatieavond	30 september 2025
7. Terugkoppeling interne sessie	7 oktober 2025
8. Excursie Schutterspark met ecooloog	28 oktober 2025
9. Terugkoppeling externe sessie	9 december 2025

1 KERNTeam EN TOETSMOMENTEN

LEDEN KERNTeam

Danielle Philippi	Brunssum, ROV – natuur - projectleider
Stefan Thomassen	Brunssum, ROV - stedenbouw
Hiskia Lelieveld	Brunssum, ROV - planjurist
Ruud Roos	Brunssum, ROV - klimaat
David Borger	Brunssum, ROV - planoloog
Roy Klein	Brunssum, OR - groen
Roy Mevissen	Brunssum, OR - groen
Hans Tulleners	Provincie - planoloog
Raymond Tilmans	Provincie - natuur
Julian Geurts	Stadsregio Parkstad Limburg
Pascal Lonij	Stadsregio Parkstad Limburg
Koen v Nieuwenhoven	Stadsregio Parkstad Limburg
Mieke Latijnhouwers	NLadviseurs
Franka van der Veen	NLadviseurs
Pieter van Velden	NLadviseurs

DATA KERNTeamBIJeenKOMSTEN

- 18 maart startbijeenkomst
- 31 maart
- 6 mei input ophalen
- 17 juni
- 26 augustus

TOETSMOMENTEN

- Fase Analyse & input – 27 augustus 2025
- 80% versie – 5 november 2025
- 95% versie – 8 december 202d

EXTRA OVERLEGGEN

- College bijpraten 10 juni en 2 december
- Introductie Saldobenadering met Provincie 13 mei 2025
- Natuurkwaliteit Schutterspark mogelijkheden saldobenadering met Provincie 27 mei 2025

2 INTERNE SESSIE INPUT OPHALEN (20 MEI)

Verzamelen van inhoudelijke input en afstemmen van ambities, doelen en mogelijke dilemma's vanuit interne stakeholders (voornamelijk adviseurs uit de gemeentelijke organisatie vanuit verschillende disciplines). Deze input draagt bij aan het opstellen van de visie, doelen en tactische maatregelen.

DOELGROEP

- Kernteamleden
- Interne stakeholders vanuit verschillende gemeentelijke afdelingen (25 personen)

OPZET BIJEENKOMST

- 1. Introductie**
 - Welkom en toelichting op doel en proces.
 - Korte presentatie voorlopige analyse van beleidskaders, landschapshistorie, en bestaande geo-data.
- 2. Rondetafelgesprekken gericht op**
 - Inventarisatie van interne visie, wensen, kansen.
 - Inventarisatie van belangrijke interne dilemma's.
 - Verkenning van mogelijke strategische doelen en streefbeelden per deelgebied.
- 3. Plenaire terugkoppeling**
 - Samenvatting van belangrijkste bevindingen per tafel.
 - Gezamenlijke identificatie van belangrijkste prioriteiten en uitdagingen.
- 4. Afronding en vervolgspraken**
 - Vastleggen vervolgproces en afspraken voor verdere interne afstemming.

INTRODUCTIE

Tijdens de introductie een peiling gehouden over hoe de deelnemers zich verhoud ten opzichte van de drie natuur perspectieven. Het intrinsieke perspectief was het meest vertegenwoordigd, daarna de relationele en enkele deelnemers bij het instrumentele perspectief.

RONDETAFLGESPREKKEN

Tijdens vier parallel lopende rondetafelgesprekken bogen de deelnemers zich over een bepaald deelgebied van Brunssum. De input werd waar mogelijk opgehaald op de niveaus van visie, doelen en maatregelen. In deze presentatie is de input op deze niveaus gestructureerd. Deze input is de basis geweest voor het formuleren van de maatregelen in het Omgevingsprogramma Natuur en bij het programma opgenomen in de bijlage 2 'Longlist Maatregelen'.

3 EXTERNE SESSIE INPUT OPHALEN (10 JUNI)

Ophalen van inhoudelijke input en verkennen van draagvlak en ambities bij externe stakeholders. Deze input draagt bij aan het opstellen van de visie, doelen en tactische maatregelen.

DOELGROEP

- Betrokken bewoners
- Ondernemers en recreatiebedrijven (met speciale aandacht voor Schutterspark)
- Natuur- en milieuorganisaties, belangengroepen en verenigingen, buurgemeenten
 1. BloteVoetenPark
 2. Park het Plateau
 3. MiniHaven Schutterspark
 4. Stichting Natuurfonds
 5. Stichting Kinderboerderij Schutterspark
 6. StoomGroep Limburg
 7. Schutterspark BV
 8. Fun Factory
 9. Blijje Bij
 10. Business in Brunssum (Brunssum breed)
 11. OCB (Ondernemend Centrum Brunssum)
 12. Bedrijventerreinen
 13. Golfbaan
 14. Weller
 15. Wonen Zuid
 16. Vincio
 17. Wonen Limburg
 18. Adviesraad duurzaamheid
 19. Natuurmonumenten

20. Bosgroep
21. IVN / Heemtuin “In de Struiken”
22. St. Volkstuinen in den Lemmender
23. WBE/Faunabeheer
24. Waterschap Limburg
25. Clemensdomein
26. Vogelwacht Limburg
27. NMF Limburg
28. MTB Club Discovery
29. Hengelsportvereniging Brunssum
30. Natuurhistorisch genootschap Limburg
31. Heemkundevereniging Mijn Brunssum
32. IVN De oude Landgraaf
33. Stichting Het Limburgs Landschap
34. Gemeente Beekdalen
35. Gemeente Landgraaf
36. Gemeente Heerlen

OPZET BIJEENKOMST

1. Opening en presentatie

- Doel, werkwijze en planning toelichten.
- Korte presentatie met voorlopige conclusies uit de interne sessie en analyse.

2. Rondetafelgesprekken (opgedeeld per stakeholdergroep of gebied)

- Identificeren van kernwaarden, knelpunten en kansen.
- Specifieke aandacht voor Schutterspark.
- Gezamenlijk formuleren van ambities en mogelijke maatregelen.

3. Plenaire samenvatting

- Korte terugkoppeling van belangrijkste uitkomsten.
- Inventariseren van consensuspunten en belangrijkste dilemma's.

4. Vervolgstappen toelichten

- Uitleg hoe input wordt verwerkt.
- Aankondiging raadsinformatieavonden

RONDETAFLGESPREKKEN

De opkomst was veel kleiner dan verwacht. Er werden twee parallel lopende rondetafelgesprekken gevoerd. Er is een verslag van gemaakt en de input is basis geweest voor het formuleren van doelen en maatregelen in het Omgevingsprogramma Natuur en bij het programma opgenomen in de bijlage 2 'Longlist Maatregelen'.

VERSLAG 10 JUNI

Ronde tafel ochtend

Algemeen

- Natuureducatie voor leerlingen in Brunssum
- Beweging bevorderen in de natuur
- Natuur kan de identiteit van Brunssum versterken
- Heel Brunssum op BKN-niveau en in 2025 er ruim boven
- Meer parkeren ondergronds of met groen dak of met waterdoorlatende betrating
- Er is een dikke diepe leemlaag waardoor het of heel nat of heel droog is, daardoor alleen nieuwe planten in het najaar aanplanten.
- De zware industrie is smet op de recreatie, minder industrie aan oostzijde
- Meer groene schoolpleinen
- Meer groene daken, groene tuinen en regentonnen stimuleren

Botenvoeten-pad

- Relatie mens-natuur staat centraal
- In een setting van dag-recreatie
- Wil graag werken aan biodiversiteit op eigen terrein
- Natuur is niet vies maar juist gezond = mentaal en astma
- Moeilijk om iedereen – breed te bereiken
- Behoeft aan heldere keuzes, meer structuur in het park

Woningcorporaties

- Gemeente en woningcorporaties kunnen goed samen optrekken in de natuur-doelstellingen
- Er is nog weinig tolerantie ten opzichte van natuur en elkaar
- 70% niet verhard, vastgelegd in kavelpaspoort
- Extra bomen planten in tuinen

Ronde tafel 1 middag

Algemeen

- Natuurknooppunten netwerk
- Gebieden bekijken vanuit waarden en niet vanuit functie
- Helder beleid/ heldere koers voor groen moet zorgen voor meer vertrouwen
- Wijken/ historische kernen eigen identiteit (terug) geven? (dmv groen)
- Geen natuur meer opofferen; groenareaal mag niet afnemen
- Brunssum benaderen als organisme. Vijverpark als hart en Schutterspark als longen. Moet verbonden worden met elkaar.

N300

- Groene gebieden met elkaar verbinden (binnen met buiten de N300)
- Meer verbindingen over de N300 voor mens en dier
- Ecologisch bermbeheer buitengebied
- Historisch/ kleinschalig landschap herstellen

Verbindingen grote natuurnetwerk

- JFC/ NAVO landschappelijk inpassen
- Bedrijvigheid tussen Schutterspark en Brunssummerheide verwijderen
- Ecologische structuur van Prins Hendriklaan maken
- Ecologische structuur door groen langs Karel Doormanstraat / Bodemplein
- Herstel beekdalsysteem Rode Beek
- Schutterspark als toegangspoort voor Schinveldse bossen en Brunssummerheide

Ronde tafel 2 middag

Algemeen

- Verbindingen (natuur en recreatie) garanderen!
- Het idee van de Parkstadroute is prachtig
- Vernieuwen van recreatie-zonering
- Kinderen via onderwijs werken aan natuur bewustwording
- Natuur van Brunssummerheide tot voordeur is belangrijk
- Duidelijke keuzes maken per gemeente i.p.v. alles (iedere gemeente) een beetje van alles.

Oostflank en omgeving

- *Werkgelegenheid hoeft niet perse binnen de gemeentegrenzen vergroot worden met een bedrijventerrein. Bekijk het Parkstad-breed. Kwaliteit van Brunssum is natuur en de landschaps-historie van de groeven*
- *De groeves niet wegpoetsen maar laten zien en over historie communiceren, bv met een bezoekerscentrum.*
- *Groeves als natuurwaarde behouden, dan zijn de ecoducten ook effectiever.*
- *Groeves kunnen ruige recreatie een plek bieden (zoals crossmotoren) zodat andere gebieden ontlast worden.*
- *Jongeren betrekken bij (ruige) activiteiten in de natuur, dit is voor hun de link met hun relatie met natuur.*

Schutterspark/ Brunssummerheide

- Golfbaan ligt ingeklemd tussen twee natuurgebieden – kan nog veel gewonnen worden met ecologische inrichting en beheer.
- Parkeerplaatsen in de Brunssummerheide verwijderen en naar

de rand halen.

- De Landgraaf als cultuurhistorische “lijn” in het landschap zichtbaar maken.
- Bronnen van de Rode Beek aandacht geven.

4 RAADSINFORMATIEAVOND 1 (24 JUNI)

Informereren en meenemen van de gemeenteraad in voorlopige resultaten van analysefase en eerste contouren van het Omgevingsprogramma Natuur. Raad gelegenheid geven tot het bespreken van dilemma's.

DOELGROEP

- Gemeenteraad

OPZET BIJEENKOMST

1. Presentatie resultaten analysefase

- Toelichting belangrijkste bevindingen en waardenkaarten.
- Eerste aanzet tot visie, doelen en dilemma's per deelgebied.

2. Interactief onderdeel (stelling of debatvorm)

- Dilemma's of keuzevraagstukken bespreken aan de hand van concrete stellingen.
- Raad de mogelijkheid geven om richtinggevende uitspraken te doen.

3. Discussie en dialoog

- Ruimte bieden voor discussie en het stellen van vragen door raadsleden.
- Inventariseren van aandachtspunten vanuit de raad.

4. Afronding en vervolgspraken

- Vastleggen wat meegenomen wordt voor verdere uitwerking.

- Duidelijkheid geven over vervolgproces en moment van volgende raadsinformatieavond.

VERSLAG

- Korte interne notitie, zie volgende blz.

RAADSINFORMATIEAVOND (24 JUNI)

Aanwezig: L. Hermans, J. Scheffers (Lijst Borger), L. Snackers (BBB Lijst Palmen), J. Janssen (vz) J. Kusters (PAK), H. Offermans, V. Braam (PvdA), M. Houben, S. Offermans (LBL), S. Gulpen (VVD).
Publieke tribune: K. Post en onbekende.

Terugkoppeling n.a.v. presentatie

UW NATUURPERSPECTIEF

(S. Offermans) Groen = geestelijke gezondheid

MATE VAN BETROKKENHEID RAAD

(H. Offermans) Visie vs programma: strikt genomen gaat B&W over programma, maar raad wil actieve inbreng hebben. Is kennelijk ooit afgesproken?

(L. Snackers) Dit is een startnotitie die als uitvoeringsprogramma dient?

Algemeen

Graag een excursie door Schutterspark en/of centrum (natuur en klimaatadaptatie / hittestress).

Wanneer krijgt de raad een leesstuk? Kan er voor 30-9 alvast iets op schrift worden gesteld?

PROCES SCHUTTERSPARK

(M. Houben) Proces duurt te lang m.bt. duidelijkheid voor ondernemers.

AANVULLENDE AANDACHTSPUNTEN

(St. Offermans) Ook aandacht voor maatregelen op korte termijn en voor communicatie over bijv. maaibeleid.

(H. Offermans) Financiële gevolgen van meer aandacht / maatregelen t.b.v. groen en natuur.

(J. Kusters) Pleit voor een groennorm, m.n. bij nieuwbouw

(H. Offermans) Feest der herkenning, maar eerst oude initiatieven 'afstoffen' en beoordelen als kans.

Algemeen

Verbinding Schutterspark – Brunssummerheide en aandacht voor Heidenatuurpark Brunssummerheide nadrukkelijker meenemen (regionaal m.b.t. natuurherstel). Kansen koppelen, zodat al die losse dingen een geheel gaan vormen. Denk aan fietstocht Groenstructuurplan, moties over voedselbos, gedenkbos, groene schoolpleinen, Groene Batenplanner (2020).

ACTIEPUNTEN	WIE?
Oude toezeggingen en plannen verzamelen	Danielle
Rol van de raad checken: traject omgevingsvisie? Omgevingswet?	Danielle checkt ambtelijk; Véréenice checkt bij Jaimy
Visieniveau opnemen en ook een concreter niveau	Mieke
30-9 benutten voor excursie? RIB? November terugkoppeling.	Danielle en Mieke
Inwoners meenemen in proces (storymap alvast in de lucht)	Mieke (Franka?)
Excursie bedenken (kan ook op de fiets?)	Danielle en Mieke

5 FIETSTOCHT RAAD LANGS KOUTENVELD EN SCHUTTERSPARK (26 SEPT)

Mogelijkheid voor raadsleden en geïnteresseerden om meer te horen en te zien over projecten in de openbare ruimte van Brunssum. De fietstocht was het initiatief van Beheer Openbare ruimte, het programma Natuur heeft de toelichting bij twee locaties in verzorgd: Koutenveld en Schutterspark.

DOELGROEP

- Gemeenteraad en intern geïnteresseerden

OPZET BIJEENKOMST

1. Fietstocht langs meerdere locaties in de openbare ruimte van Brunssum

- Toelichting per locatie en mogelijkheid tot vragen stellen.

CONCLUSIE

- Interessante vragen over impact en nut & noodzaak van vergroening Koutenveld als voorbeeld bij het thema Klimaat.
- Enthousiasme over de natuurspeelplek in Schutterspark met initiatief van de Kindergemeenteraad.

6 RAADSINFORMATIEAVOND 2 (30 SEPT)

Toelichting geven aan de gemeenteraad op het uitgewerkte eerste concept van het Omgevingsprogramma Natuur, inclusief visie, doelen en tactische maatregelen van een van de thema's. Ook een eerste aanzet over de koers voor het Schutterspark.

DOELGROEP

- Gemeenteraad

OPZET BIJEENKOMST

1. **Bespreking concept notitie Omgevingsprogramma Natuur**
 - Presentatie ter inleiding van de notitie.
2. **Ruimte voor vragen en reflectie**
 - Vragen vanuit raad beantwoorden.
 - Mogelijkheid geven voor suggesties en verfijning van beleid.

CONCLUSIE EN VERVOLGPROCES

- Er is vooral van gedachten gewisseld naar aanleiding van de fietstocht, waarbij het thema klimaat (hittestress) veel aandacht kreeg, met name over de vraag hoe je gebruiksfuncties en groene klimaat adaptieve maatregelen slim kunt combineren (casus Koutenveld).
- Aandachtspunt bij de veldscan van het Schutterspark gaf de raad mee dat niet het beeld mag ontstaan dat de natuurkwaliteit toch al slecht is, er niets meer aan te doen is en dat dat een vrijbrief is ontwikkelingen toe te staan.
- Voor wat betreft ontwikkelingen in de toekomst werd vooruitgeblikt naar opties voor een saldobenadering voor het Schutterspark.

7 TERUGKOPPELING INTERNE SESSIE (7 OKT)

Terugkoppeling geven aan de groep intern genodigden van 20 mei over hoe de input van de sessie is verwerkt in het programma. Ook ingegaan op de koers voor het Schutterspark. Deze terugkoppeling heeft digitaal plaatsgevonden.

DOELGROEP

- Groep intern genodigden van 20 mei

OPZET BIJEENKOMST

1. **Bespreking concept notitie Omgevingsprogramma Natuur**
 - Presentatie
2. **Ruimte voor vragen en reflectie**
 - Vragen vanuit raad beantwoorden.
 - Mogelijkheid geven voor suggesties en verfijning van beleid.

CONCLUSIE EN VERVOLGPROCES

- Er kwam weinig reactie uit de deelnemers, alles was duidelijk voor dat moment.
- De deelnemers waren enthousiast over de voortgang tot nu toe. Zij kijken uit naar het eindrapport.

8 EXCURSIE ONDERNEMERS SCHUTTERSPARK MET ECOLOOG (28 OKT)

Alle ondernemers die grond in beheer hebben in het Schutterspark zijn uitgenodigd om een wandeling te maken door Het Schutterspark met een ecooloog. De ondernemers konden tijdens de wandeling vertellen hoe ze het beheer afstemmen op de natuur, en wat hun vragen daarbij zijn. De ecooloog heeft de ontstaansgeschiedenis van het landschap toegelicht, de unieke natuurwaarden van de hangvennen en het project om die kwaliteit weer te herstellen.

DOELGROEP

- Ondernemers in het park:
 1. BloteVoetenPark
 2. Park het Plateau
 3. MiniHaven Schutterspark
 4. Stichting Natuurfonds
 5. Stichting Kinderboerderij Schutterspark
 6. StoomGroep Limburg
 7. Schutterspark BV
 8. Fun Factory
 9. Blije Bij

OPZET BIJEENKOMST

1. Ontvangst en toelichting
2. Wandeling en in gesprek met de ondernemers en ecooloog

CONCLUSIE EN VERVOLGPROCES

- Er zijn vertegenwoordigers van drie ondernemingen naar de excursie gekomen.
- Zij vonden het vooral erg interessant om meer te horen over de ecologische kant van het park.

9 TERUGKOPPELING EXTERNE SESSIE (9 DEC)

De terugkoppelsessie voor de externe betrokkenen is georganiseerd als een digitaal inloopspreekuur. In een tijdsblok van 1,5uur konden alle genodigden van 10 juni vrijblijvend inloggen. De projectleider van de gemeente en van het externe bureau waren aanwezig om vragen te beantwoorden. Als input was de zelfde notitie aangeleverd die ook voor de Raadsinformatieavond van 30 september gebruikt was. Ook was het verslag en de presentatie van 10 juni bijgevoegd.

DOELGROEP

- Genodigden 10 juni

OPZET BIJEENKOMST

1. Digitaal inloopspreekuur

CONCLUSIE EN VERVOLGPROCES

- Er hebben zich twee genodigden gemeld tijdens het inloopspreekuur. Zij hadden geen directe opmerkingen op de aangeleverde stukken. Wel werd er aandacht gevraagd voor het initiatief Landschapspark Amstenraderveld.
- Na het inloopspreekuur zijn er nog twee schriftelijke reacties binnengekomen die verwerkt zijn in de definitieve rapportage.
 1. Natuurmonumenten
 2. Waterschap

BIJLAGE 6 INFOGRAPHIC

